

Prefixálne slovesá percepcie ako výsledok prekladu

Lucia Ráčková

Mgr. Lucia Ráčková, PhD.

Prefixálne slovesá percepcie ako výsledok prekladu

2023

Autorka:	Mgr. Lucia Ráčková, PhD.
Recenzentky:	doc. Mgr. et Mgr. Katarína Klimová, PhD. doc. PhDr. Ľudmila Mešková, PhD.
Jazyková korektúra:	Mgr. Patrícia Molnárová, PhD.
Korektúry prekladov autorky:	Mgr. Martin Brtko, PhD.
Autorka ilustrácie:	Rebeka Ráčková
Technické úpravy:	Ing. Andrea Hrčková

Publikácia je výstupom z grantového projektu VEGA č. 1/0748/21 s názvom *Lexikogenetický potenciál mediálneho politického diskurzu o kríze*.

Banská Bystrica 2023
Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela
v Banskej Bystrici
ISBN 978-80-557-2031-9
EAN 9788055720319

S láskou venujem sestře Andrei.

Obsah

Úvod	5
1. TEORETICKO-METODOLOGICKÝ RÁMEC	10
1.1. Percepcia a slovesá vnímania	13
1.2. Verbálna prefixácia	18
1.2.1. Prefixácia nielen ako slovotvorný postup	18
1.2.2. Funkcie prefixov	22
1.3. Slovesný vid	23
1.4. Spôsoby slovesného deja	26
1.5. Vyjadrenie významu pomocou francúzskych minulých časov	32
2. SLOVENSKÉ EKVIVALENTY FRANCÚZSKYCH SLOVIES PERCEPCIE	39
2.1. Prefix <i>do-</i>	40
2.2. Prefix <i>po-</i>	43
2.3. Prefix <i>u-</i>	53
2.4. Prefix <i>v-</i>	60
2.5. Prefix <i>vy-</i>	61
2.6. Prefix <i>z-</i>	63
2.7. Prefix <i>za-</i>	67
3. PREFIXÁLNE PREKLADATEĽSKÉ RIEŠENIA	82
3.1 Súhrnná tabuľka významov slovies percepcie	88
Záver	90
Résumé	94
Zoznam použitej literatúry	98
Pramene	111
Menný a vecný register	112

„Skúmanie sveta je teda skúmaním percepcií a nami tvorených ideí a svet je najmä svetom vnemov, obrazov či myšlienok“ A. Démuth (2013 : 14).

Úvod

V publikácii sa venujeme problematike prekladu percepčného významu vyjadreného slovesom, ako kardinálnym prvkom syntaxe a komunikácie vôbec.¹ Sloveso percepcie skúmame, uplatňujúc lingvistický lexikálno-gramatický prístup, v procese transkódovania z východiskového jazyka francúzštiny do cieľového jazyka slovenčiny, kde sa formálne odlišujú dva rovnaké obsahy. Zaujímajú nás jemné významové nuansy, ktoré sa v slovenčine vyjadrujú modifikáciou základového slovesa pomocou pripojenia slovesnej predpony, teda prefixáciou. Naše uvažovanie preto situujeme do lingvistickej oblasti slovies vnímania, verb percepcie, slovies sentiendi.² V bádani uplatňujeme systémovo-lingvistický prístup. Tematika na pomedzí translatológie, kognitívnej lingvistiky, lexikálnej sémantiky pragmatiky, a slovotvorby doteraz nebola z komparatívneho francúzsko-slovenského pohľadu dostatočne spracovaná. Naším cieľom je aspoň sčasti vyplniť túto medzeru, a to nielen detegovať ekvivalenty slovies vnímania, ktoré v procese prekladu vznikli slovotvorným postupom prefixácie, ale aj definovať ich význam v danom kontexte.

Pomerne rozsiahlu problematiku zužujeme na identifikáciu a analýzu slovies percepcie vo francúzskom románe *L'Emploi du temps* (1956) Michela Butora a ich komparáciu so slovenským prekladom *Bludisko času* (1972), ktorý pre našu čitateľskú verejnosť zrealizovala renomovaná prekladateľka

¹ Najmä v slovanských jazykoch, nevynímajúc slovenčinu, je už samotný pojem *sloveso* odvodený od *slovo*. Slovenčinu označuje ako verbocentrický jazyk (*langue verbocentrique*) napr. D. Lemay(-ová) (2008 : 9). Vo francúzštine sa, naopak, väčší dôraz kladie na podstatné meno.

² Janočková 2014 : 104

Michaela Jurovská. Tento preklad nám zároveň slúži ako vzor adekvátnych prekladateľských riešení málo prebádanej témy. Výber predmetného románu súvisí s jeho denníkovou formou a subjektívnym charakterom prózy, z ktorých vyplýva bohatý výskyt sloves vnímania, ktoré sa realizujú prevažne v tvaroch minulých časov. Výskumnú pozornosť sústreďujeme na štyri reprezentatívne francúzske slovesá percepcie *apercevoir*, *entendre*, *sentir* a *voir* a na ich prekladateľské riešenia v slovenskom jazyku. *Voir* – *vidieť* a *apercevoir* – *(z)badať* reprezentujú vo výskumnej vzorke vizuálnu percepciu. Nielen rozlíšenie vône a zápachu sa vyjadruje pomocou slovesa vnímania *sentir* – *cítiť*, ktoré navyše slúži aj na vyjadrenie citového rozpoloženia hlavnej postavy. Sluchovú, auditívnu percepciu predstavuje sloveso *entendre* – *počuť*.

Keďže vo francúzskom jazyku neexistujú vidové dvojice, tak ako je to v slovenčine (*počuť* – *počúvať*³), nemôže pri preklade z francúzštiny do slovenčiny dôjsť k identickému premietnutiu štruktúry verba vnímania z východiskového do cieľového jazyka. Navyše, v slovenčine, na rozdiel od románskych jazykov, „príznak dokonavosti a nedokonavosti na úrovni gramatickej kategórie platí pre všetky slovesné tvary, vrátane neosobných“ (Štúr – Kopecký 2018 : 486). Vychádzajúc z francúzštiny, výskumnú pozornosť preto sústreďujeme na osobné slovesné tvary (čiže nie na neosobné ako infinitív a particípiá),⁴ teda napr. *j'ai entendu*, *j'entendais*, *j'avais entendu* a nie *entendre*, *avoir entendu*, *ayant entendu*, ktoré sa v procese prekladu realizujú pomocou slovotvorného postupu prefixácie. Hoci sme vyššie uviedli ako príklad sloveso *počuť*, ktoré ako reprezentatívne sloveso percepcie predstavuje neodmysliteľnú súčasť výskumnej vzorky, pripúšťame, že nie je v slovenčine úplne ideálnym príkladom na skúmanie

³ Slovenskému ekvivalentu *počúvať* vo všeobecnosti svojím lexikálno-sémantickým významom zodpovedá francúzske sloveso *écouter*, napr. *écouter de la musique* – *počúvať hudbu*.

⁴ Vo francúzskej gramatike sa nazývajú termínmi *modes personnels et impersonnels* (napr. Fairon – Simon 2018).

prefixálnych slovies percepcie, keďže ho niektorí používatelia jazyka môžu chápať ako bezpredponové a len ako nedokonavé sloveso. Napriek tomu ide o predponové obojvidové sloveso (KSSJ 2020 : 491). Lingvisti z Jazykového ústavu Ľudovíta Štúra ho definujú nasledujúcim spôsobom: „Slovesom *počuť* s významom ‚vnímať, zachytávať, zachytiť sluchom‘ ako jedným z mála slovenských slovies možno vyjadriť prebiehajúcu činnosť (zachytávať sluchom) i ukončenú činnosť (zachytiť sluchom), môže teda byť nedokonavé i dokonavé. Súvisí to so skutočnosťou, že sloveso *počuť* sa ešte stále pociťuje sčasti ako odvodené, predponové (*čuť* – *počuť*), hoci sloveso *čuť* sa dlho hodnotí ako knižný výraz a používa sa pomerne zriedkavo“ (Janočková 2011).

Pri skúmaní deverbatív výskumnú pozornosť sústredíme na minulé časy, keďže práve pomocou týchto jednotiek sa vo východiskovom texte premietajú rôznorodé sémantické vlastnosti. Výrazná je najmä opozícia zložených a jednoduchých časov, ktorú pozorujeme predovšetkým na dvojici *passé composé* – *imparfait*. Francúzske konjugované sloveso percepcie v osobnom tvare teda slúži ako východisko analýzy, ktorá sa primárne koncentruje na prekladateľské riešenie verba v slovenčine. Výskumným materiálom určeným na analýzu je paralelný francúzsko-slovenský literárny korpus slovies percepcie z uvedeného literárneho jazykového prejavu. Francúzsku časť tvoria bezpredponové francúzske slovesá percepcie v osobnom tvare a minulom čase, ako napr. *sentir* – *je sentais*, nie *ressentir*⁵ – *je ressentais*. Na tomto mieste len poznamenáme, že: „Pokiaľ ide o možnosti derivačnej morfológie, výsledky diachrónneho výskumu ukazujú, že v minulosti sa vo francúzštine využíval syntetický spôsob tvorenia slov vo väčšej miere než v súčasnosti, keď sa namiesto neho uplatňuje analytický spôsob“⁶ (Petraš 2017 : 59).

⁵ Prefix *re-*, ktorý má iteratívnu funkciu, je v súčasnosti vo francúzštine jediným produktívnym prefixom (Guiraud 1965 : 82).

⁶ „Pour ce qui est de la question du possible en morphologie dérivationnelle, des attestations en diachronie témoignent d'un recours plus large au moyen

Slovenskú časť výskumnej vzorky predstavujú zodpovedajúce slovesné predponové ekvivalenty, napr. *il a senti* na francúzskej strane a *precítíl* (nie iba bezpredponový ekvivalent *cítíl*) v slovenskej časti korpusu. Cieľom je odhaliť a definovať povahu prefixálnych slovies percepcie v slovenčine, ktorá sa realizuje v procese prekladu M. Jurovskej z francúzskeho originálu *L'Emploi du temps* od M. Butora, a to pomocou konfrontačnej sémantickej analýzy prefixov s poukázaním predovšetkým na rozdiel medzi základovým slovesom a prefixálnym slovesom, ktoré vzniká v procese prekladu, ale aj na rozdiely medzi jednotlivými prefixálnymi slovesami ako výsledkami prekladu. Predpony, ktoré plnia len gramatickú funkciu, sa nazývajú synsémantické, a prefixy, ktoré sú nositeľmi lexikálneho významu, voláme autosémantické.

Analýzou literárneho textu zisťujeme, aké významy sú prítomné v skúmanej vzorke prefigovaných⁷ slovies v slovenčine, ktoré vznikli intraverbálnou slovotvorbou v procese prekladu, keďže prefixy nie sú nositeľmi len čisto gramatickej či perfektivizačnej funkcie, ale plnia aj lexikálnu funkciu súvisiacu s nuansovaním a modifikáciou významu príslušných slovies. Predpokladáme, že významy prefigovaných slovies percepcie budú rozmanité, a že budú súvisieť s aspektovými, temporálnymi, ako aj modálnymi vlastnosťami novovzniknutého slovesa v porovnaní so slovesným základom, z ktorého sú derivované.

Veríme, že naše zistenia budú nápomocné aj prekladateľom z iných neslovanských jazykov, podobnej analytickej stavby ako francúzština, napr. z angličtiny, rumunčiny, taliančiny či španielčiny. Vid ako verbálna kategória ani v nich nefunguje tak, ako v slovanských jazykoch. V tradičnom chápaní slovies sa vo francúzskych gramatikách

synthétique qu'est le mot construit par rapport au français contemporain, dans lequel des moyens analytiques viennent s'y substituer" (*preklad MB*). Napr. slovenské prefixálne verbum percepcie *dočítať* môže mať v súčasnej francúzštine analytický ekvivalent *finir la lecture*.

⁷ predponových/prefixálnych

viac priestoru venuje kategóriám času a spôsobu, čomu sa venujeme podrobnejšie v podkapitole 1.5. *Vyjadrenie významu pomocou francúzskych minulých časov.*

Ďalej nás zaujíma, ktoré z prefigovaných slovies percepcie je najproduktívnejšie z hľadiska nuansovania lexikálneho významu, resp. ktorý prefix je v tomto kontexte najfrekventovanejší. Zisťujeme, či medzi jednotlivými analyzovanými prefixmi dochádza k významovej homonymii (jeden prefix pomenúva odlišné významy). Na druhej strane skúmame, či sa nachádzajú pri autosémantických prefixoch predpony so synonymným, alebo, naopak, antonymným lexikálnym významom.

Monografia obsahuje tri vzájomne prepojené kapitoly. V prvej predstavujeme teoreticko-metodologický rámec zvolenej problematiky. Na tomto mieste objasňujeme pojmy ako percepcia a slovesá vnímania, prefixácia, funkcie prefixov, slovesný vid, spôsoby slovesného deja (SSD). Dôraz kladieme aj na vyjadrenie významu pomocou francúzskych minulých časov. Druhá kapitola predstavuje analytickú časť práce. Je zároveň jej jadrom, kde postupne analyzujeme prefixy a prefixálne slovesá ako výsledok prekladu predmetného románu. V tretej časti sumarizujeme výsledky výskumu s ohľadom na ich využitie v ďalších lingvistických prácach.

1. Teoreticko-metodologický rámec

Aj keď vo všeobecnosti majú najfrekventovanejšie aspektovo korelované slovesá v slovenčine prevažne štruktúru primárne transflexívne utvorených motivátov, napr. *vyrobiť* – *vyrábať*, a aspektové korelácie sa tvoria zo slovies prefixálne menej často (Sokolová – Žigo 2014 : 142), pri prekladateľských riešeniach slovies percepcie z východiskového jazyka francúzštiny do cieľového jazyka slovenčiny pozorujeme bohatý výskyt týchto verbálnych lexém. V predvýskumnej fáze⁸ sme detegovali až 41 % prekladateľských riešení slovesných lexém percepcie v ich prefigovanej dokonavej forme. To isté francúzske sloveso sa teda do slovenčiny prekladá rozmanitými spôsobmi, napr. *voir* – *vidieť* – *uvidieť*, ale aj *pozrieť*, *zazrieť* a pod. „Translácia spolupracuje pri asimilácii cudzorodých prvkov a pretvára, prispôsobuje ich percepčnému významu“ (Huťková 2006 : 14). Pre pochopenie vzťahu medzi formou a významom slovesa je pri preklade do slovenského jazyka dôležitá opozícia dokonavého a nedokonavého vidu. M. Sokolová tento sémantický protiklad prirovnáva k rozdielu medzi fotografiou a filmom: „Pre verbálny aspekt je dôležitá sémantika slovesa, pretože aspektové korelácie sú možné len pri verbách, ktorých význam umožňuje človeku vidieť ten istý dej z dvoch aspektov – ako fotografiu (Ako som si kúpil auto.), vrátane informácie o úspešnej realizácii deja (+úspešnosť realizácie), ale aj ako film (Ako som si kupoval auto.) bez informácie o úspešnosti realizácie deja (–úspešnosť realizácie)“ (2009b : 26).

Pre lepšie ukotvenie problematiky je ešte dôležité rozlíšiť chápanie lexikálneho a slovotvorného významu, keďže ide o príbuzné a prelínajúce sa termíny. J. Furdík vymedzuje aj ďalší typ myšlienkového obsahu vyjadreného jazykovou formou: „[...] slovotvorný význam pokladáme oproti lexikálnemu významu za samostatnú sémantickú entitu“. Rozdiel medzi

⁸ Realizovala sa na 1. kapitole *L'Entrée* predmetného románu (máj 2022).

týmito pojmovými inštanciami vníma nasledovne: „Ak sa lexikálny význam ako individuálna abstrakcia konkretizuje pri použití slova v kontexte, tak slovotvorný význam ako polokategoriálna abstrakcia sa konkretizuje v jednotlivom motivovanom slove“ (2004 : 62). Slovotvorný význam teda súvisí so sémantickou rovinou, zatiaľ čo lexikálny význam je záležitosťou pragmalinguistiky a súvisí s realizáciou predmetného slovesa v danom kontexte.

Percepcia je podobne ako pohyb jedným zo základných sémantických polí (Viberg 1993 : 350). Na tomto mieste konštatujeme, že predmetom výskumu sú prefixálne slovesá percepcie v slovenčine, prekladateľské riešenia M. Jurovskej vychádzajúce zo štyroch francúzskych slovies percepcie *apercevoir*, *entendre*, *sentir* a *voir*, ktoré v praktickej časti (2. kapitola) podrobujeme detailnej analýze. Jednotlivé prefixy a ich rozmanité lexikálno-sémantické vlastnosti vyjadrujú napr. fázy deja, ohraničenie času, a to najmä začiatok deja, v niektorých prípadoch aj jeho koniec. Úzko súvisia so spôsobmi slovesného deja, ohraničenosťou a neohraničenosťou, ktoré sa vnútorne spájajú s kategóriou času.

Čo sa týka slovesných časov, ich systém je vo francúzštine, v porovnaní so slovenčinou, veľmi bohatý. Východiskové francúzske slovesá percepcie sa najčastejšie používajú v zloženom minulom čase (*passé composé*), napr. *c'est un simple murmure que **je me suis entendu** prononcer* (12)⁹, v imperfekte (*imparfait*) ***j'apercevais** des bus à deux étages qui démarraient* (12-13) a v predminulom čase (*plus-que-parfait*), napr. *c'est qu'**il avait senti** en moi, nouveau venu, étranger, un blanc capable de la partager, cette haine* (37).

Výskumný materiál, ako sme už uviedli, tvorí paralelný francúzsko-slovenský korpus. Ide o jazykové prejavy z románu M. Butora *L'Emploi du temps* a jeho prekladu do slovenčiny

⁹ Odkazy výlučne s číslami strán sa vzťahujú na francúzsku (*L'Emploi du temps* 1956/1995) alebo slovenskú (*Bludisko času* 1972) verziu románu, ktorý je predmetom analýzy literárneho textu.

Bludisko času, ktorý realizovala jedna z najlepších slovenských prekladateľiek z oblasti umeleckého prekladu z francúzskeho jazyka M. Jurovská. Vybrali sme také komunikáty, v ktorých sme v origináli detegovali prítomnosť jedného zo štyroch slovies percepcie. Ďalším krokom bolo zúženie výskumnej vzorky so zámerom naplniť cieľ skúmania prefixálnych slovies percepcie. Preto v paralelnom korpuse v tejto fáze výskumu ostali len tie výpovede, ktoré vo východiskovom texte neboli prefigované, ale v cieľovom texte sa v procese translácie stali prefigovanými. Za prefixálne považujeme tie slovesá, ktorých predpona je svojím formálnym aj obsahovým významom blízka predložkám, napr. *do-*, *za-* a iné, nie však predponu *ne-* vyjadrujúcu zápor slovesa. Ďalej sa výskumná vzorka zúžila na bádanie, ktoré sa sústredilo na jazykové prejavy v minulých časoch. Vo francúzskom origináli išlo o slovesá percepcie vyčasované v *passé composé*, *imparfait* alebo *plus-que-parfait*. Posledným kritériom pri vytváraní selektívnej výskumnej vzorky bolo vylúčenie neosobných tvarov, a teda infinitívov a participií nachádzajúcich sa na francúzskej strane korpusu, keďže vo francúzštine tieto tvary nevyjadrujú dostatočne lexikálno-sémantické vlastnosti slovesa (porov. Štúr – Kopecký 2018). Takýmto spôsobom sme získali spektrum prefigovaných ekvivalentov v slovenčine, ktoré sme podľa prefixov rozdelili do siedmych skupín. Postupne tieto skupiny slovies analyzujeme v praktickej časti práce, pričom nás zaujímajú konkrétne významy jednotlivých prefixálnych slovies percepcie. Vo väčšine prípadov ide o dokonavé slovesá. Gramatickému významu perfektivizácie sa však venujeme len okrajovo. Primárnu pozornosť zameriavame na lexikálny slovotvorný význam prefixov a slovies percepcie derivovaných z príslušných základových slovies, ktorý je základným ekvivalentom francúzskeho verba. Tieto pragmlingvistické parametre ukotvujeme na teoretickej báze predchádzajúcich bádání v oblasti slovies percepcie, slovotvorného postupu prefixácie, slovesného vidu a s ním spojených spôsobov slovesného deja, ako aj sémantických rozdielov francúzskych slovies.

Praktickým prínosom tejto práce je, že upozorňuje na potrebu využívania prefixácie v procese translácie, a že apeluje v tomto kontexte na dôležitosť citlivého výberu vhodného prekladateľského riešenia. Prekladateľ ako rodený hovoriaci by si mal byť vedomý potenciálu svojho materinského jazyka. „Ak si používatelia jazyka nebudú uvedomovať jasné možnosti, ktoré z jeho ovládania plynú, nebude sa kultivovať ani jazykový cit, a tým pádom ani nedôjde k reprodukcii identity vlastného jazyka“ (Slatinská – Pecníková 2017 : 75 – 76). Zdokonaľovanie jazykového citu je dôležitým aspektom v procese prekladu. Navyše, intraverbálna slovotvorba¹⁰ je v cieľovom jazyku prostriedkom, ktorý umožňuje vyjadriť najrôznejšie významové nuansy. Veríme, že monografia bude prínosom pre študentov prekladateľstva, prekladateľov a iných záujemcov.

1.1. Percepcia a slovesá vnímania

„[...] percepcia je predovšetkým sociálnym fenoménom“¹¹ (Chovancová 2022 : 10). Z tohto dôvodu je súčasťou mnohých sociologických či filozofických bádání vrátane fenomenológie, idealistickej náuky o prírodných a duševných javoch, ktoré sa považujú za jedinú realitu. „Merleau-Ponty (1945) chápe percepciu ako proces, pri ktorom sa samovoľne usporadúvajú rozmanité prítomné zmyslové vnemy. Cez tento proces sa ľudský subjekt zmocňuje objektu. Autor rozlišuje medzi percepciou a pocitom, pričom rozdiel medzi nimi vidí v tom, že percepcia zmyslové údaje usporadúva do množiny na základe ich významu a predstavuje komplexný proces“¹² (Kuzyk 2021 : 94).

¹⁰ „Tvorenie predponových (prefixálnych) slovies sa nazýva aj vnútroslovesné odvodzovanie (intraverbálna slovotvorba alebo intraverbálna derivácia)“ (Janočková 2011).

¹¹ „[...] la perception est un phénomène avant tout social“ (*preklad MB - LR*)

¹² „Notons, d’abord, que pour Merleau-Ponty (1945), la perception est un processus d’organisation spontanée d’une multiplicité de sensations présentes.“

Percepcia ako jedna zo zložiek kognitívneho vnímania vzbudzuje záujem mnohých lingvistov. „Svet jazyka (langage) je okrem iného svetom, kde dôležitú úlohu zohráva schopnosť ľudského subjektu chápať a hovoriť, pričom táto schopnosť hovoriť a chápať sa vzťahuje aj na jeho zmyslové vnemy a ich zmysel“¹³ (Vaxelaire – Sock 2021 : 9). V predchádzajúcom tvrdení môžeme pozorovať silné prepojenie percepcie s pojmom významu, ktorého nuansy sledujeme v predmetných prefixálnych slovesách vnímania. J. Nižníková – M. Sokolová a kol. (1998 : 15) v duchu sémanticky orientovanej syntaxe verbá sentiendi nazývajú percepčnými procesnými predikátmi. Ďalej ich označujú ako „neaktívne percepčné predikáty so životným nositeľom vnemu perceptorom (senzorom) a fenomenálom formálne aj podmetovo-predmetové, napr. vidieť, uvidieť, počuť, čuť, cítiť, vnímať“ (1998 : 17). Vo všeobecnosti môžeme konštatovať, že slovesá percepcie zjednocujú viaceré vlastnosti. Zároveň ako slovesá zmyslového vnímania kolíšu medzi činnosťnými a stavovými slovesami. Niekedy označujú schopnosť vnímať a inokedy samotné vnímanie niečoho (Ružička a kol. 1966 : 361).

Pri skúmaní percepcie sa ďalej opierame o naše doterajšie francúzsko-slovenské komparatívne štúdie venované slovesám percepcie a otázke ich valencie (Ráčková 2022a) či prefixácie (Ráčková 2022b). Ďalej vychádzame predovšetkým z výskumov K. Bogack(-ého) (2015), K. Chovancovej (2021), P. Chruściel(-ovej) (2021), C. Lacassain-Lagoin(-ovej) (2007; 2021), F. Marsaca (2006; 2012), R. Missira (2013),¹⁴ S. Pirona (2001),

C'est à travers ce processus qu'un individu appréhende un objet. L'auteur distingue la perception de la sensation en ce qu'elle (la perception) dessine une configuration significative des données sensibles, en ce qu'elle constitue déjà un processus complexe“ (*preklad MB*).

¹³ „Le monde du langage est le monde, entre autres, du comprendre et du dire, ce qui inclut dire et comprendre ses perceptions, dire et comprendre le sens des ses perceptions“ (*preklad MB*).

¹⁴ R. Missire používa termíny sémantická percepcia: *perception sémantique* a semiotická percepcia: *perception sémiotique*. Svoj výskum situuje do neuro-psycholingvistiky.

A. Rabatela (2003), D. Willems(-ovej) a B. Defrancq(-a) (2000).¹⁵ Výskumnú pozornosť sústreďujeme na percepciu, ktorá je obsiahnutá v slovesách, kardinálnom prvku vety a výpovede. V nadväznosti na K. Bogack(-ého) (2015 : 7), ktorý upozorňuje na silnú polysémiu slovies percepcie, rozlišujeme čistú jednoduchú percepciu (napr. *Je vois Max.*) a percepciu, ktorá vyjadruje kognitívny proces, kde z pozorovaných javov môžeme vyvodiť nejaký záver (*Je vois que Luc est têtue*). Pri prefixálnych slovesách ide predovšetkým o čistú jednoduchú percepciu. Zo štruktúrneho hľadiska sa prefixálne ekvivalenty slovies percepcie väčšinou, podobne ako v príkladoch K. Bogack(-ého), viažu s priamym predmetom.

„Senzitíva predstavujú jeden z mnohých mikrosystémov v súčasnej lexikálnej sémantike“ (Janočková 2014 : 104). Slovesá sentiendi vo svojej sémantike zahŕňajú citové vnímanie na jednej strane a rozumovú činnosť na druhej strane. Ide o lexikálne jednotky s významami latinského slovesa *sentio*, a to 1. *vnímať, cítiť, pociťovať*; 2. *metaforicky zakúsiť, zažiť*; 3. *poznať, poznať, rozumieť*; 4. *domnievať sa, myslieť, zmýšľať*; 5. *hlasovať pre koho* (Latinsko-slovenský, slovensko-latinský slovník 1994 : 550 In Janočková 2014 : 104).

Verbá percepcie sú slovesá, ktoré sa vzťahujú na päť zmyslov človeka. Vnímanie prostredníctvom zmyslov súvisí s platónskym dualizmom tela a duše, ktorý spočíva v tom, že zmysly tela sú neoddeliteľne spojené so zmyslami duše (Katreničová 2017 : 19). V prípade lexém vnímania ide o rozsiahly súbor jazykových jednotiek, ktorý nie je možné precízne analyzovať v jednej práci. Preto sme zvolili selektívny prístup a v predvýskumnej fáze skonkretizovali výskumnú

¹⁵ C. Lacassain-Lagoïn(-ová) a F. Marsac poznamenávajú, že doteraz nebol dostatočne spracovaný pojmový aparát percepcie napr. v podobe kapitoly, v gramatikách, slovníkoch a iných kľúčových príručkách (2021 : 22). Čiastočnou odpoveďou na tento nedostatok je napr. publikácia *Perceptions* (Schmitt – Hamza (dir.) 2022, L'Harmattan). Obsahuje texty, ktoré mali pôvodne zaznieť na nezrealizovanej konferencii *La Perception en langue et en discours* v roku 2020.

vzorku. Reprezentatívne slovesá zahrňajú vizuálnu percepciu: *voir*, *apercevoir*, sluchovú percepciu: *entendre* a čuchové vnímanie a iné telesné pocity: *sentir*. Vo výskumnej vzorke ďalej nachádzame najrôznejšie slovesá zrakového vnímania (*apercevoir* vo východiskovom texte) prefixálnej (napr. *dovídiť*, *pozrieť*, *zbadat'*) a neprefixálnej (napr. *padnúť do očí*, *presvitať*, *vidieť* a pod.) povahy; sluchového vnímania (napr. *entendre* vo východiskovom texte) v prefixálnom (napr. *vypočuť*, *začuť*, *zaznieť*¹⁶) a neprefixálnom (napr. *doliehať*, *ozvať sa*) tvare. Čuchové či najrozmanitejšie somatické, ale aj duševné vnemy vo francúzštine vyjadruje polysémantické sloveso *sentir* (napr. *vdýchnuť*, *vybadať*, *vycítiť*, *zacítiť* z prefigovaných tvarov a *okúsiť*, *páchnuť*, *raziť špinou*, *zbližovať sa*). Najfrekvencovanejšie sloveso percepcie *voir* sa tiež môže pochváliť bohatou paletou prefixálnych (napr. *prečítať*, *prezrieť*, *zazrieť*) a neprefixálnych ekvivalentov (napr. *pozerat' sa*, *ukázať*, *uzrieť*, *zobrazovať*). Tomuto slovesu percepcie sa venovalo mnoho pozornosti aj v predchádzajúcich lingvistických štúdiách. *Vidieť* je frekvencované sloveso (Sokolová – Žigo 2014 : 178). Slovesá *voir* a *see* sú prototypovými členmi kategórie sloves vnímania (Lacassain-Lagoin 2021 : 49).¹⁷ Inými slovami, najlepšie túto kategóriu reprezentujú. Sloveso *voir* je v rámci sloves percepcie verbom, ktoré vytvára najvyšší počet syntaktických konštrukcií (Labelle 1996 : 83). Pre zaujímavosť dodáme, že sloveso percepcie *vidieť* sa vyznačuje vysokou frekvenciou vo všetkých jedenástich európskych jazykoch, ktoré tvorili výskumnú vzorku švédskeho lingvistu Å. Viberga (1993 : 347). Autor ďalej uvádza: „Slovesá vo všeobecnosti, a predovšetkým tie najfrekvencovanejšie, majú tendenciu patriť k najpolysémickejším prvkom v jazyku“ (Viberg

¹⁶ Prekladateľka využíva postup modulácie, a teda iný uhol pohľadu a nahrádza dôsledok: napr. *j'ai entendu* príčinou: *zaznel*.

¹⁷ „[...] membres prototypiques de la catégorie des verbes de perception“ (preklad LR)

1993 : 349).¹⁸ Práve z tejto polysémie vyplýva bohatý súbor prekladových ekvivalentov v slovenčine vrátane prefixálnych. Okrem iného preto, že francúzština je jazyk, kde je slovesný systém oproti slovenskému inak postavený, a jeho bohatosť spočíva vo veľkom množstve slovesných časov a spôsobov. „Slovesá spojené so zrakovým vnímaním sú často produktívnejšie pri tvorení slov a objavujú sa vo väčšom počte derivátov a zložených slov“ (Viberg 1983 : 125).¹⁹ Okrem slovies percepcia lingvistov zaujíma aj v kontexte bádání o sémantických vlastnostiach podstatných či prídavných mien (napr. Kuzik 2021; Pradelou 2022). Koncept percepcie neopomínajú ani interdisciplinárne orientované štúdie skúmajúce didaktiku cudzích jazykov (napr. Adler – Dotan 2022) či translatologické problémy (napr. Chmiel-Božek 2022; Kaczmarek-Wiśniewska 2022).

¹⁸ „Verbs in general, and especially the most frequent verbs, tend to belong to the most polysemous elements in a language“ (*preklad LR*).

¹⁹ „Verbs connected to sight also tend to be more productive in word formation and appear in more derivations and compounds“ (*preklad MB - LR*).

1.2. Verbálna prefixácia

Prefigované slovesá percepcie, ktoré vznikajú v procese prekladu francúzskeho románu do slovenského jazyka, tiež patria medzi deverbatíva, podobne ako iné slová vytvorené zo slovies. Deverbatíva sa môžu modifikovať gramaticky, ale aj lexikálne (Nübler 1992; 2017). Tejto problematike sa bližšie venujeme v podkapitole 1.4. *Spôsoby slovesného deja*.

Verbálna prefixácia je častým slovotvorným postupom aj v iných sférach lingvistického bádania. „Tvorenie predponových (prefixálnych) slovies sa pomenúva aj ako vnútroslovesné odvodzovanie (intraverbálna slovotvorba alebo intraverbálna derivácia), pretože sa pri ňom tvoria nové slovesá zo slovies (porov. napr. Mluvnice češtiny 1,²⁰ 1986, s. 389), ide o slovotvorbu vnútri slovies ako slovného druhu. Aj predponové slovesá patria do skupiny deverbatív, pretože vznikli z príslušných bezpredponových základových slovies, napr. *piť* – *vy-piť*, *čítať* – *do-čítať*, *variť* – *pre-variť*“ (Janočková 2011). V širšom ponímaní je tvorenie slov skladaním rozličnými prefixmi a sufixmi (afixáciou) základným spôsobom rozvíjania a obohacovania slovnej zásoby (Mistrík a kol. 1993 : 69).

1.2.1. Prefixácia nielen ako slovotvorný postup

V preklade románu *L'Emploi du temps* do slovenského jazyka je možné pri slovesách percepcie detegovať prefixálne slovesné ekvivalenty v slovenčine. Odvodzovanie nového slova pomocou pripájania predpony k základnému slovu ako nástroj precizovania významu slova, najmä slovesa a podstatného mena, prebieha vďaka slovotvornému postupu prefixácie. V množstve prekladateľských problémov prekladatelia často prehliadajú túto možnosť v slovenskom jazyku, ktorá slúži

²⁰ Autorom je M. Dokulil.

na špecifikovanie významu základových slovies. „Prefixácia predstavuje v slovanských jazykoch osobitný slovotvorný postup, ktorým sa rozširuje slovesná lexika“ (Sekaninová 1980 : 12).

Derivačný slovotvorný postup prefixácie je neoddeliteľne vnútorne prepojený s gramatickými kategóriami aspekt, modus a tempus. „Verbálna prefixácia ako jeden zo slovotvorných postupov, ktorý je príznačný pre slovanské jazyky, má v rámci slovotvorby osobitné postavenie, a to nielen z hľadiska jeho produktívnosti, ale aj vzhľadom na prepojenosť s inými javmi ako aspekt (perfektivizácia) či spôsob slovesného deja“ (Turočková 2012 : 52 – 53).

Častý výskyt prefigovaných slovies percepcie v predmetnom korpuse vyplýva z toho, že výskumná vzorka práce, originálny text vo francúzštine a jeho preklad v slovenčine, je v oznamovacom spôsobe minulého času prevažne v dokonavom vide. Sloveso *vidieť*, základný ekvivalent francúzskeho *voir*, sa definuje ako nedokonavé (KSSJ 2020 : 813). Pri slovese *vidieť* je najpoužívanejším prefixom intraverbálnej slovotvorby *u-*: *voir – vidieť – uvidieť*.²¹ Pri tejto vidovej dvojici sa nemení valencia ani väzba slovesa (porov. Sokolová – Žigo 2014 : 143). Ide o dokonavé sloveso odvodené od základného slovesného tvaru *vidieť*. Derivácia sa uskutočňuje vďaka slovotvornému formantu, ktorým je prefix, a slovotvornému základu, ktorým je neprefigované sloveso v zväčša nedokonavom tvare. Vidovou transflexiou je ešte možné utvoriť napr. frekventatívum *vídavať*.

Ako sme už naznačili, prefixácia ako slovotvorný postup úzko súvisí s kategóriou aspektu. „Vytváranie aspektových korelácií podmieňuje sémantika slovesa, ktorá musí dovoliť neutralizáciu príznakov primárnej formy (transformatívnosť), a jeho frekvencia, ktorá podmieňuje potrebu vytvárania aspektových korelácií“ (Sokolová – Žigo 2014 : 148). V kontexte

²¹ V predvýskumnej fáze sme zistili, že v preklade M. Butora sú najfrekventovanejšie prefixy *u-* (*uvidieť*) a *za-* (*zazrieť*).

vybraných slovies percepcie sú splnené obidve tieto podmienky. V procese tvorby variabilných prekladateľských riešení, vďaka ktorým sa zvyšuje hodnota prekladu, je vytváranie aspektových korelácií vhodným postupom. Prefixácia je jeho neoddeliteľnou súčasťou. Prefixy sú morfémi, inými slovami „najmenšími formálnymi nositeľmi významu alebo funkcie“ (Furdík 2004 : 30), pričom niekedy ich tvary a funkcie korešpondujú s tvarmi predložiek (napr. *z-*, *zo-*, *po-* atď.), čo nevyhnutne neznamena, že by význam predložiek ako lexikalizovaných jednotiek bol identický s významom predpôň. Bohaté možnosti a pružnosť prefixov súvisia aj s tým, že „spojenie prefix + slovotvorný základ pripomína spojenie dvojslovných pomenovaní, je voľnejšie než spojenie slovotvorného základu a pravostranných formantov (sufixu alebo súboru gramatických morfémi)“ (Furdík 2004 : 43). Funkcia slovesných predpôň má trojakú povahu: perfektivizačnú vidotvornú, lexikálno-perfektivizačnú a lexikálnu. „Inventár slovesných predpôň nie je rozsiahly (*do-*, *na-*, *nad-*, *o-*, *ob-*, *od-*, *po-*, *pod-*, *pre-*, *pred-*, *pri-*, *roz-*, *s-/z-/zo-*, *u-*, *v-/vo-*, *vz-*, *vy-*, *za-*), avšak predponové tvorenie slovies je veľmi produktívne“ (Furdík 2004 : 44). V praktickej časti práce analyzujeme slovesné prefixy prítomné v prekladateľských riešeniach z osobných tvarov minulých časov vo francúzštine, a to *do-*, *po-*, *u-*, *v-*, *vy-*, *z-*, *za-*. Výskumnú pozornosť sústreďujeme na prefixálne slovesá prvého stupňa derivácie, a teda napríklad *cítit'* – *pocítit'* a nie *pocit'ovat'*, kde by už išlo o prefixálno-sufixálny postup odvodzovania slovies.

V slovenských slovesách percepcie ako výsledku procesu translácie sa nachádzajú aj ekvivalenty, ktorých prefix²² nie je možné odtrhnúť od slovotvorného základu tak, aby slovotvorný základ bol plnovýznamovým slovesom a významovou jednotkou vôbec (napr. *uvedomiť si*, *pochopiť*, *priznať*, *zblížovať sa*). Nazdávame sa, že v týchto prípadoch ide o lexikalizované prefixy a teda také predpony, ktoré sa v procese vývinu slova

²² V slovotvorbe sa nazýva aj *slovotvorný formant*.

stali súčasťou slovesa. Z uvedených dôvodov sú súčasťou paralelnej výskumnej vzorky len prefixálne slovesá percepcie, kde po odtrhnutí predpony sloveso ostáva plnovýznamovou lexémou. Len na týchto prefigovaných verbách vieme plnohodnotne pozorovať a analyzovať dopad prefixu na jemné nuansovanie jednotlivých významov.

1.2.2. Funkcie prefixov

Problematika prefixálnych slovies úzko súvisí s gramatickou kategóriou slovesného vidu, a to najmä s jeho dokonavými formami. V nadväznosti na J. Furdíka (1967) ponímame slovesný vid z derivatologickej stránky, a teda dokonavé a nedokonavé sloveso považujeme za dve lexémy.²³ Čisto vidové predpony sú predponami s oslabenou lexikálnou zložkou, nazývajú sa aj desémantizované alebo gramatikalizované prefixy (Janočková 2004 : 67). Podľa I. Poldaufa (1954; 1956) môžu úlohu čisto vidových predpôn plniť aj tzv. *subsumpčné predpony*. Týmto termínom definuje prefixy, pri ktorých predpona, resp. prefigované sloveso významovo korešponduje so základným slovesom (Janočková 2004 : 67). I. Poldauf (1954 : 50) ako príklad tohto javu uvádza v češtine predponu *pro-*, ktorá môže byť *čisto vidová* (*promluviť*), ale aj *riadiaca – subsumpčná* (*provrtat*), kde ide o predponu s jasným významom prenikania. Okrem týchto dvoch kategórií vymedzuje ešte *lexikálnu predponu*, ktorá slúži na tvorenie nových slov. Ide teda o situáciu, keď je prefix zároveň slovotvorným formantom.

„Prefix má silu modifikovať odvodené slovo formálne i významovo. Rozlišujú sa tri funkcie prefixov, a to stála (vlastná a nevlastná; plná a oslabená); obmedzená a fakultatívna funkcia. Primárnou (stálou/vlastnou) funkciou predpony je lexikálna, teda slovotvorná funkcia. Túto funkciu pripisuje F. Uher (1987) aj čistovidovým (rezultatívnym) prefixom, pretože oproti neprefigovaným slovesám nadobúdajú odvodené slovesá význam výsledku, napr. *robiť – urobiť*; ako aj subsumpčným prefixom, ktoré zosilňujú významovú črtu základového slovesa, napr. *písať – napísať*. Za nevlastnú funkciu sa pokladá perfektivizačná funkcia (majúca gramatický charakter), ktorej súčasťou je okrem zmeny vidu základového slovesa aj jeho významová modifikácia. Ak plní prefix

²³ Mnohí autori ho ponímajú ako dve formy jednej lexémy (F. Kopečný 1962; Š. Peciar 1978; M. Sokolová 1999).

slovotvornú aj perfektivizačnú funkciu, ide o plnú funkciu. Ak sa jedna z týchto funkcií eliminuje, prefix vystupuje v oslabenej funkcii. Oslabenú funkciu má napríklad prefix *po-*, pomocou ktorého sa tvorí budúci čas, napr. *pobežíme*“ (Turočková 2012 : 53). V praktickej časti práce – 2. *Slovenské ekvivalenty francúzskych slovies percepcie* sa bližšie pozrieme na funkcie prefixov, ktoré v procese prekladu využívala pri slovesách percepcie M. Jurovská. Tieto funkcie nás budú zaujímať predovšetkým na osi oslabená – plná funkcia prefixu v závislosti od prítomnosti či absencie gramatického a lexikálneho slovotvorného významu v slovesách percepcie ako rezultáte slovotvorného postupu prefixácie.

1.3. Slovesný vid

„Slovenské sloveso podobne ako ostatné slovanské verbá, vyjadruje vo svojej sémantike nadstavbovú vlastnosť – kategóriu vidu“ (Janočková 2004 : 65). „Slovesný vid je jazykovým prostriedkom vyjadrujúcim priebeh slovesného deja. Ten je buď neohraničený, neuzavretý (nedokonavé slovesá alebo, naopak, ohraničený, uzavretý (dokonavé slovesá)“ (Hendrich – Radina – Tláskal 2001 : 392). Základ ponímania celistvosti, komplexnosti či dokonavosti deja vyjadruje aj myšlienka F. de Saussura (1933 : 162), že sloveso dokonavého deja vyjadruje dej „dans sa totalité“ (Saussure In Sekaninová 1980 : 19).

Čo sa týka kontrastívnej perspektívy slovenčiny a románskych jazykov, K. Chovancová a E. Reichwalderová (2014 : 91) poznamenávajú, že „[...] slovesný vid je gramatickou kategóriou, ktorá sa realizuje odlišne v románskych jazykoch a v slovanských jazykoch. V slovanských jazykoch máme k dispozícii formálne, lexikálno-morfologické indikátory vidovosti. Tieto indikátory najčastejšie nadobúdajú formu osobitných prvkov pozorovateľných v povrchovej štruktúre jazykového prejavu

(prítomnosť derivačných afixov). Naproti tomu v románskych jazykoch sa vidová opozícia prejavuje v povrchovej rovine jazyka menej často. Základná vidová opozícia dokonavosť/nedokonavosť sa prejavuje v povrchovej úrovni jazyka len v systematike slovesných foriem minulého času. V ďalších prípadoch sa na úrovni morfolologickej štruktúry slova nemanifestuje a je treba hľadať iné indikátory vidovosti (skúmať tesnú spojitosť medzi kategóriou slovesného vidu a slovesného času a tiež spôsobom slovesného deja).“

Na tomto mieste si dovoľíme poznamenať, že aj jazyky bez gramaticko-lexikálnej kategórie aspektu ako takej, vrátane francúzštiny, vyjadrujú sémantické odtienky dokonavého a nedokonavého vidu, aj keď ho nepoznajú ako gramatickú kategóriu. V románskych jazykoch sa častejšie hovorí o opozícii *accompli/inaccompli* (ukončený/neukončený) ako o binóme *perfectif/imperfectif* (dokonavý/nedokonavý), ktorý sa vzťahuje k *signifié*²⁴ slovesa. Tieto vzťahy majú pôvod v systéme latinského jazyka, z ktorého sa francúzština v procese devulgarizácie vyvinula: „V latinčine sa systém slovesných tvarov zakladal na dvoch protikladoch, a to infectum – neukončené časy a perfectum – ukončené časy [...]“(Reinheimer – Tasmowski 1997 : 190).²⁵ D. Vojtek (2020 : 47) napríklad odporúča pri explikácii gramatických javov v kontexte výučby francúzštiny ako cudzieho jazyka „používať pomenovania *dokonavý/nedokonavý* – *accompli/inaccompli* v spojení s prvkom *vid* – *aspect* a pomenovania *perfektívny/imperfektívny* – *perfectif/imperfectif* v spojení skôr s prvkami *sloveso slovesný tvar*.

Dokonavosť je vo francúzštine často prítomná v samotnom význame slovesa, napr. pri slovesách *naître* (*narodiť sa*) a *mourir* (*zomrieť*). Označujú sa ako *dokonavé slovesá*

²⁴ Komponent jazykového znaku.

²⁵ „En latin, le système des formes verbales était organisé autour de deux pôles, l'infectum – les temps de l'inaccompli – et le perfectum – ceux de l'accompli [...]“ (*preklad LR*).

vyjadrujúce kratučký okamih.²⁶ Zaujímavý je fakt, že sa v *passé composé* časujú s pomocným slovesom *être* (byť) a nie *avoir* (mať) ako väčšina sloviess (porov. Begioni 2012 : 11 – 15), pričom *être* paradoxne vyjadruje svojím spôsobom slovesného deja nedokonanosť (Guillaume 1970 In Begioni 2012 : 19). Na druhej strane vo francúzštine existujú aj slovesá v ktorých je nedokonanosť inherentne prítomná, L. Begioni sem zaraďuje slovesá typu *admirer* (obdivovať), *manger* (jesť), *travailler* (pracovať) a iné (Begioni 2012 : 15). Keď porovnáme slovenčinu a francúzštinu, tak v slovenčine prevažuje pomocné sloveso *byť* (*être*) na rozdiel od francúzštiny, kde sú častejšie konštrukcie so slovesom *avoir* (mať) (Mešková 1999 : 139).

Na prekladateľské riešenia sloviess percepcie, ktoré sú predmetom nášho výskumného zámeru, ďalej vplývajú nasledujúce odlišnosti medzi francúzštinou ako východiskovým jazykom a slovenčinou ako cieľovým jazykom prekladu. „Slovenské aspektové dvojice ako celok majú jeden ekvivalent v jazyku bez aspektu“ (Sokolová 2009a : 7). Napr. sloveso percepcie *sentir* sa do slovenčiny prekladá vidovou dvojicou *cítiť* – *zacítiť*. Okrem toho sa v procese prekladu tvoria mnohoraké dokonavé prefixálne ekvivalenty ako *pocítiť*, *precítiť*, *ucítiť*, *vycítiť* a pod. Je dôležité poznamenať, že za prefixálne slovesá považujeme tie verbá, kde sa prefix stále pociťuje ako predpona a nesplynul ešte so základovým slovesom ako v príkladoch, ktoré uvádza Š. Peciar (1963b : 212) vo svojej štúdii, kde podrobne analyzuje prefix *po-* : „pochopiť; poskytnúť, postrehnúť“ a iné. Pri ekvivalentoch prítomných v románe M. Butora išlo napr. pri spomenutej predpone *po-* o slovesný ekvivalent *pochopiť*, ktorý uvádza aj Š. Peciar. Slovo tvorný základ (základové sloveso) sa asimiluje s prefixom *u-* napr. v lexiách *uvedomiť si*, *uvedomovať si*, *ukazovať*, *ukázať*.

Predmetné slovesá percepcie, ktoré tvoria výskumnú vzorku, sa spájajú v rámci svojej valenčnej schémy s predmetom. Vo francúzskej gramatike sa označujú ako

²⁶ „verbes perfectifs très momentanés“ (preklad LR)

tranzitívne (transitifs). V slovenských gramatických koncepciách hovoríme v tomto ponímaní o prechodných slovesách.

Práve táto vlastnosť tranzitívnosti či prechodnosti slovesám percepcie otvára dvere k dokonavým slovesným tvarom v slovenských prekladateľských riešeniach, ktoré sa realizujú práve pripojením najrôznejších prefixov. Preklad pomocou prefixácie je jedným z mnohých prekladateľských problémov, s ktorými sa musí prekladateľ v procese prekladu vyrovnáť. Často dochádza k tendencii premietiť štruktúry z francúzštiny, kde sa pred slovesom (nielen percepcie) nachádzajú faktitívne nazývané tiež kauzálne väzby²⁷ so slovesom *faire, laisser* či *commencer*, do slovenčiny doslovne, a tak napr. *je commence à apercevoir* (254)²⁸ preložia povedzme ako *začínam badať /vidieť* alebo *nous avait fait sentir sa lointaine présence* (245)²⁹ ako *dáva nám cítiť svoju d'alekú prítomnosť*. Deje sa to napriek tomu, že slovenčina disponuje v mnohých takýchto prípadoch elegantnými prefixálnymi riešeniami. A práve výberom vhodného prefixálneho ekvivalentu dokáže prekladateľ vyjadriť, okrem dokonavého vidu, rôznorodé sémantické nuansy, ktoré sa spájajú, ako si povieme ďalej, so spôsobmi slovesného deja.

1.4. Spôsoby slovesného deja

„Lexikálno-gramatická funkcia predpôň sa viaže so spôsobmi slovesného deja (Aktionsart, soveršajenosť),³⁰ teda

²⁷ Termín používame v nadväznosti na Hendricha, Radinu, Tlaskala (2001 : 389). Prefixáciou sa okrem týchto väzieb prekladajú aj vo francúzštine čoraz častejšie verbonominálne opisy, napr. *faire un saut, avoir un sourire* (Hendrich – Radina – Tlaskal 2001 : 392).

²⁸ M. Jurovská spojenie prekladá ako *dovidím* (207 – 208).

²⁹ M. Jurovská spojenie prekladá ako *sa ohlásilo v dialke* (199).

³⁰ V latinčine SSD poznáme pod termínom *actio verbi* (Peciar 1963a : 68). *Aktionsart* je termínom z nemeckého lingvistického názvoslovja. Dnes už ide o rozšírený termín používaný aj v mnohých iných jazykoch. Okrem neho sa používajú názvy: *manner of action* (ang.), *modalité d'action/aspect*

s istými významovými odtienkami, ktorých nositeľmi sú slovesné predpony“ (Turočková 2012 : 54 – 55). „Spôsoby slovesného deja ako lexikálno-sémantické zoskupenia sloves sa začleňujú svojím funkčným pôsobením do rámca aspektuálnosti“ (Sekaninová 1980 : 33). Z tohto dôvodu sa napríklad vo francúzskych lingvistických prácach zamieňajú pojmy slovesného vidu a Aktionsart (Honová 2008 : 5). Derivačná kategória spôsobov slovesného deja je vnútorne komplikovane prepojená s gramaticko-lexikálnou kategóriou slovesného vidu. Kategóriu slovesného vidu a spôsobu slovesného deja (SSD) však treba dôsledne odlišovať. J. Ružička (1968 In Janočková 2004 : 66) rozlišuje v súvislosti s dejom tri protiklady, a to ohraničenosť – neohraničenosť, určenosť – neurčenosť (Aktionsart), opakovanosť – neopakovanosť. „Za spôsoby slovesného deja sa považujú slovesá, ktoré sú derivované od iného slovesa, avšak pri tejto derivácii dochádza k modifikácii ich lexikálneho významu“ (Nübler 1992; 2017). Dôležité je poznamenať, že nejde o deverbatíva, ktoré sa modifikujú gramaticky, ale práve o také, kde dochádza k lexikálnej modifikácii. Majú teda spoločný sémantický príznak, ktorý sa vyjadruje rovnakým formantom. N. Nübler (2017) v tomto kontexte uvádza, že v češtine nejde o slovesné dvojice typu *psát-napsat*,³¹ ale o modifikácie ako „*dopsat, popsát, přepsat, připsat, zapsat*.“ Analogicky to funguje aj v slovenčine pri slovesách perцепcie. Lexikálne vlastnosti, ktoré sa spájajú so SSD, sa určujú príponami – afixmi, teda predponami – prefixmi a príponami – sufixmi. Smer nášho výskumu udávajú z týchto prvkov, ako sme už načrtli aj v predchádzajúcej kapitole, prefixy. Z tohto dôvodu z obsiahlych teoretických spracovaní SSD ďalej vyberáme s cieľom teoretického ukotvenia rozsiahleho a zložitého súboru

intrasémantique (fr.), *mod de acțiune* (rum.), *soveršajemost'* (rus.), *azione verbale* (tal.).

³¹ Existujú však aj modely (Isačenko 1960; Bondarko 1971), ktoré odmietajú tvorenie vidovej dvojice pomocou prefixu a slovesá typu *napsat* (napísať) považujú za spôsob slovesného deja (Nübler 2017).

informácií tie, ktoré sú relevantné pre výskum prefixálnych sloves perciepcie v procese prekladu.

Z perspektívy kontrastívnej lingvistiky v priestore slovenského jazyka a románskych jazykov sa problematike slovesného vidu a s ňou súvisiacim spôsobom slovesného deja venuje predovšetkým K. Klimová (2006; 2007a; 2007b; 2009; 2011; 2012; 2015), ktorá tieto javy skúma a ilustruje na príkladoch z talianskeho jazyka. Spôsoby slovesného deja odkazujú na lexikálne a sémantické rozdiely medzi jednotlivými slovnými jednotkami (Klimová 2011 : 75).³² Autorka sa ďalej zaoberá jednotlivými talianskymi prefixmi, kde napr. *a-* vyjadruje inchoatívny (ingresívny), *im-* a *dí-* rezultatívny, *ri-* reiteratívny (opakujúci sa), *sopra-* augmentatívny³³ a iné spôsoby slovesného deja. Tieto významové nuansy, zvlášť rezultatívny SSD, súvisia s pojmom limitu či hranice.³⁴ Rôzni autori uvádzajú rôzne delenia spôsobov slovesného deja.

E. Sekaninová, ktorej výsledky bádania sú pre nás hlavnou teoretickou bázou, sa vo svojej práci *Sémantická analýza predponového slovesa v ruštine a slovenčine* (1980 : 41 – 144) zameriava na prefixálne charakterizované spôsoby slovesného deja. Primárne je pre ňu smerovanie deja, ktoré skúma v rámci lokalizovanosti, temporálnosti a modalitnosti deja. Keďže ide o komplexnú problematiku, ďalej uvádzame len tie spôsoby slovesného deja, ktoré sa z hľadiska svojich lexikálno-sémantických vlastností môžu vyskytovať v slovesách perciepcie.

a) lokalizovanosť deja

- *advertný SSD* (smerovanie deja k niečomu)
- *extravertný SSD* (smerovanie deja z niečoho)
- *intravertný SSD* (smerovanie deja do niečoho)
- *polyversovertný SSD* (smerovanie deja z rozličných strán na jedno miesto)

³² „Le azioni verbali rimangono così a livello delle differenze lessicali e semantiche“ (*preklad LR*).

³³ „incoativo; risultativo; reiterativo; augmentativo“ (*preklad LR*)

³⁴ „la nozione di *limite*“ (Klimová 2011 : 96) (*preklad LR*)

- *postvertný SSD* (smerovanie deja za niečo)
 - *supravertný SSD* (smerovanie deja na niečo)
 - *sursovertný SSD* (smerovanie deja zdola nahor)
 - *versovertný SSD* (smerovanie deja k dosiahnutiu cieľa)
- b) temporálnosť deja
- *definítny SSD* (skončenie, zánik deja)
 - *evolutívny SSD* (prudký začiatok a intenzívne narastanie deja)
 - *finítny SSD* (dokončenie poslednej fázy deja)
 - *inchoatívny SSD* (začiatok deja)
 - *limitatívny SSD* (dosiahnutie vnútorného limitu, perfektivnosti limitovaného deja)
 - *perduratívny SSD* (strávenie určeného času označenou činnosťou)
 - *postpozitívny SSD* (vykonanie deja hneď po inom deji)
 - *rezultatívny SSD* (dosiahnutie výsledku vykonávaním deja v čase)
 - *simultánny SSD* (súčasné prebiehanie deja)
 - *semelfaktívny SSD* (jednorazovosť deja)
- c) modalitosť deja
- *akuratívny SSD* (dôkladné vykonanie deja, vysoká intenzita deja)
 - *delimitatívny SSD* (vykonanie deja v priebehu krátkeho času s vyjadrenou intenzitou)
 - *distributívny SSD* (zasiahnuť dejom všetkých alebo jedno po druhom)
 - *komitatívny SSD* (sprevádzanie iného deja)
 - *kompletívny SSD* (dodatočné doplnenie deja po určitú mieru)
 - *konfirmatívny SSD* (dovedenie deja do silného stupňa intenzity)
 - *minimatívny SSD* (vykonanie deja v malej miere)
 - *repetitívny SSD* (vykonanie deja znovu).

Na tomto mieste sa opierame o J. Horeckého a dovolíme si uviesť, že „významové členenie predponových slovies podľa významu predpôn je pomerne ťažké“ (1957 : 52). „Významove možno všetky predpony presnejšie určiť podľa významu prísloviek na významy miestne, spôsobové a časové“ (Horecký

1957 : 155). Na túto tendenciu bližšieho určovania slovies prefixmi, podobne ako príslovkami, poukázala aj E. Sekaninová (1980 : 41 – 144). Na záver tejto podkapitoly stručne predstavíme klasifikáciu slovies nemeckého slavistu N. Nüblera (1992; 2017) vychádzajúcu zo SSD. Zameriame sa na tie skupiny slovies, ktoré sú využiteľné pri výskume predmetných prefixálnych slovies percepcie. N. Nübler v nadväznosti na koncepcie F. Daneša (1971) a F. Uhera (1987) hovorí, okrem iných, o týchto typoch slovies:

- *atenuatíva* – vyjadrujú oslabenú intenzitu deja, resp. jeho neúplné naplnenie, v zmysle „trochu“ (napr. *nachýliť*)
- *distributíva* – vyjadrujú niekoľkonásobný priebeh deja v časovej postupnosti (napr. *povyhadzovať*)
- *egresíva* – označujú koniec deja (napr. *odučiť*)
- *evolutíva* – slovesá označujúce pozvoľný začiatok deja, zjavný je význam fázy deja (napr. *rozplakať*)
- *exhaustíva* – vyjadrujú trvanie deja až do konca (napr. *utancovať*)
- *finitíva/kompletíva* – označujú konečnú fázu deja (napr. *dočítať*)
- *ingresíva* – slovesá označujúce začiatok deja, a teda kratší časový úsek (napr. *zakašľať*)
- *iteratíva/frekventatíva* – spája sa v nich opakovanosť deja s významom zvyku (napr. *vídavať*)
- *perduratíva* – proces trvajúci určitú dobu (napr. *prepracovať*)
- *rezultatíva* – slovesá, od ktorých sa dá vytvoriť neprefigované nedokonavé sloveso, tzv. základové sloveso
- *semelfaktíva/okamžité slovesá* – jednorazový priebeh deja s časovou minimalizáciou (napr. *kopnúť*)
- *terminatíva/konfektíva* – vyjadrujú priebeh celého deja od začiatku až do konca (napr. *prečítať*).

Na tomto mieste podotýkame, že kategorizácie slovies v súvislosti s vlastnosťami vyjadrenými SSD F. Daneša (1971),

K. Klimovej (2006; 2007a; 2007b; 2009; 2011; 2012; 2015), N. Nüblera (1992; 2017), E. Sekaninovej (1978; 1980), F. Uhera (1987), sa v mnohých bodoch a pojmoch prelínajú. V praktickej časti práce ich aplikujeme na konkrétne výskyty prefigovaných slovies v procese prekladu a svoje úvahy ďalej dopĺňame štúdiami J. Horeckého (1971), Š. Peciara (1963a; 1963b; 1966) a v neposlednom rade M. Turočkovéj (2012).

Na úplné pochopenie významu samotného slovesa a funkcie, ktorú v danej prefixálnej podobe plní, je dôležité nielen naše poznanie sveta a identifikácia limitov vo všetkých dejoch, ale aj samotný kontext (Klimová 2011 : 96),³⁵ v ktorom sa daný prehovor realizuje.

Ďalším dôležitým termínom je telicita. K. Klimová tento koncept definuje nasledovne: „Telicita alebo orientácia na dosiahnutie abstraktného vnútorného bodu v taliančine, sa považuje za hlavné sémantické kritérium klasifikácie slovnej zásoby v rámci kategórie slovesného deja. Naopak, v slovenčine je týmto predpokladom perfektivizácia slovesa“ (2006 : 63).³⁶

Telické sú predikáty, resp. slovesá, ktoré v sebe obsahujú nejakú hranicu alebo cieľ, napr. *prečítať*, *vytrvať* a pod. (Biskup 2011; 2015; 2017). Preto ide väčšinou o prefigované slovesá.

Telicita (teličnosť) sa testuje adverbialným testom s tzv. in-adverbiále (*za dva týždne – in two weeks*) a tzv. for-adverbiále (*dva týždne – for two weeks*). „Telické predikáty sú zlučiteľné s *in-adverbiále* a nezlučiteľné s *for-adverbiále*“ (Verkyul 1972, Dowty 1979 In Biskup 2017). Autori na pochopenie zložitého javu súvisiaceho so slovesným vidom ďalej uvádzajú príklady na telickú (*Prečítal tú knihu za dva dni.*)

³⁵ „La nostra conoscenza del mondo ci permette di percepire l'esistenza di limiti in ogni processo (l'inizio e la fine naturale), ma spesso è solo il contesto che li rende espliciti.“

³⁶ „La telicità, ovvero l'orientamento verso il raggiungimento di un astratto punto interno in italiano, viene considerata il principale criterio semantico della classificazione del lessico verbale nell'ambito della categoria dell'azione verbale. Nello slovacco, in contario è il presupposto della perfettivizzazione del verbo“ (*preklad LR*).

a atelickú vetu (*Čítal tú knihu dva dni*) (Verkyul 1972; Dowty 1979 In Biskup 2017).

1.5. Vyjadrenie významu pomocou francúzskych minulých časov

Spôsoby slovesného deja (*Aktionsart*) vrátane telicity budeme skúmať na lingvistickej báze osobných konjugovaných tvarov francúzskych slovies v minulom čase, ktoré M. Jurovská premietla do slovenčiny s rôznou mierou vyjadrenia určenosti a neurčenosti. Teoretické ukotvenie výskumnej problematiky súvisí aj so sémantickou opozíciou medzi zloženým perfektom *passé composé* a imperfektom *imparfait*. Opozícia medzi jednoduchými časmi z formálneho hľadiska (imperfektum) a zloženými časmi (zložené perfektum, predminulý čas) sa vo francúzskych jazykovedných štúdiách nazýva aj ako tzv. gramatický aspekt – *aspect grammatical*. Funguje na protiklade medzi *accompli* (ukončeným dejom), ktorý vyjadruje zložený tvar slovesa, a *inaccompli* (neukončeným dejom), ktorý vyjadruje jednoduchý tvar slovesa. „[...] jednoduchý tvar slovesa poukazuje na prebiehajúci dej, zatiaľ čo zložený tvar ho zobrazuje ako uzavretý“ (Leeman-Bouix 1994 : 48).³⁷

Ďalej francúzske lingvistické práce odlišujú tzv. *sémantický aspekt* – *aspect sémantique* fungujúci na opozícii *perfectif* (dokonavý) – *imperfectif* (nedokonavý) a *lexikálny aspekt* – *aspect lexical*, ktorý sa ďalej delí na *aspect instantané* (náhly³⁸), *duratif* (trvajúci), *inchoatif* (začínajúci), *itératif* (opakujúci sa), *accompli* (ukončený), *imperfectif* (nedokonavý) (Fairon – Simon 2018 : 539 – 543). Tzv. *sémantický aspekt* môže byť prítomný aj v samotnom význame niektorých slovies, a to bez toho, aby bola akýmkoľvek spôsobom potrebná zmena jeho gramatického

³⁷ „[...] la forme simple montre le procès en cours et la forme composée le montre achevé“ (preklad LR)

³⁸ preklady LR

tvaru či zasadenie do časového úseku. D. Leeman-Bouix(-ová) uvádza ako príklad protiklad slovíes *trouver* (nájsť), ktoré v svojej sémantike vyjadruje dokonavý vid (*aspect perfectif*) a *chercher* (hľadať), ktoré v sebe obsahuje sémantické odtiene nedokonavého vidu (*aspect imperfectif*) (1994 : 52).

Ďalšie koncepcie gramatik francúzskeho jazyka používajú termíny *verbes itératifs/unique*s alebo *globaux*, *verbes inchoatifs/non-inchoatifs*, *verbes ponctuels/duratifs*, *verbes conclusifs* alebo *résultatifs/non-conclusifs*, *verbes de processus/verbes d'état* (Fuchs – Léonard 1979; Gosselin – Mathet – Enjalbert – Becher 2013; Riegel – Pellat – Rioul 2001; Wilmet 2010). Z kontrastívneho francúzsko-slovenského pohľadu tieto javy prezentujú, okrem iných, práce V. Křečkovej (2008), D. Veselej (2011), K. Chovancovej (2014) a K. Chovancovej – V. Křečkovej (2017).

V nadväznosti na P. J. Hoppera (1979),³⁹ W. Reida (1976), H. Weinricha (1964) M. Labell(-ová) (1987) definuje *passé composé* ako „temps de développement de l'action“⁴⁰ a *imparfait* ako „temps d'orientation.“⁴¹ Napr. C. Vet (1980) referenčný bod (*point de référence*) *imparfait* kladie pred moment prehovoru, zatiaľ čo referenčný bod *passé composé* stotožňuje s momentom prehovoru.

Zložené perfektum (*passé composé*) vyjadruje a priori jednorazový dej ukončený v minulosti; dej, ktorý sa uskutočnil len raz a jeho trvanie je presne vymedzené; opakovaný dej, ktorého počet opakovaní je aspoň približne vyjadrený (Hendrich – Radina – Tláskal 2001 : 419). J.-C. Pellat, R. Rioul a M. Riegel (2001 : 301) *passé composé*, chápu aj ako čas vyjadrujúci dej, ktorý je v momente prehovoru ukončený, „l'accompli du présent“. Zložené perfektum vyjadruje dej, ktorého pôvod nájdeme v minulosti, ale zároveň pokračuje až do prítomnosti, pričom sa podobne ako prítomný čas veľmi

³⁹ Dokonavosť odkazuje na *avant-scène* (proscénium, popredie – preklad MB), zatiaľ čo nedokonavosť na *arrière-plan* (pozadie – preklad MB).

⁴⁰ Čas rozvíjania deja (preklad LR).

⁴¹ Čas orientácie (preklad LR).

dobre kombinuje s príslovkovými určeniami (Anscombre 1992 : 48). Ako uvidíme ďalej v praktickej časti práce, tento čas je najčastejším východiskovým časom v procese translácie, kde sa využíva slovotvorný postup prefixácie. V tejto podkapitole napriek tomu akcentujeme primárne funkcie imperfekta, keďže jeho použitie v prehovoroch Jacquesa Revela, hlavnej postavy románu, je pri slovesách percepcie a ich prefigovaných ekvivalentoch v slovenčine menej zrejmé. V nadväznosti na J.-C. Pellata, R. Rioula a M. Riegela (2001 : 301 – 302) je dôležité poznamenať, že vo francúzštine nie je možné zamieňať použitie *passé composé*, času s rovnakými významami ako má *passé simple* v historických textoch, s *imparfait*, ktoré v texte plní odlišné štylistické funkcie.

„Imperfektum oznamovacieho spôsobu vyjadruje dej (proces), ktorý nemá presah do prítomného okamihu komunikanta“⁴² (Pellat – Rioul – Riegel 2001 : 305). V porovnaní s *passé composé* je dôležité upozorniť na to, že nevymedzuje časové hranice, a teda ani začiatok deja, ani jeho koniec. Taktiež jeho sémantické vlastnosti neumožňujú uvedenie nového časového indikátora. V prípade, že sa imperfektum opiera o nejaký časový údaj, ide o indikátor času, ktorý uviedlo predchádzajúce sloveso. V takomto použití funguje ako anaforický čas (Pellat – Rioul – Riegel 2001 : 307). Takisto je nesporné, že imperfektum nemôže vyjadrovať za sebou nasledujúce udalosti.⁴³ Pokiaľ v texte viackrát po sebe nasledujú slovesá v imperfekte, ide o vyjadrenie simultánnosti⁴⁴ (Anscombre 1992 : 47).

Imperfektum (*imparfait*) teda vyjadruje predovšetkým časovo neohraničené trvanie minulého deja; okolnosti priebehu iného minulého deja, a teda opis stavu, prostredia, pozadia deja, vysvetlenia, dvoch súčasne prebiehajúcich dejov; opakovaný minulý dej, ktorý sa chápe ako zvyk (Hendrich –

⁴² „L'imparfait de l'indicatif dénote un procès situé hors de l'actualité présente du locuteur“ (preklad MB).

⁴³ „succession temporelle“ (preklad LR)

⁴⁴ „simultanéité“ (preklad LR)

Radina – Tláskal 2001 : 420 – 421). Označuje sa aj ako „čas prerušenia“⁴⁵ (Leeman-Bouix 1994 : 150).

Modálne vlastnosti imperfekta umožňujú vyjadriť aj deje, ktoré sú len možné a vzdialené od reálneho sveta (Pellat – Rioul – Riegel 2001 : 305). Avšak, „[...] narozdiel od kondicionálu, imperfektum umožňuje zobrazovať fiktívny dej ako keby sa už rozvíjal, čím sa zvyšuje dramatizácia príbehu“⁴⁶ (Pellat – Rioul – Riegel 2001 : 309).

„Francúzština disponuje imperfektom, ktoré umožňuje simulovať nereálne miesto deja v momente prehovoru, ktoré nie je možné skúsenostne zachytiť zmyslami, ktoré ale vyvoláva duševný dojem reality bezprostrednej prítomnosti. Podľa typu kontextu, v ktorom sa používa, tento čas vyjadruje alebo simuluje spomienky (presné alebo dlhšie trvajúce), zdanie (hypotézy, podmienky) či hmlisté spomienky týkajúce sa rozprávání, ktoré sme už počuli (prípád žurnalistického imperfekta, ktoré sa používa v úvode novinových článkov)“ (Bottineau 2016 : 204).⁴⁷ Používanie tohto času sa inherentne spája s kognitívnym konceptom percepcie. V prostredí románu *Bludisko času* slúži okrem iného na „predstavu fiktívnych udalostí, ktoré sa však „seriózne“ objasňujú, akoby boli mentálnymi procesmi, ktoré sa zhodujú s možnými udalosťami, ktoré by sa mali skúmať“ (Bottineau 2016 : 205).⁴⁸ Je však

⁴⁵ „le temps de l’interrompre“ (*preklad LR*)

⁴⁶ „[...] à la différence du conditionnel, l’imparfait permet d’envisager fictivement le procès comme déjà en cours de développement, ce qui augmente la dramatisation du récit“ (*preklad LR*)

⁴⁷ „Le français possède l’imparfait, qui permet de simuler une scène irréaliste à l’instant de parole, empiriquement immatérielle à la sensorialité, mais munie de l’impression psychologique de réalité propre au présent immédiat. Selon le type de contexte dans lequel on l’utilise, ce temps participe de l’expression ou de la simulation des souvenirs (ponctuels ou étendus), des fictions (hypothèses, conditions), et des réminiscences de récits déjà entendus (cas de l’imparfait journalistique de l’introduction d’articles de presse)“ (*preklad LR*).

⁴⁸ „imagination de scènes fictives mais explorées «sérieusement» comme espaces mentaux correspondant à des réalités possibles méritant d’être explorées“ (*preklad MB – LR*)

potrebné, aby ho bližšie určilo príslovkové určenie času: „Imperfektum ako také len opisuje skutočnosť v priebehu deja, čas prehovoru bližšie nevymedzuje“⁴⁹ (Leeman-Bouix 1994 : 149). G. Guillaume imparfait vníma na pozadí možnosti rozdeliť dej na dve časti, z ktorých jedna časť je ukončená (accomplie) a druhá je ešte neukončená (inaccomplie): „Spôsob slovesného zobrazenia deja, pri ktorom je jeho priebeh rozseknutý na dve časti, sa vo francúzštine vyjadruje imperfektom. Veta Pierre marchait. znamená, že Pierre už kráčaľ, istý kratší alebo dlhší čas (reálna perspektíva), a že ešte bude istý kratší alebo dlhší čas kráčať (nastávajúca perspektíva)“ (Guillaume 1970 : 61).⁵⁰ Toto znázornenie času je „lexikálno-gramatickým modelom časovej postupnosti, v ktorom sa objavujú slovesné interakcie nejakého spoločenstva“⁵¹ (Bottineau 2016 : 203). Ukončená (accomplie) časť výpovede v imperfekte sa v iných prácach nazýva aj „dekadentná/úpadková časť“ (partie décadente) (Leeman-Bouix 1994 : 150). Ďalej G. Guillaume (1970 : 62) upozorňuje, že v niektorých prípadoch imparfait vyjadruje dokonavé ukončené deje. Podobne sémantické nuansy imperfekta vníma aj už spomínaná francúzska lingvistka: „[...] imperfektum vyjadruje vlastnosť aj v prípade činnostných a dokonavých slovies, pretože dej (proces) podáva staticky, ako taký, ktorý neurčene vyplňa celý časový výsek: Il était blond. Il était beau [...] (Mal plavé vlasy. Bol krásny.)“⁵² (Leeman-Bouix

⁴⁹ „L'imparfait lui-même indique seulement une saisie en cours de déroulement mais ne contient pas la spécification du moment de cette saisie“ (*preklad MB – LR*).

⁵⁰ „Cette vision sécante de l'image verbale est exprimée dans la langue française par la forme d'imparfait. La phrase Pierre marchait. signifie que Pierre marchait déjà, depuis un temps aussi court ou aussi long que l'on voudra (perspective réalité), et qu'il marchera encore pendant un temps aussi long ou aussi court que l'on voudra (perspective devenir)“ (*preklad MB – LR*).

⁵¹ „un modèle lexico-grammatical de chronologie émergeant des interactions verbales réalisées par une communauté“ (*preklad LR*)

⁵² „[...] l'imparfait, même lorsqu'il concerne les verbes d'action ou/et des verbes perfectifs, définit une propriété, car il présente le procès de manière

1994 : 152). Ako uvidíme v analytickej časti práce, imperfektum vyjadruje ukončené uzavreté deje aj vo výskumnej vzorke sloviess percepcie. Okrem vyššie uvedených definícií imperfekta je potrebné upozorniť aj na jeho široké použitie v nepriamej reči, kde „prenáša slová a myšlienky prítomného času použitého v priamej reči“⁵³ (Pellat – Rioul – Riegel 2001 : 308). Imperfektum je preto neodmysliteľnou súčasťou vyjadrenia časovej súslednosti.

Ďalším minulým časom, ktorý sa vyskytuje vo výskumnej vzorke sloviess percepcie je predminulý čas *plus-que-parfait*. Keďže ide z formálneho hľadiska o zložený čas, vyjadruje, podobne ako *passé composé*, dokonavý vid. Používa sa najmä na vyjadrenie deja, ktorý sa skončil skôr, ako sa uskutočnil iný minulý dej; predminulého deja, ktorý zdôvodňuje alebo vysvetľuje nasledujúci dej; po spojkách *quand, lorsque, après que*, kde naznačuje opakovanie predchádzajúceho deja a v hlavnej vete vyžaduje imperfektum (Hendrich – Radina – Tláskal 2001 : 422). Často sa s ním stretneme vo vedľajších vetách, kde je hlavná veta v minulom čase, imperfekte alebo zloženom minulom čase, kde tiež vyjadruje skoršie uskutočnenie deja, tzv. *antériorité*, zatiaľ čo imperfektum vyjadruje simultánny dej, tzv. *simultanéité* a prítomný kondicionál budúcnosť v minulosti, tzv. *postériorité* (Dubois – Lagane 2001 : 151).⁵⁴ Aspektuálne nuansy dokonavosti a temporálne nuansy predchádzania súčasnosti sú často nerozlučne späté (Pellat – Rioul – Riegel 2001 : 311).

Ďalej sa používa aj na vyjadrenie časovej súslednosti a v nepriamej reči. Ostatné minulé časy, ktoré sa vyskytujú vo francúzštine sa v originálnej verzii románu M. Butora

statique, occupant toute la période de manière indéfinie: Il était blond. Il était beau [...]“ (preklad MB)

⁵³ „transpose le présent employé dans le style direct pour exprimer des paroles et des pensées“ (preklad LR)

⁵⁴ Tieto vzťahy autori vysvetľujú na príklade: *Je croyais/J'ai cru qu'elle venait/était venue/viendrait*.

v časovaných formách predmetných slovies vnímania nenachádzali.

V každom prípade odporúčame, aby prekladateľ a budúci prekladateľ disponoval solídnu bázou poznatkov o charakteristických črtách slovesných časov, a aj spôsobov ako subjunktív (*subjonctif*) či kondicionál (*conditionnel*), a ich praktickom fungovaní v jazykovom systéme francúzštiny ako východiskovom jazyku. Adekvátne preložiť jemné významové odtienky predmetných slovies vnímania v minulom čase je totiž možné len vďaka výbornému pochopeniu štylistických funkcií slovesných časov a kontextu, v ktorom sa používajú.

2. Slovenské ekvivalenty francúzskych slovies percepcie

V kontexte výskumu románu M. Butora si kladieme otázku, akú funkciu plnia jednotlivé prefixy v procese prekladu francúzskych slovies percepcie do slovenského jazyka. J. Furdík (2004 : 44) považuje prefixy za polyfunkčné a dodáva, že „funkcia toho-ktorého prefixu sa nedá presne ohraničiť“. Napriek tomu vymedzuje tri funkcie slovesných predpôn, ktorými sú: „(1) *Perfektivizačná vidotvorná funkcia*. Príponou sa mení slovesný vid v smere nedokonavé – dokonavé sloveso: *písať* – *napísať*. (2) *Lexikálno-perfektivizačná funkcia*. Prefixom sa mení vid, ale súčasne dochádza k modifikácii lexikálneho významu (zmena v priebehu/spôsobe slovesného deja): *písať* – *prepísať*, *odpísať*, *vypísať*, *spísať* a i. (3) *Lexikálna funkcia*. Prefixáciou možno tvoriť slovesá aj od dokonavých slovies, v takomto prípade nedochádza k zmene vidu, iba k zmene lexikálneho významu: *skočiť* – *preskočiť*.“ Š. Peciar, ktorý sa prefixom venoval na rozsiahlom slovníkovom materiáli, tiež funkcie prefixov delí trichotomicky: „1. na lexikálnu funkciu (predpony dodávajú slovesnému základu nový význam alebo významový odtienok), 2. na lexikálno-gramatickú funkciu (prepony vyjadrujú rôzne spôsoby slovesného deja), 3. na gramatickú funkciu (predpony menia iba slovesný vid a nezasahujú do významu slovesa) (In Pisárčiková 1991 : 71). V zásade ide o ten istý obsah obidvoch delení, len inak pomenovaný.

Napr. prefix *ob-* a slovenský ekvivalent *obzrieť*, rovnako slovesná predpona *pre-* a pomocou nej utvorené slovesá percepcie *prečítať*, *prezrieť*, sa vo výskumnej vzorke nachádzajú vždy ako ekvivalenty neosobného neurčitkového tvaru slovesa *voir*, preto tieto prefixálne ekvivalenty netvoría súčasť analýzy.

Pri rozboře jednotlivých výskytov budeme hľadať odpovede na otázky, ktoré sme si položili v úvode tejto štúdie.

Predpokladáme, že predpony prefixálnych slovies percepcie v slovenčine, ktoré vznikli intraverbálnou slovotvorbou v procese hľadania prekladateľského riešenia z bezpredponového francúzskeho slovesa, nie sú nositeľkami len čisto gramatickej funkcie súvisiacej najmä s perfektivizáciou, ale plnia aj lexikálnu funkciu súvisiacu s nuansovaním či modifikáciou významu príslušných bezpredponových slovies v slovenčine. Veríme, že sa nám podarí naplniť hlavný cieľ práce, a teda na základe funkcií jednotlivých prefixov uviesť povahové znaky prefigovaných slovies percepcie v slovenčine, ktorá sa pragmalingvisticky realizuje v procese prekladu románu *Bludisko času* z francúzskeho originálu *L'Emploi du temps*.

2.1. Prefix *do-*

Slovesná predpona *do-* vyjadruje možnosť „dosiahnuť úplné dokončenie deja/prestať vykonávať činnosť vyjadrenú slovesom (*dnes som už doliezol*)“ (Turočková 2012 : 106). V rámci skupiny slovies percepcie a spôsobu slovesného deja temporálnosti, ide v analyzovanej výskumnej vzorke o „definitný SSD – skončenie, zánik deja (*dnes som už dolietať*); finitný SSD – dokončenie poslednej fázy deja (*zelené paradajky dôjdu*)“ (Turočková 2012 : 106). Môže vyjadrovať aj „lokalizovanosť a temporálnosť deja: advertný SSD – lineárne smerovanie deja k hranici v čase (*prišlo na moje ubytovanie*)“ (Turočková 2012 : 175). Š. Peciar a kol. (1959 : 275) uvádzajú významy, ktoré sa vzťahujú aj na slovesá percepcie, ktoré sú predmetom analýzy, a to „1. úplne dokončenie (vyčerpanie a prerušenie) deja, napr. *kvet dokvitol*; 2. veľkú al. plnú mieru deja, napr. *dočmárať papier*; 3. preniknutie, prenikanie deja k určitej hranici v priestore, napr. (*lod'*) *doplávala do prístavu*; 4. dodatočné uskutočnenie, uskutočňovanie istej časti deja (činnosti) chýbajúcej do jeho úplnosti, napr. *dosladiť*.“

V origináli románu vo francúzskom jazyku *L'Emploi du temps* sa osobné tvary minulých časov sloves percepcie s prefixom *do-* vyskytujú v dvoch slovenských ekvivalentoch. Ide o prefigované slovesá percepcie: *dovidieť* (40 % – *apercevoir*, 40 % – *voir*) a *dočítať* (20 % – *voir*). Najviac zastúpenými z hľadiska časov sú minulé tvary *imparfait* (80 %), ďalej *passé composé* (20 %). Nedetegujeme žiadne tvary východiskových sloves percepcie v *plus-que-parfait*.

Sloveso percepcie *dovidieť* je v KSSJ definované ako „zrakom dosiahnuť (po istú hranicu)“ (2020 : 142). Keď je jeho východiskovým verbom vo francúzštine *apercevoir*, predpona *do-* vyjadruje dokončený dej, výsledok deja, rezultatívnosť. Zároveň plní aj gramatickú funkciu dokonavosti, napriek tomu, že východiskové slovesá sú vyčasované v *imparfait*, ktoré slúži na vyjadrenie statického deja. Význam, ktorý udáva Š. Peciar a kol. (1959 : 275) „preniknutie deja k istej hranici v priestore,“ je taktiež prítomný a odkazuje na slovesný spôsob lokalizovanosti deja v priestore. Zdôrazňuje ho aj predložka *na*, ktorá pribudla v procese prekladu, keďže v origináli sa vyskytuje väzba s priamym predmetom:

- (1) [...] éclairés en contre-jour par la fenêtre au travers de laquelle **j'apercevais** un coin de l'affreuse façade du temple méthodiste ou presbytérien (76).
 [...] žiariacimi v svetle dopadajúcom oproti z okna, cez ktoré **som dovidel** na roh strašnej fasády metodistického, či presbytariánskeho kostola [...] (66).

Ďalší príklad je podobný s tým rozdielom, že sloveso percepcie je v zápore. Ide teda o vyjadrenie potenciálneho deja, ktorý sa vzhľadom na moment prehovoru neuskutočnil. Len doplníme, že z hľadiska lokalizovanosti deja ide o versovertný SSD, smerujúci k dosiahnutiu cieľa. S ohľadom na modalitnosť slovesa *dovidieť* k slovotvornému základu *vidieť* ide o kompletívny SSD, ktorý vyjadruje doplnenie deja po určitú mieru (Sekaninová 1980):

- (2) [...] dont **je n'apercevais plus** le sommet des tours ridiculement crénelées au-delà des réverbères dont les ampoules déjà allumées disparaissaient sous des taches cotonneuses (85).

[...] kde **som už nedovidel** na hroty smiešne zúbkovaných veží nad pouličnými lampami, lebo rozsvietené žiarovky sa strácali vo vatovitých chumáčoch (73).

Verbum percepcie je v zápore aj pri preklade z východiskového slovesa percepcie *voir*. Slovesná predpona *do-* vyjadruje perfektivizačnú funkciu. Napriek záporu ide o dokonavý dej. Predložka *na* poukazuje na spôsob slovesného deja lokalizovanosti, takže prefix je nositeľom aj lexikálnej funkcie. Ide o advertný SSD (Sekaninová 1980), ktorý vyjadruje smerovanie deja k niečomu. V predmetnom románe ide o smerovanie deja v priestore. Zo širšieho kontextu dedukujeme, že ide o simultánny SSD, keďže prehovor je súčasťou viacerých dejov prebiehajúcich naraz. Z hľadiska modalitnosti ide o komitatívny SSD, ktorý sa zhmotňuje vo význame sprevádzania iných dejov.

- (3) [...] dont **je ne voyais pas** les côtés lorsque j'étais au centre (313).

[...] kde som zo stredu ani **nedovidel** na kraj [...] (255).

- (4) [...] où **l'on ne voyait plus** ses propres mains dans les rues sous les réverbères qui restaient allumés même en plein midi (312).

[...] keď si človek ani **nedovidel** na vlastné ruky na ulici pod pouličnými lampami (254).

Špecifické prekladateľské riešenie predstavuje zvrtné prefixálne sloveso *dočítať sa*. Sloveso percepcie *dočítať sa* má význam „čítaním sa dozvedieť“ (KSSJ 2020 : 130). V príklade z textu M. Butora funguje sloveso *voir* ako polopomocné sloveso v spojení *voir mentionnée*. Slovesný prefix plní gramatickú perfektivizačnú funkciu v spojení s versovertným spôsobom slovesného deja lokalizovanosti, o čom svedčí aj prítomnosť predložky *do-*. Významový akcent je nielen na vyjadrení konca deja, ale aj na jeho okamžitosti, chvíľkovosti. Z hľadiska temporálnosti preto ide o semelfaktívny SSD

a z hľadiska modalitnosti o delimitatívny SSD. Z toho vyplýva, že prefix napĺňa nielen gramatickú, ale aj lexikálnu funkciu.

- (5) [...] elle ne brillait nullement comme aujourd'hui ; et puis je **l'ai vue mentionnée** dans un livre [...] (90).

Ani zďaleka tak nežiarilo ako dnes, a potom som **sa** o ňom náhodou **dočítal** v jednej knihe [...] (77).

Aj keď ekvivalenty s prefixom *do-* nie sú početné, predpona pri slovesách percepcie významným spôsobom modifikuje základové sloveso. Vo všetkých výskytoch sa realizuje v plnej funkcii s významným dôrazom na spôsob slovesného deja lokalizovanosti. Samozrejmosťou je aj funkcia rezultatívnosti SSD, ktorú z veľkej časti predurčuje už samotný prefixálny tvar slovesa.

2.2. Prefix *po-*

„Predponou *po-* sa často vyjadruje dej, ktorý sa stal úplným. Sú to slovesá ako *pohľušiť, popáliť, popísať, počítať, porezať, popíliť, pokáľať, pochytať, popichať, postrieľať, pošliapať, potĺcť, potrať, poplátať*“ (Horecký 1971 : 233). „Začiatok deja sa označuje v slovesách ako *pobadať, pocítiť, počuť, požiadať, pomyslieť*“ (Horecký 1971 : 234). Lexikálny význam začiatku deja, a aj jeho výsledku – rezultatívnosti, prefixu *po-* a, samozrejme, aj iné významové nuansy vyjadrené SSD, ako aj jeho gramatickú perfektivizačnú funkciu, pozorujeme v rámci konkrétnych prefixálnych ekvivalentov. Z významov, ktoré uvádza M. Turočková (2012 : 115) sa bližšie pozrieme na „obmedzené, kratšie trvanie deja; istý čas, chvíľu, sem a tam (*pochodil [si] po tráve*)“. V predpone *po-* vidí popri iných významoch aj výrazový prostriedok „malej miery, čiastočnosti“ aj V. Šmilauer (1940), ktorý nadväzuje na F. Trávníčka (1923; 1951) (In Peciar 1963a : 66). Čo sa týka spôsobu slovesného deja, s určitosťou pri predmetných slovesách hovoríme o rôznych významových odtienkoch

temporálnosti. Ide o časovú uzavretosť, keďže prefix *po-* má obmedzovací, delimitatívny význam (Peciar 1963a : 65). J. Mihál slovesá s predponou *po-* vníma ako tzv. „momentné chvíľkové slovesá“ (1958 : 194). Začínajúce slovesá sa nazývajú ingresívnymi (Klimová 2011 : 75; Mihál 1958 : 194) alebo ingresívami (Nübler 1992; 2017). Známy je aj termín inchoatívny spôsob slovesného deja (Klimová 2011 : 75).

V priestore paradigmy osobných tvarov minulých časov sloves perцепcie originálu románu vo francúzskom jazyku *L'Emploi du temps* a jeho prekladu *Bludisko času* sa prefix *po-* vyskytuje v štyroch slovenských ekvivalentoch z kategórie sloves perцепcie. Najviac zastúpenými sú v týchto slovesách perцепcie v origináli minulé tvary *imparfait* (62 %), ďalej v *passé composé* (24 %) a *plus-que-parfait* (14 %). Podiel jednotlivých sloves aj konkrétne príklady uvádzame v poradí frekvencie výskytov: *počuť* (67 % – *entendre*), *pocítiť* (19 % – *sentir*), *pozrieť* (10 % – *voir*), *počúvať* (4 % – *entendre*). Najčastejšími ekvivalentmi prefigovanými predponou *po-* sú slovesá perceptions *počuť* a *pocítiť*. Verbum *počuť* je už na prvý pohľad špecifické, keďže v závislosti od kontextu môže vyjadrovať dokonavý aj nedokonavý vid. Prefix má často oslabenú gramatickú funkciu perfektivizácie, ktorá sa v prípade nedokonavého slovesa⁵⁵ nerealizuje.

Nepredponové sloveso *čuť*, od ktorého je odvodené, obsahuje perцепčné významy „1. počuť; 2. uvedomovať si, cítiť“ (KSSJ 2020 : 110). Pri slovese perceptions *počuť* KSSJ uvádza významové odtienky, o ktoré prefix základné sloveso obohacuje: „1. (dok i nedok.) vnímať, zachytávať, zachytiť sluchom; 2. (iba nedok.) mať schopnosť počuť, mať sluch; 3. (iba dok.) dostať, prijať správu, informáciu (prostredníctvom sluchu), dozvedieť sa“ (2020 : 491).

Keď sa v originálnom francúzskom texte z pera M. Butora nachádza sloveso perceptions *entendre* v *passé composé*, tak sa

⁵⁵ Dokonavý a nedokonavý vid slovesa pokladáme za dve verbá, nie pendanty jedného slovesa.

v preklade realizuje množstvo zaujímavých významových odtienkov, ako aj funkcia perfektivizácie. V nasledujúcich komunikátoch môžeme pozorovať časovo ohraničený dej, ktorý prebiehal v minulosti až doteraz. Ide o ukončený „úplný dej“, o ktorom píše vo vedeckej monografii J. Horecký (1971 : 233). Len pripomenieme, že Š. Peciar tento význam prefixu *po-* definuje ako delimitatívny, obmedzovací (1963a : 66). Lexikálny význam ucelenosti, ukončenosti súvisí s pojmom rezultatívnosť. Keď sloveso *počuť* vystupuje v dokonavom vide, prefix *po-* napĺňa aj gramatickú funkciu perfektivizácie. Preto ho klasifikujeme ako prefix s plnou funkciou (Turočková 2012 : 53). Len doplníme, že hovoríme o versovertnom, limitatívnom,⁵⁶ kompletívnom SSD. Limitatívnosť je inherentne spojená s vlastnosťou telickosti, nakoľko v nasledujúcich prípadoch ide o telické vety:

- (6) **Avez-vous entendu** parler d'un restaurant par ici ? (41).
Počuli ste hádam, že tu nejaká je? (36).

- (7) [...] qui **n'a** sans doute **jamais entendu** parler de moi [...] (303).
 [...] ktorý zaiste **nikdy** o mne **nepočul** [...] (371).

Podobné významové odtienky by sa teoreticky mali nachádzať aj v prekladateľských riešeniach slovesa *entendre* v *plus-que-parfait*. Táto úvaha však ostane nateraz len domnienkou, nakoľko sa v románe *L'Emploi du temps / Bludisko času* takéto osobné tvary nevyskytovali. Zaujímavosťou však je bohatý výskyt slovesa *entendre* v *imparfait*, a to napriek tomu, že tento čas vo všeobecnosti formálne poukazuje na prebiehajúci dej a sloveso *entendre*, v protiklade k inému francúzskemu slovesu sluchového vnímania *écouter*, na ukončený dej.

⁵⁶ Ruskí slavisti A. V. Bondarko (1971) a J. S. Maslov (1959) ho nazývajú všeobecno-rezultatívnym spôsobom slovesného deja. „Všeobecno-rezultatívny spôsob slovesného deja, vyjadrovaný predponou *po-*, uvádza A. V. Bondarko spolu s inými predponami označujúcimi dej, ktorý dosahuje výsledok, alebo k nemu smeruje“ (Bondarko 1971 : 50 – 51 In Sekaninová 1980 : 102).

Vyjadrenie priebehového nedokonavého deja reprezentuje aj nasledujúci príklad. Keď prefix *po-* nie je nositeľom perfektivizačnej funkcie, vystupuje v oslabenej funkcii. Ide o dej, ktorý prebiehal istý čas (Turočková 2012 : 115). Je ukončený len vzhľadom na prítomnosť, nie vzhľadom na moment prehovoru. Keďže sa na tomto mieste vyskytujú sémy lokalizovanosti, temporálnosti a modalitnosti, ide o advertný, simultánny, komitatívny SSD.

- (8) [...] et j'**entendais** le bruit de la hache des démolisseurs [...] (150).
[...] a **počul som**, ako buchocú sekery robotníkom pri demolačke [...] (124).

Prebiehajúci dej s výrazným časovým aspektom podčiarknutým výrazom *už* možno vidieť v nasledujúcej výpovedi. Podobne ako v predchádzajúcom príklade, ide o sprevádzanie iného deja.

- (9) Les chants s'étaient arrêtés ; **on n'entendait plus** qu'un piétinement continu, et, de temps en temps, un rire cassé (125).
Spev stíchol; **bolo počuť už** len neprestajný dupot a zavše prerývaný smiech (104).

V ďalšom prekladateľskom riešení, aj keď ide o preklad z *imparfait*, prefix *po-* má lexikálny význam ukončenosti, úplnosti deja alebo inak povedané rezultatívnosti. A to napriek tomu, že ide o opis pozadia deja. Badateľná je aj funkcia perfektivizácie, najmä v potenciálnej opozícii s nedokonavým slovesom *počúvali sme*.

- (10) La pluie, **nous l'entendions** gratter de tous ses ongles mousses sur cette grande paroi de verre sans un signe (96).
Dážď, **počuli sme** ho škrabkať tupými nechtami po tejto veľkej sklenej stene bez jediného znaku (81).

Podobné funkcie nachádzame aj v tejto výpovedi, kde rozprávač opisuje zážitok zvukovej percepcie:

- (11) [...] **j'entendais** au-delà de tout ce brouhaha s'écrouler ces ruines que j'avais contemplées si longuement la semaine dernière [...] (150).
[...] a **počul som** v celom tom hurhaji, ako sa s rachotom rúcajú ruiny, ktoré som si minulý týždeň tak dlho obzeral [...] (124).

Úplný celistvý dej prebiehajúci krátky čas môžeme pozorovať v nasledujúcej výpovedi, kde prefix *po-* vystupuje v oslabenej funkcii, nakoľko neplní funkciu perfektivizácie.

- (12) Si, pendant toute cette conversation, j'ai constamment pensé à James, c'est non seulement parce que ce que **j'entendais** m'éclairait sur la lecture favorite de celui-ci [...] (194).
Pri celom rozhovore som ustavične myslel na Jamesa, no nielen preto, že z toho, čo **som počul**, som sa všeličo dozvedel o jeho obľúbenom žánri [...] (159).

„Obmedzené, kratšie trvanie deja; istý čas, chvíľu, sem a tam“ (Turočková 2012 : 115) vyjadrujú nasledujúce výpovede, kde sa predmetné slovesá vyskytujú v nedokonavých priebehových dejoch.

- (13) **On entendait** de temps en temps les hurlements des animaux dans la section zoologique (250).
Občas **bolo počuť** zavýjanie dravcov v zoologickej časti (203).
- (14) [...] et **j'entendais**, derrière mon dos, les innombrables, les inlassables menues gouttes s'écrouler sur les vitres (266).
[...] a za chrbtom **som počul** nespočetné, neúnavné kvapôčky rozpleskujúce sa na skle (217).

Séma temporálnosti je prítomná aj v nasledujúcich výpovediach, kde konštatujeme výskyt priebehových dejov, ktorých trvanie nie je zrejmé, môže ísť o kratší, ale aj o relatívne dlhší časový úsek. Ide však, podobne ako v predchádzajúcich príkladoch vo vzťahu k iným dejom, o simultánne prebiehajúci dej.

- (15) [...] tandis que **nous entendions** ses camarades continuer à travailler à l'intérieur [...] (328).

[...] kým **sme počuli**, ako vnútri pokračujú jeho kolegovia v robote [...] (267).

- (16) [...] tandis que **j'entendais** bruire, derrière les vitres obscures, les sommeils de tes habitants qui désirent ta mort autant que moi, Bleston [...] (377).
[...] a ja **som** pritom za tmavými obločnými tabuľami **počul** odľukovať zo spánku tvojich obyvateľov, ktorí v hĺbke srdca, pod pancierom únavy a rezignácie túžia tak isto ako ja, Bleston, po tvojej smrti (308).

Ako vidíme v ponúknutej analýze, pokiaľ sú prefigované slovesné ekvivalenty prekladateľskými riešeniami z *passé composé* slovesa *entendre*, prefix *po-* vystupuje v plnej funkcii a tieto slovesá môžeme označiť ako lexikálne perfektíva. J. Horecký (1953) zdôrazňuje, že spomedzi všetkých slovenských prefixov „najvýraznejšiu perfektivujúcu funkciu má zrejme predpona *po-*“.⁵⁷

Keď je sloveso vnímania *entendre* v *imparfait* (viac ako 60 % prípadov) v originálnom texte, prefix *po-* z prefixálneho ekvivalentu *počuť* vystupuje v oslabenej funkcii, a to najmä preto, že sa v týchto jazykových prejavoch výrazne eliminuje perfektivizačná funkcia prefixu. Sloveso *počuť* je v rámci paradigmy prefixálnych slovies špecifickým slovesom. Dokonca sa v istých prípadoch môže pokladať za synonymum základného slovesa *čuť*, ktoré je v súčasnom slovenskom jazyku oveľa menej frekventované ako sloveso *počuť*. Podobne ako pri slovesách *pobožkať* či *ponechať*, ktoré uvádza Š. Peciar, sa prefix *po-* môže miestami javiť redundantný (1963b : 212). U niektorých používateľov jazyka sa dokonca nemusí pociťovať ako predpona (Peciar 1963b : 212). Významové odtienky predmetného slovesa sa v prípade dokonavého slovesa vyjadrujú versovertným, limitatívnym a kompletívnym spôsobom slovesného deja. Keď je sloveso *počuť* nedokonavé (väčšina prekladov z východiskového slovesa v *imparfait*), môžeme pri ňom pozorovať advertný,

⁵⁷ Názory jazykovedcov sa v tomto líšia. J. Oravec považuje za čisto vidový prefix predponu *u-* (1980).

simultánný, komitatívny SSD. Najčastejšie sa v literárnej výskumnej vzorke nachádza význam „vnímať, zachytávať, zachytiť sluchom“ (KSSJ 2020 : 491).

Okrem vyššie uvedených významov realizujúcich sa v ekvivalente *počuť*, predpona *po-* nesie aj tzv. „atenuatívny“ význam „trochu, čiastočne“ (Peciar 1963b : 207 – 210). M. Turočková ho definuje ako „malú mieru deja“ (2012 : 115). Práve tento významový odtienok sa realizuje v prefixálnom ekvivalente francúzskeho *sentir* – *pocítiť*. Atenuatívny, tzv. „zmiernený“ spôsob slovesného deja sa niekedy „kombinuje s významom jednorazovosti“ (Peciar 1963b : 213). Dokonavé sloveso percepcie *pocítiť* KSSJ významovo vymedzuje nasledovne: 1. získať istý zmyslový, citový zážitok, zacítiť; 2. uvedomiť si; 3. zniesť na sebe, zakúsiť“ (KSSJ 2020 : 489). Ide o významové nuansy slovotvorného základu *cítiť*: „1. vnímať zmyslami (najmä hmatom, čuchom); mať telesné pocity, pociťovať; 2. mať istý cit, pocit, pociťovať; 3. mať sociálne, národné, humánne ap. cítenie; pociťovať solidaritu; mať súcit; 4. tušiť, predvídať“ (KSSJ 2020 : 96).

Malú mieru, začiatok aj koniec, a teda ucelenosť deja vyjadrujú ekvivalenty *pocítiť*, kde sa vo francúzskom origináli nachádza sloveso *sentir* v *passé composé*. Prefix *po-* je teda nositeľom perfektivizačnej funkcie a zároveň významovo modifikuje slovotvorný základ *cítiť*. Séma lokalizovanosti je ťažko identifikovateľná, napriek tomu si dovoľíme hovoriť o advertnom SSD. Sprítomňuje sa séma temporálnosti, a to v semelfaktívnom SSD a z hľadiska modalitnosti je reč o konfirmatívnom SSD, ktorý vyjadruje silný stupeň intenzity deja. Lexikálny význam rezultatívnosti je, ako môžeme vidieť na príkladoch, taktiež prítomný:

(17) [...] son oeil bleu clair avait cligné ; **je me suis senti** rougir de honte et presque vaciller (22).

[...] žmurkol na mňa svetlomodrým okom – **pocítil som**, že sa červenám od hanby a div som sa nezatackal (19).

(18) [...] avec cette odeur que **j'avais sentie** en aspirant pour la première fois l'air de la ville [...] (29).

[...] odkiaľ stúpala onen zápach, čo **som pocítil**, keď som sa prvý raz nadýchol tunajšieho vzduchu [...] (26).

(19) [...] **je me suis senti** tout contaminé de brume gourde [...] (69).

[...] a **pocítil som**, ako ma nakazila stuhnutá hmla [...] (59).

V rámci ekvivalentov slovesa *sentir* v *plus-que-parfait* vyjadruje prefix *po-* v prekladateľskom riešení M. Jurovskej opakujúci sa dej, ktorý podčiarkuje príslovka *často*. Keďže sa nerealizuje perfektivizačná funkcia prefixu, vystupuje v oslabenej funkcii. Keďže ide o vyjadrenie opakovaného začiatku abstraktných pocitov hlavnej postavy, predpona v sebe nesie lexikálny význam. Z hľadiska nuansovania významu SSD ide o advertný, evolutívny, repetitívny typ:

(20) [...] et dont **j'avais** si fortement et si souvent moi-même **senti** l'insistance au cours de mes promenades pluvieuses, désœuvrées, crispées, de la fin de l'automne et de l'hiver (160).

[...] a ktorých nástojčivosť **som** ja sám tak intenzívne a tak často **pocítil** na bezcieľných rozčuľujúcich prechádzkach v daždi na sklonku jesene a v zime (131 – 132).

Prefixálny slovesný ekvivalent *pocítiť* sa, logicky, vo výskumnej vzorke nenachádza pri prekladoch z *imparfait*. Vo všetkých ekvivalentoch sa preto prefixálne sloveso *pocítiť* realizuje vo význame začiatku deja. Najkomplexnejšie sa prefix *po-*, podobne ako iné prefixy vo výskumnej vzorke, prejavuje pri prekladoch z *passé composé*, kde sa dostávajú na povrch jeho slovotvorné aj gramatické možnosti.

Ďalším v poradí bol pri prefixe *po-* prefigovaný ekvivalent *pozrieť*. Sloveso percepcie *pozrieť* KSSJ definuje nasledujúcim spôsobom: „1. uprieť zrak, poďívať sa; 2. (na koho, na čo) zrakom preskúmať, (dôkladne) prezrieť, obzrieť; 3. zrakom zistiť, overiť, poďívať sa; 4. pohľadať, popozerať, poďívať sa“⁵⁸

⁵⁸ Ďalšie významy sa opakujú, resp. ide o iné významy používané pri slovesách pohybu typu „prísť s istým cieľom.“

(2020 : 541). Sloveso vnímania *zrieť* s významami „1. vidieť; 2. hľadiť, pozeráť, dívať sa“ (KSSJ 2020 : 937) je kvázi synonymom slovesa *vidieť*. Z týchto definícií sa zdá, že by prefix *po-* mohol základové sloveso obohacovať o významy väčšej miery či detailnosti aktu percepcie. Tento predpoklad potvrdzuje nasledujúci príklad z románu M. Butora, kde podľa všetkého ide o dôkladné pozretie filmu. Zreteľne sa tu prejavuje gramatická perfektivizačná funkcia prefixu, ako aj lexikálna funkcia rezultatívnosti deja, ktorá v sebe zahŕňa nielen koniec daného procesu, ale v tomto prípade aj jeho začiatok. Trvanie deja nie je úplne definované, jeho smerovanie však napovedá tomu, že hlavná postava si pozrela celý film. Hovoríme teda o versovertnom, definítnom, akuratívnom SSD. V nadväznosti na KSSJ (2020 : 541) ide o významy „dôkladne prezrieť; podívať sa.“

(21) [...] je suis entré dans le Théâtre des Nouvelles, où **j'ai vu** le film sur les ruines de Rome [...] (296 – 297).

(22) [...] vošiel som do Kina zvestí, kde **som si pozrel** film o rímskych zrúcaninách (241).

Podobne ako pri slovese *pocítiť*, ani pri slovese *pozrieť si* sme nedetegovali ekvivalenty vychádzajúce z *imparfait* východiskového textu. Za dôvod pokladáme, že východiskové verbum percepcie imperfektívnej formy *pozeráť* nie je sloveso percepcie *voir*, ale *regarder*, ktoré netvorí súčasť výskumnej vzorky. Pri slovese *pociťovať* môže ísť zas vo východiskovom francúzskom texte o sloveso *ressentir*.

Takisto sa tu nachádzal prefixálny ekvivalent z pôvodného slovesa *voir* v *plus-que-parfait*, ktoré vyjadruje predčasnosť (*antériorité*). Takisto ako pri príkladoch z *passé composé*, prefix *po-* nesie v sebe sémantický príznak rezultatívnosti a ukončenia istý čas trvajúceho deja, definítny SSD. Samozrejmosťou je aj gramatická funkcia perfektivizácie.

(23) [...] derrière les pierres et les peintures, celles du palais de Minos, réapparaissaient toutes les images que **j'y avais vues** le lundi 16 juin (297).

(24) [...] sa spoza kameňov a malieb vynárali kamene a maľby Minóovho paláca, vynárali sa všetky obrazy, ktoré **som si tu bol pozrieť** v pondelok 16. júna (241).

Vzhľadom na kvantiatívne zastúpenie je posledným z ekvivalentov prefigovaných predponou *po-* sloveso *počúvať*. Ide teda o sloveso utvorené prefixálno-sufixálnym slovotvorným postupom. Rovnako ako pri slovese *počuť* je reč o slovese, ktorého východiskom je francúzske sloveso percepcie *entendre*. KSSJ toto nedokonavé sloveso percepcie definuje nasledovne „1. vnímať sluchom, načúvať; 2. dozvedať sa, dostávať správy; 3. všímať si niečo, reagovať“⁵⁹ (2020 : 491).

Tak ako pri väčšine tvarov prefixálneho slovesa percepcie *entendre*, preloženého ako *počuť*, aj pri ekvivalente *počúvať* je východiskom verbum v *imparfait*. Prefix sa realizuje v oslabenej funkcii, keďže perfektivizačná funkcia vlastná predponám vo všeobecnosti absentuje. V príklade ide o prebiehajúci, perduratívny, bližšie neurčený dej v minulosti. Nakoľko je v štruktúre prítomný predmet, z pohľadu lokalizovanosti ide o advertný SSD.

(25) [...] criant vers elle qui **ne m'entendait plus** [...] (341).

(26) [...] volal na ňu, no ona ma už **nepočúvala** [...] (278).

Po rozbore prefixu *po-* v jednotlivých slovesách konštatujeme, že v slovesách *počuť* a *počúvať*, kde sa prefix nachádza pri prekladateľských riešeniach verba percepcie *entendre* z *imparfait* a je nedokonavým slovesom, neplní gramatickú funkciu perfektivizácie, a preto vystupuje v oslabenej funkcii. Pri slovese *počuť*, ktoré je osobité svojou obojvidovosťou, to však neplatí paušálne. Niektoré prekladateľské riešenia v sebe obsahujú prefix *po-*

⁵⁹ Nepercepčné významy (napr. *byť poslušný*) neuvádzame.

s gramatickou perfektivizačnou funkciou a významom ukončenia deja. Tzv. kompletívny SSD, a teda lexikálno-sémantický význam dodatočného doplnenia deja po určitú mieru, sa vyskytuje najmä v ekvivalentoch z *passé composé*. Pri slovesách *počuť*, *pocítiť* a *pozrieť* sa teda realizuje plná funkcia prefixu. Rezultatívnosť, úplnosť deja je samozrejmosťou. Navyše, sloveso *pocítiť* výrazne poukazuje aj na mieru deja. Plná funkcia prefixu sa však nenachádza pri preklade *pocítiť* z tvaru *plus-que-parfait* slovesa *sentir*, preto má v tomto prípade prefix *po-* oslabenú funkciu. Tá vyplýva z prefixálneho riešenia v nedokonavom vide. Pri ostatných analyzovaných ekvivalentoch s predponou *po-* sa vo východiskovom francúzskom texte nenachádzajú tvary *plus-que-parfait*.

Keď porovnávame prefigované verbum *počuť* s jeho prefixálnym ekvivalentom *začuť*, ktorý je tiež jedným z prekladateľských riešení, ktoré vznikli pri preklade francúzskeho slovesa percepcie *entendre*, je možné konštatovať, že M. Jurovská pri prekladoch z *imparfait* používa prefigované sloveso *počuť*, zatiaľ čo pri prekladoch z *passé composé* prefixálne verbum *začuť*. Podľa Š. Peciara majú obidve predpony, *po-* aj *za-* obmedzovací, delimitatívny význam (Peciar 1963a : 65). Znamená to, že dej je ohraničený a časovo uzavretý (Peciar 1963a : 77). To však v kontexte prekladových ekvivalentov slovesa percepcie *entendre* platí len pri predpone *za-*, ktorá nesie gramatický význam dokonavosti. Sloveso *počuť* ostáva vzhľadom na vlastnosť obojvidovosti – „nedok. i dok.“ (KSSJ 2020 : 490) špecifické a ťažko sa klasifikuje.

2.3. Prefix *u-*

„Slovesná predpona *u-* patrí medzi predpony s najabstraktnejšími významami a s rozmanitými funkciami“ (Peciar 1966 : 261). Slovesá percepcie s predponou *u-* však nie sú nositeľmi mnohorakých významových nuáns, ktoré tento

prefix prináša k iným typom sloves, napr. vzdialenie sa (*papagáj uletel*), odklon (*uskočil*), plynutie času (*štúdium ubehlo rýchlo*), ubudnutie kvality a kvantity (*strach upadol, úroveň upadla*) (Turočková 2012 : 128). „Prefixom u- sa v slovenčine tvoria jedno vidové dokonavé predmetové slovesá s významom „prepiatou činnosťou, veľkou mierou činnosti, ktorú vyjadruje základné sloveso, unaviť, unudiť dakoho do vysilenia“ a jedno vidové dokonavé zvrtné slovesá s významom „veľkou mierou činnosti vyjadrenej základným slovesom dospieť k stavu únavy, vyčerpanosti z tejto činnosti“ (Marsinová 1976 : 141 – 142). Pri prefixe u- „nosným významom zostáva rezultatívnosť a jednorazovosť ako vlastnosti prefixu vo všeobecnosti“ (Janočková 2004 : 75).

V osobných tvaroch minulých časov sloves percepcie v originálnej verzii románu vo francúzskom jazyku *L'Emploi du temps / Bludisko času* sa prefix u- vyskytuje v dvoch slovenských ekvivalentoch. Podiel jednotlivých sloves ako aj konkrétne príklady uvádzame v poradí frekvencie výskytov: *uvidieť* (94 % – *voir*; 3 % *apercevoir*), *uzrieť* (3 % – *voir*). Najviac zastúpenými sú v rámci vybraných sloves percepcie v pôvodine minulé tvary v *passé composé* (84 %), ďalej v *plus-que-parfait* (10 %) a v *imparfait* (6 %).

Oproti neprefigovanému slovesu *vidieť*, *uvidieť*, ktoré je najčastejším prefixálnym ekvivalentom slovesa *voir*, precizuje v prekladových ekvivalentoch z originálu M. Butora samotné prekladateľské riešenia. Dovoľme si dodať, že dokonavé sloveso *uvidieť* sa používa ako prekladateľské riešenie sloves *voir*, ale aj *apercevoir*. *Uvidieť* najčastejšie nesie lexikálny význam „zrazu/v momente vidieť/zbadať“ a obsahuje gramatickú funkciu perfektivizácie. Ako percepčný význam slovesa *uvidieť* KSSJ uvádza „zrakom postihnúť, spozorovať, zazrieť“ (2020 : 796).

Prefix u- prináša v preklade slovesa *voir* z *passé composé* *uvidieť* významové odtienky začiatku a konca (rezultatívnosti), ale aj istého momentu prekvapenia na pozadí iného minulého času, ktorý vyjadruje okolnosti a vystupuje vo funkcii tzv.

arrière-plan.⁶⁰ Hovoríme teda o prefixe s plnou funkciou, vzhľadom na to, že sa realizuje aj funkcia perfektivizácie príslušného základového slovesa a aj lexikálne obohatenie základového slovesa o sémantický odtienok „chvíľkovosti“ deja trvajúceho krátky okamih (podobne ako pri prefixe *po-* v slovese *pocítit*). Ide o advertný, inchoatívny, delimitatívny SSD. Z množstva príkladov uvádzame najzaujímavejšie výskyty osobných tvarov prefixálneho slovesa *uvidieť*. Dodávame, že často ide o synonymá prefigovaného slovesa *zbadat*:

(27) [...] **j'ai vu** entrer Lucien Blaise que je n'attendais nullement [...] (106).
[...] **uvidel som** vchádzať Luciena Blaisa, hoci som ho vonkoncom nečakal [...] (89).

(28) Je suis passé dans la quatrième salle, à l'angle de Greek Street, et **j'ai vu** à droite de la porte que je venais de traverser, un autre géant au visage encore plus bestial [...] (205).
Prešiel som do štvrtej sály, na rohu Greek Street, a vpravo od dvier, ktorými som vošiel, **som uvidel** zasa ďalšieho obra s ešte zverskejšou tvárou [...] (168).

Tieto vlastnosti „chvíľkovosti“ realizovaného deja potvrdzuje v mnohých prípadoch aj samotný kotext a jazykové okolie predmetného slovesného prefixálneho ekvivalentu. Sloveso *uvidieť* anteponujú výrazy ako: *hned*, *len čo*, *práve*, *v zápätí*, *vtedy*, *vtom*:

(29) Mais, dès le lendemain, quand **j'ai vu** en rentrant chez moi cette couverture si évidemment neuve [...] (262).
No keď som *hned* na druhý deň po návrate domov **uvidel** novučičký, nápadne nový obal [...] (214).

(30) Aurais-je décidé d'aller constater les dégâts par moi-même, dès que **j'avais vu** l'affiche de l'Evening News : « Incendie à Plaisance Gardens » ? (298).
Bol by som sa azda odhodlal presvedčiť na vlastné oči o škode, *len čo* **som uvidel** na plagáte Evening News titulok „Požiar v Plaisance Gardens“? (243).

⁶⁰ Weinrich 1973

(31) [...] **nous avons vu** que l'on faisait sortir les derniers clients [...] (240).
[...] **uvideli sme**, že práve vyhadzujú posledných hostí [...] (195).

(32) Il a fait tourner la clé plate brillante entre son pouce et son index replié, puis **j'ai vu** l'escalier raide avec sa rampe qui tremble toute, dès que l'on y pose la main (34).

Lesklý plochý kľúč, ktorý stískal medzi palcom a zahnutým ukazovákom, otočil v zámke a v zápäť **som uvidel** strmé schodište so zábradlím, ktoré sa celé roztrasie, len čo naň človek položí ruku (30).

(33) « Lorsque nous sommes sortis du cinéma, mercredi, **je les ai vus**, lui et Harriett [...] (110).

Až kým sme v stredu nevyšli z kina; vtedy **som** ich **uvidel**, jeho aj Harriett [...] (92).

(34) Le lendemain, le mercredi 26 décembre, comme je déjeunais dans le restaurant de Grey Street, guettant l'arrivée d'Ann, **je l'ai vue** entrer en compagnie d'une jeune fille plus menue et plus jolie qu'elle [...] (242).

Na druhý deň, v stredu 26. decembra, som obedoval v reštaurácii na Grey Street a striehol, kedy príde Ann, keď **som** ju vtom **uvidel** vojsť v spoločnosti o niečo drobnejšieho a krajšieho dievčaťa ako ona [...] (196).

Za sebou nasledujúce deje v *passé composé* a ich prefixálne ekvivalenty *uvidel* (a aj *obzrel* či nepercepčné sloveso *zhorelo*) môžeme pozorovať v nasledujúcich výpovediach, kde ide o advertný, simultánny, komitatívny SSD.

(35) [...] je l'ai ramassé, je l'ai examiné, **j'ai vu** qu'il était daté de la veille ou de l'avant-veille, je ne sais plus (299).

[...] zdvihol som ju, obzrel a **uvidel**, že je na nej včerajší či predvčerajší dátum, už sa presne nepamätám (244).

(36) O Bleston, ville de fumées, quand nous sommes passés devant la pharmacie, **j'ai vu** sur l'affiche de l'Evening News qu'un dépôt de peinture avait brûlé près de la prison dans le neuvième [...] (293).

Ó, Bleston, mesto dymov! Keď sme išli okolo lekárne, **uvidel som** na reklamnom plagáte Evening News, že blízko väznice v deviatom obvode zhorelo skladište farieb [...] (238).

Okrem uvedených vlastností rezultatívnosti či chvíľkovosti dej v *passé composé* v nasledujúcich výpovediach vyjadruje opakovanosť. Ide o advertný, inchoatívny, repetitívny SSD:

(37) [...] le pont semblable à ceux que **j'ai vus** peu après, en tournant autour de cette place en forme de triangle, à une distance équivalente, dans chacune des rues rayonnantes (18).

[...] podobal sa na mosty, ktoré som onedlho, keď som chodil dookola po tomto trojuholníkovom námestí – **uvidel** vždy v rovnakej vzdialenosti na každej z ulíc (16 – 17).

(38) [...] que **j'ai vu** réapparaître entre ses mains le 1er juin, et que conserve maintenant son fiancé, James Jenkins (363).

[...] no znova som jej ho **uvidel** v rukách 1. júna a momentálne je u jej snúbenca Jamesa Jenkinsa (297).

Súbežne prebiehajúce deje s dokonavým prefixálnym ekvivalentom *uvidieť*, plnou funkciou prefixu môžeme vidieť v nasledujúcich príkladoch, kde sa vyjadruje advertný, simultánný, delimitatívny, komitatívny SSD:

(39) [...] et du même coup, cette ville, **je l'ai vue** elle-même dans une nouvelle lumière (324).

[...] a zároveň **som aj uvidel** toto mesto v novom svetle (264).

(40) [...] et lorsque **j'ai vu** samedi, en rentrant dans cette chambre, toutes ces pages empilées rayées de lignes d'écriture [...] (341).

[...] a keď som v sobotu po návrate sem, do tejto izby, **uvidel** všetky tie navršené strany, pruhované riadkami písma [...] (278).

Vo výskumnej vzorke sa vyskytujú aj preklady slovesa *voir* konjugovaného v *plus-que-parfait*, kde sa miestami vyjadruje časová súslednosť v minulosti. Prefix *u-* sa na tomto mieste, podobne ako v *passé composé*, prejavuje v plnej funkcii. Plní gramatickú funkciu perfektivizácie a zároveň prefigovanému slovesu oproti základovému slovesu prináša atribúty rezultatívnosti (začiatku aj konca deja), chvíľkovosti a istého momentu prekvapenia.

(41) [...] la première fois que **je l'avais vue**, cette Ariane qui m'est aussi interdite maintenant que Rose (364).

[...] keď **som** ju prvý raz **uvidel**, ju, túto Ariadnu, ktorá mi je teraz tak isto zakázaná ako Rose (298).

(42) [...] intervenaient d'autres images, celles des ruines de Petra, celles du temple de Baalbeck que **j'avais vues** un peu plus tard (320).

[...] zasahovali do takejto predstavy aj iné obrazy, obrazy rumovísk Petry, chrámu v Baalbeku, ktoré **som uvidel** o niečo neskôr zas len v tej istej sále (261).

Preklad *voir* v minulom čase *imparfait* slovesom *uvidieť* je zriedkavou záležitosťou. Napriek tomu sme v bohatej palete prekladov M. Jurovskej identifikovali takýto ekvivalent vyjadrujúci okolnosti priebehu iného minulého deja. Prefix *u-* napĺňa rovnako perfektivizačnú, ako aj lexikálnu funkciu. Tá vyplýva z rezultatívnosti (začiatok a koniec), chvíľkovosti a neočakávanosti situácie. Ide o advertný, inchoatívny, delimitatívny SSD.

(43) C'était la première fois que **je voyais** la table ovale en acajou verni (64).

Prvý raz som vtedy **uvidel** oválny stôl z lakovaného mahagónu (55).

Imparfait je východiskovým časom aj pre preklad prefixálnym slovesom *uvidieť* z originálneho francúzskeho slovesa *apercevoir*. Okrem iného na tomto mieste *imparfait* plní aj štylistickú funkciu. Významy, ktoré prefix *u-* prináša, sú paradoxne podobné ako pri prekladateľských riešeniach z *passé composé* a z *plus-que-parfait* – rezultatívnosť, neočakávanosť, chvíľkovosť. Ide o advertný, inchoatívny a delimitatívny SSD. Prefix vystupuje v plnej funkcii, keďže realizuje aj perfektivizačnú funkciu:

(44) Je suis arrivé à un endroit où les maisons s'écartaient, et dans l'espace libre là-bas, **j'apercevais** des bus à deux étages qui démarraient (12 – 13).

Prišiel som na miesto, kde bolo domov čoraz poredšie, a tam, na voľnom priestranstve, **som uvidel** práve odchádzajúce poschodové autobusy (12).

Štylistickú hodnotu preloženého diela umocňuje aj použitie knižného dokonavého slovesa *uzrieť* ako ekvivalentu k frekventovanému slovesu percepcie *voir*. KSSJ ho vymedzuje nasledovne: „uvidieť, zazrieť“, ale aj „vzniknúť, zjaviť sa“ (2020 : 798). V nasledujúcom ekvivalente ide o realizáciu prekladu z *plus-que-parfait*, ktorý zodpovedá uvedeným sémantickým nuansám *vzniknúť, zjaviť sa*. Taktiež predmetný prefix *u-* vyjadruje chvíľkovosť, rezultatívnosť a dokonavosť. Ide o advertný, inchoatívny a delimitatívny SSD.

(45) Le soleil de plus en plus rouge éclaire encore le coin gauche de ma table, le soleil que, pendant tant de semaines obscures, tant de semaines d'épaisse pluie, de fausse neige sale, de brouillard gelé, **nous n'avions** pour ainsi dire **jamais vu** (245).

Čoraz červensie slnko mi ešte osvetľuje ľavý roh stola, slnko, ktoré sme za toľko pochmúrnych týždňov, za toľko týždňov hustého lejaku, klamného špinavého snehu a mrazivej hmly takrečeno ani **neuzreli** (199).

Inchoatívne sloveso *uvidieť* (podobne ako *zazrieť*, ktorého analýzu ďalej ponúkame v podkapitole 2.7. *Prefix za-*) vyjadruje zreteľne nielen začiatok deja, ale aj jeho výsledok. Práve preto je prefix *u-* v rámci spôsobov slovesného deja nositeľom rezultatívnosti. Rezultatíva sú „najproduktívnejším typom sloves s predponou *u-*, v ktorých predpona *u-* vyjadruje dokončenie, zavŕšenie deja dosiahnutím jeho výsledku (Peciar 1966 : 265). V rámci sloves percepcie ide však o menej početnú skupinu, ktorá vyjadruje „výsledok mimovoľnej, náhodnej činnosti“ (Peciar 1966 : 266)⁶¹. Okrem toho do jazykového priestoru sloves percepcie prináša prefix *u-* aj vyjadrenie prekvapenia, chvíľkovosti či efemérnosti deja. Oproti iným prefixom jeho význam nie je veľmi ovplyvnený východiskovým slovesným časom v pôvodnom francúzskom

⁶¹ Je pravdepodobné, že v češtine je prefix *u-* produktívnejší a aj používannejší (výskum autorky, november 2022).

texte. Gramatická funkcia perfektivizácie zdokonaľuje lexikálnu funkciu prefixu *u-*, čím utvára plnosť jeho funkcie.

2.4. Prefix *v-*

Slovesná predpona *v-* vyjadruje „smerovanie deja dnu, dovnútra niečoho (*vbehol do diery*)“ (Turočková 2012 : 129). Tento význam prefixu *v-* (a jeho variantu *vo-* pred niektorými spoluhláskami) rovnako uvádza aj Š. Peciar a kol. (1965 : 7). Je nositeľom lokalizovanosti deja, konkrétne intravertného SSD (Turočková 2012 : 129; Sekaninová 1980 : 44).

Sloveso *vdýchnuť* v sebe nesie percepčný význam „nabrať vzduch do pľúc, nadýchnuť sa“ (KSSJ 2020 : 804). Toto prekladateľské riešenie poukazuje len na určité tendencie, ktoré vzhľadom na ojedinelý výskyt pri osobných tvaroch prefigovaných slovies percepcie v minulom čase nemôžeme chápať ako slovotvorný model. Navyše, prekladateľka na tomto mieste využila postup modulácie,⁶² a teda využila iný uhol pohľadu, keď nahradila dôsledok (*j'ai senti*) príčinou (*som vdýchol*). Predpona *v-* v nasledujúcom prefixálnom ekvivalente neplní len gramatickú funkciu perfektivizácie, ale ju aj dotvára významovými nuansami rezultatívnosti, chvíľkovosti či vyjadrenia kratšieho časového úseku. SSD definujeme ako intravertný, inchoatívny a delimitatívny. Slovesný spôsob temporálnosti vyzdvihuje časová spojka *ked'*:

(46) [...] quand **j'ai senti** cet air doux, j'ai décidé d'en profiter (58).

[...] keď **som vdýchol** ten lahodný vzduch, rozhodol som sa, že to využijem (50).

⁶² J. Opalková moduláciu chápe ako hyperonymickú kategóriu, svojbytný translačný postup, kde sa uskutočňuje „významové rozšírenie, resp. zámena slova alebo slovného spojenia východiskového jazyka takou jednotkou v cieľovom jazyku, ktorá predstavuje logický dôsledok významu východiskovej jednotky“ (2018 : 93).

2.5. Prefix vy-

Slovesná predpona vy- obsahuje bohaté spektrum významov. Súvisia najmä s pohybom a zmenou polohy v priestore. Vyjadruje smerovanie deja von, nahor (Turočková 2012 : 132). Pri smerovaní deja z niečoho hovoríme o extravertnom spôsobe slovesného deja (Sekaninová 1980 : 46) a na smerovanie deja zdola nahor používame termín sursovertný spôsob slovesného deja (Sekaninová 1980 : 49). M. Turočková ďalej napr. pri predponových slovesách objektového intenčného typu uvádza rezultatívny význam vyčerpania predmetu (z *múky vyjde na dva chleby*) súvisiaci s temporálnosťou deja (Turočková 2012 : 176 – 177).

V slovesách percepcie sa však predpona vy- nenachádza často, a to napriek tomu, že jej použitie v slovotvornom postupe prefixáciou je osobité. Z mnohých významov predpony, ktoré definuje *Slovník slovenského jazyka V. diel* považujeme nasledujúce sémantické odtienky za najviac reprezentujúce práve význam percepcie: „dej smerujúci do hĺbky al. vykonávaný v hĺbke“ (v kontexte sloves percepcie v kognitívnom abstraktnom význame), „rozličné odtienky rezultatívneho spôsobu slovesného deja“; „začínajúci (ingresívny) spôsob slovesného deja“ (Peciar a kol. 1965 : 194).

V osobných tvaroch minulých časov sloves percepcie originálu románu vo francúzskom jazyku *L'Emploi du temps / Bludisko času* sa prefix vy- nachádza v štyroch slovesných ekvivalentoch, konkrétne *vyčítat'* (25 % – *sentir*), *vyčítat'*⁶³ (25 % – *sentir*, 25 % – *voir*), *vytušiť* (25 % – *sentir*). Na prvý pohľad vidíme, že v procese translácie je predpona vy- produktívna pri ekvivalencii z francúzskeho slovesa percepcie *sentir*. Najviac sa pri slovesách percepcie v origináli vyskytujú minulé tvary v *imparfait* (50 %), ďalej v *passé composé* (25 %) a v *plus-que-parfait* (25 %).

⁶³ V nepercepčnom význame *vyčítat'*, *vyčítovať* (čo komu) prefix vy- stráca platnosť predpony (Peciar a kol. 1965 : 195).

Sloveso percepcie *vyčítať* nesie v sebe významy „1. čítaním si osvojiť, zistiť; 2. vypozerovať, vyrozumiť“ (KSSJ 2020 : 834). Nezávisle od časov použitých na vyjadrenie pôvodných dejov a slovesa *sentir* či *voir*, prefix *po-* je nositeľom gramatickej funkcie perfektivizácie a lexikálneho významu SSD rezultatívnosti. Okrem toho pri tomto prefixálnom slovese hovoríme o už spomínanom extravertnom SSD, ale aj semelfaktívnom, poukazujúcom na jednorazovosť a konfirmatívnom SSD, ktorý zároveň zdôrazňuje intenzitu deja.

(47) [...] mais j'attendrai que l'Oriental Bamboo rouvre, et je vous amènerai à cette table près de la fenêtre qui donne sur la façade de l'Ancienne Cathédrale, où je pourrai enfin répondre à cette attente que **je sentais** si déçue dans vos yeux (315).

[...] no počkám, kým Oriental Bamboo znova otvorí, a potom vás znova zavediem k onomu stolu pri okne s výhľadom na priečelie Starej katedrály, kde budem môcť konečne odpovedať na vaše očakávanie, ktoré som tak sklamal, ako som vám to **vyčítal** z očí (257).

(48) [...] **je l'ai vu** ce soir proclamé sur l'affiche de l'Evening News (188).

[...] ako som **vyčítal** z reklamného plagátu Evening News (154).

Čo sa týka prefigovaného ekvivalentu slovesa percepcie *vycítit'* s významom „citom postrehnúť, vytušiť“ (KSSJ 2020 : 834), pri preklade z *imparfait* sa nachádza dej uvádzajúci iný dej v *plus-que-parfait* (*je m'étais détachée d'elle*), pričom na tomto mieste ide aj o vyjadrenie tzv. *antériorité*. Prefix *vy-* plní gramatickú perfektivizačnú funkciu, ale zároveň je nositeľom lexikálneho významu rezultatívnosti. SSD klasifikujeme ako extravertný, simultánny, delimitatívny. Prítomnosť príslovkového zámena *odkedy* je znakom temporálnosti deja.

(49) [...] l'esprit de madame Bailey et celui d'Ann qu'il intéressait de plus en plus depuis qu'**elle sentait** que je m'étais détaché d'elle, l'esprit d'Ann et celui de Rose surtout que je me défendais d'aimer, mais que je voulais pourtant séduire (255 – 256).

[...] chodil po rozume pani Bailyovej i Ann, ktorá sa oňho zaujímala čoraz väčšmi, odkedy **vycítla**, že ja som sa od nej odpútal, Ann

a najmä Rose, ktorú som sa chránil ľúbiť, no ktorú som chcel predsa len získať (209).

Podobný význam ako sloveso *vycítiť* nesie aj sloveso percepcie *vytušiť*. KSSJ ho definuje ako „tušením vycítiť“ (KSSJ 2020 : 863). Tento ekvivalent pochádza z originálneho francúzskeho verba *sentir* vyčasovaného v *plus-que-parfait*. Tak ako pri ostatných vyššie uvedených ekvivalentoch je vďaka perfektivizácii a rezultatívnosti slovesnou predponou s plnou funkciou. Nuansy SSD sú podobné ako pri slovese *vycítiť*, s tým, že nejde o súčasný priebeh viacerých dejov, ale o dosiahnutie vnútorného limitu slovesa *cítiť*. Preto SSD hodnotíme ako extravertný, limitatívny a konfirmatívny.

(50) [...] c'est qu'il **avait senti** en moi, nouveau venu, étranger, un blanc capable de la partager, cette haine, ce qui en modifiait la portée, ce qui la justifiait et la consolidait (37).

[...] **vytušil** totiž vo mne, nováčikovi v tomto meste, cudzincovi, belocha, schopného precítiť vedno s ním túto nenávisť, a to menilo jej dosah, to ju ospravedlňovalo a utvrdzovalo (32).

2.6. Prefix z-

Podobnú funkciu ako prefix *u-* plní aj predpona *z-*, ktorá sa vyskytuje v prekladateľskom riešení *zbadať* vychádzajúcom z francúzskych slovies pôvodného textu *apercevoir* a *sentir*. Takisto ako pri predpone *u-*, aj pri predpone *z-* sa vyjadrujú deje, ktoré sa uskutočnili náhle. Slovesná predpona *z-* okrem iného vyjadruje „rezultatívny spôsob slovesného deja“, pri niektorých slovesách sa dokonca považuje za „nadbytočnú: zraniť, zostať“ (Peciar a kol. 1965 : 364 – 365).

V osobných tvaroch minulých časov slovies percepcie originálu románu vo francúzskom jazyku *L'Emploi du temps / Bludisko času* sa prefix *z-* vyskytuje len v jednom slovesnom ekvivalente, a to *zbadať* (92 % – *apercevoir*, 8 % – *sentir*). Najviac zastúpené sú vo vybraných slovesách percepcie v origináli minulé tvary *passé composé* (85 %), ďalej *imparfait*

(15 %). Pri prefigovanom ekvivalente *zbadat'* sa nenachádza vo francúzskom origináli žiadne francúzske sloveso v *plus-que-parfait*.

Dokonavé sloveso percepcie *zbadat'* KSSJ definuje ako „spozorovať, zočiť, zazrieť, všimnúť si, postrehnúť“ (2020 : 910). Slovotvorný základ *badat'* je nedokonavým slovesom s percepčným významom „pozorovať, vidieť“ (KSSJ 2020 : 65). Frekvencia používania neprefigovaného a prefigovaného slovesa je odlišná, s tým, že v súčasnej slovenčina prevláda tendencia používať neprefixálne sloveso. Ďalej sa pozrieme, či v kontexte románu M. Butora je slovesná predpona *z-* nositeľkou len gramatickej perfektivizačnej funkcie, alebo je aj reprezentantkou lexikálnej funkcie súvisiacej s modifikáciou významu.

Najviac zastúpené je vo výskumnej vzorke sloveso *zbadat'* ako ekvivalent tvarov francúzskeho *voir* v *passé composé*. Predpona *z-* na tomto mieste vyjadruje a priori gramatickú funkciu dokonavosti, ale je zároveň aj nositeľkou významu rezultatívnosti (začiatku a deja) (Turočková 2012 : 126). Čo sa týka lokalizovanosti, slovesné predpony *s-* (*so-*) a *z-* (*zo-*) vo všeobecnosti vyjadrujú intravertný SSD, a teda smerovanie deja zhora nadol (Sekaninová 1980 : 51) alebo polyversovertný SSD znázorňujúci smerovanie deja z rozličných strán na jedno miesto (Sekaninová 1980 : 66). Smer slovesného deja bližšie určujú predložky ako napr. *medzi*, *na (zemi)*, *oproti*, ktoré sa nachádzajú v bezprostrednom okolí slovesa. Vo všetkých príkladoch ide o nečakané, chvíľkové deje trvajúce krátky čas. V našom chápaní nadväzujúcom predovšetkým na delenie E. Sekaninovej, ide o polyversovertný, inchoatívny, delimitatívny SSD. V poslednom príklade príslovka *znovu* prináša navyše sémantickú nuansu opakovania deja, a teda repetitívny SSD:

- (51) [...] *j'ai aperçu* dans la lumière morte qui tombait des fenêtres blanches de la nef, parmi les bancs vides et les colonnes effritées, des petites filles de douze à quinze ans en uniforme de collègue, bleu marine [...] (68).

[...] v sinavom svetle linúcom sa z bielych okien chrámovej lode **som zbadal** medzi prázdnyimi lavicami a popukanými stĺpmi dvanásť až pätnásťročné dievčatká v tmavomodrej gymnaziálnej rovnošate [...] (58).

- (52) [...] vers le terrain vague du cinquième où **j'ai aperçu**, parmi les derniers camions que l'on remplissait, un homme s'amusant à faire brûler dans sa main ce que j'ai identifié en m'approchant, juste au moment où il sautait dans sa machine qui démarrait, vrombissante, en projetant, telle une seiche derrière elle, un nuage délétère de sépia, comme une pellicule photographique (183).

[...] k nezastavanému pozemku v piatom obvode, kde **som** medzi poslednými kamiónmi, na ktoré nakladali, **zbadal** chlapíčka páliaceho dačo, v čom som spoznal, len čo som k nemu podišiel, práve keď naskakoval do štartujúceho a vrčiaceho auta vypúšťajúceho ako chobotnica smrtonosné atramentové mračno, fotografický film (150 – 151).

- (53) [...] **j'ai aperçu** par terre, dans une allée reculée, un de ces rectangles de carton gris perforés, avec d'un côté l'inscription « Remember », et de l'autre « Plaisance Gardens » (299).

[...] **zbadal som** na zemi v odľahlej aleji jeden z oných precviknutých obdĺžnikov zo sivého kartónu (244).

- (54) Relevant la tête, **j'ai aperçu**, sur l'autre trottoir, au coin de Grey Street, la silhouette du vendeur casquetté, les mains dans les poches de son manteau [...] (50).

Tu som zdvihol hlavu a **zbadal som** oproti na chodníku, na rohu Grey Street, siluetu predavača s čiapkou na hlave a s rukami vo vreckách [...] (43).

- (55) [...] lorsque **je l'y ai aperçu** de nouveau, lui, James, pour la deuxième fois en deux ou trois jours [...] (374).

[...] keď **som** tam na svoj veľký úžas znova **zbadal** jeho, Jamesa, už druhýkrát za dva či tri dni [...] (306).

V ďalších prípadoch jazykové okolie signalizuje slovesný význam *zrazu*, a teda vyjadreniu chvíľkovosti či momentu prekvapenia. Dôkazmi sú príslovkové výrazy *vtom*, *zrazu*.

- (56) J'ai posé mes pieds sur le quai presque désert, et **je me suis aperçu** que les derniers chocs avaient achevé de découdre ma vieille poignée de cuir, qu'il me faudrait soigneusement appuyer le pouce à l'endroit défait, crisper ma main, doubler l'effort (10).

Vystúpil som na takmer prázdne nástupište, a vtom **som zbadal**, že pri posledných nárazoch sa mi celkom odrapila stará kožená rúčka na kufri, že teda budem musieť pozorne pritláčať palec na poškodené miesto, krčovite vykrivovať ruku, dvakrát toľko sa namáhať (10).

- (57) [...] **j'ai aperçu** de dos, serrés l'un contre l'autre comme de jeunes amoureux, George et Harriett Burton [...] (176).
[...] hore nad tento dav, uprostred ktorého **som** zrazu **zbadal** od chrbta Georgea a Harriett Burtonovcov, túliacich sa k sebe ako mladí zaľúbenci [...] (145).

Pokiaľ je vo východiskovom texte prítomné sloveso *voir* v *imparfait*, ide o dej na pozadí ktorého prebieha iný dej v *passé composé* (už spomínaný tzv. *arrière-plan*). Slovesný prefix *z-* je aj pri tomto prekladateľskom riešení nositeľom plnej funkcie, perfektivizačnej aj lexikálnej. Aj na tomto mieste ide o atribúty ako rezultatívnosť, chvíľkovosť, nečakanosť a polyversovertný, inchoatívny a delimitatívny SSD.

- (58) Je me suis dirigé vers la lumière d'un pub que **j'apercevais** assez loin parmi toutes ces fenêtres qui restaient obscures (265).
Pustil som sa za svetlom krčmy, ktorú **som zbadal** dosť ďaleko medzi všetkými tými, aj naďalej tmavými oknami (216).

V preklade M. Jurovskej sa vyskytol aj príklad, kde je východiskovým slovesom sloveso *sentir* v *imparfait*, ktoré sa objavuje v spleti rôznych dejov prebiehajúcich v *imparfait* či *passé composé*. Prefix *z-* okrem dokonavosti sloveso percepcie *badat'* obohacuje o rezultatívnosť, prekvapivosť, chvíľkovosť deja. SSD v uvedenom kontexte chápeme ako advertný, inchoatívny a delimitatívny.

- (59) Il parlait trop vite, je ne pouvais plus le suivre ; quand **il a senti** que j'avais cessé de l'écouter, il s'est arrêté brusquement, et je l'ai payé en le remerciant de façon confuse (42).
Hovoril príliš rýchlo, nestačil som ho sledovať; keď **zbadal**, že ho už nepočúvam, zasekol sa, a ja som mu zaplatil a zmätene zadakoval (36).

V prípade slovíes percepcie z významového hľadiska vôbec nemôžeme hovoriť o redundantnosti slovesnej predpony *z-*. Napriek tomu, že sa nachádza len v slovesnom ekvivalente *zbadať*, vždy plní plnú funkciu a modifikuje význam základového slovesa. V umeleckom texte slúži na štylizovanie fabuly, pričom čitateľa vďaka neočakávanosti, momentu prekvapenia, rezultatívnosti deja udržiava v určitom napätí.

2.7. Prefix *za-*

Časový význam „začať dej a hneď prestať“ sa vyjadruje predponou *za-* v slovesách ako *zakričať*, *zapýtať*, *zarehtať*, *zaryčať*, *zasipieť*, *zaskvieť sa*, *zanôtiť si*, *zakrútiť*, *zatrístobohovať* (Taj.), *zavariť*. Len začiatok deja sa vyjadruje v slovesách ako *zapáliť*, *zaňuchať*, *zaspať*“ (Horecký 1971 : 225). Analogicky ako pri prefixe *po-* aj predpona *za-* disponuje obmedzovacím, delimitatívnym významom (Peciar 1963a : 65). Tento sémantický odtienok sa pravdaže realizuje predovšetkým v dokonavých slovesách. Predponou *za-* sa v slovenčine charakterizuje postvertný SSD, ktorý sa používa na vyjadrenie smerovania deja za niečo (Sekaninová 1980 : 64).

V paradigme osobných tvarov minulých časov slovíes percepcie originálu románu vo francúzskom jazyku *L'Emploi du temps / Bludisko času* sa prefix *za-* nachádza v piatich slovenských ekvivalentoch. Najviac zastúpenými sú pri vybraných slovesách percepcie v origináli minulé tvary *passé composé* (74 %), *plus-que-parfait* (19 %) a *imparfait* (7 %). Podiel jednotlivých slovíes, ako aj konkrétne príklady uvádzame v poradí frekvencie výskytov: *zazrieť* (52 %; 31 %⁶⁴ – *voir*,⁶⁵

⁶⁴ Percentuálne zastúpenie zodpovedá podielu zo všetkých komunikátov s prefixom *za-*.

⁶⁵ Francúzske sloveso z originálu, ktoré M. Jurovská preložila prefixálnym slovesom s predponou *za-*.

21 % – *apercevoir*), *začuť* (36 % – *entendre*), *zacítiť* (7 % – *sentir*), *zazrieť* (2,5 % – *entendre*), *zažiť* (2,5 % – *voir*).

Najčastejšími ekvivalentmi prefigovanými predponou *za-* sú slovesá percepcie *zazrieť* a *začuť*. Čo sa týka slovesa percepcie *začuť*, ešte dodáme, že na rozdiel od *počuť*, ktoré v závislosti od kontextu môže byť dokonavé aj nedokonavé, ide o sloveso s dokonavým vidom. Základný význam piatich prítomných slovies s prefixom *za-* naznačuje, že ide o inchoatívne slovesá. Ako vieme, sú to slovesá, ktoré zahŕňajú začiatočnú fázu deja. V procese analýzy nasledujúcich prefixov zisťujeme, či môžeme hovoriť v prípade všetkých piatich slovesných ekvivalentov o inchoatívach. Čo sa týka spôsobu slovesného deja, v prípade prefixálnych slovies so *za-* by malo ísť primárne o postvertný, inchoatívny a delimitatívny SSD.

V slovníku je prefixálne dokonavé sloveso *zazrieť* definované dvoma významami, a to „1. na okamih uvidieť, zbadáť; 2. nenávisťne (zboku) pozrieť, zagániť“ (KSSJ 2020 : 909). V slovesách percepcie *apercevoir* a *voir* z textu M. Butora nachádzame len prvý význam. Druhý význam je nositeľom expresívneho príznaku a vyjadrujú ho vo francúzštine iné slovesá, a to *regarder* (pozerať) – *regarder d'un mauvais oeil/regarder de haut a jeter* (hodiť) – *jeter un regard noir*. Oproti neprefixálnemu slovesu vnímania *zrieť* s významami „1. vidieť; 2. hľadiť, pozeráť, dívať sa“ (KSSJ 2020 : 937) tak prefix *za-* prináša význam náhleho uzretia, v iných kontextoch aj negatívne štylisticky zafarbený spôsob upriamenia zraku.

Ako ekvivalent slovesa vnímania *voir* sa ekvivalent *zazrieť* používa na vyjadrenie začiatku deja, ktorý je dokonavý a okamžitý, časovo ohraničený. Použitie *passé composé* len potvrdzuje tieto významové nuansy, ktoré prefix prináša k základnému slovesu *zrieť*. Vlastnosť dokonavosti vyzdvihuje aj koniec deja, takže v nadväznosti na J. Horeckého konštatujeme, že prefix *za-* je vyjadrením začiatku aj konca deja (Horecký 1971 : 225). Opierajúc sa o F. Uhera (1987), túto predponu definujeme ako rezultatívny prefix s významom výsledku, a teda aj ako lexikálny prefix. Okrem toho predpona

za- disponuje s už naznačenou perfektivizačnou funkciou, ktorá okrem dokonavosti prináša so sebou aj modifikáciu významu. Vzhľadom na tieto charakteristiky je predpona **za-** v nasledujúcich výpovediach prefixom s plnou funkciou. Čo sa týka spôsobu slovesného deja, ide o „inchoatívny⁶⁶ SSD + rezultatívny SSD (*zabehol výrobu*)“ (Turočková 2012 : 173). Len doplníme, že aj advertný a delimitatívny SSD.

(60) M'introduisant, **j'ai vu** deux hommes qui dormaient sur les bancs de bois (14).

Keď som vchádzal dnu, **zazrel som** spať dvoch chlapov na drevených laviciach (13).

(61) A travers une grande vitre sur laquelle le menu du jour était peint en blanc, **j'ai vu** un petit borgne en tablier, penché sur son livre de comptes [...] (32).

Cez veľkú sklennú tablu s jedálnym lístkom **som zazrel** jednookého chlapíka v zástere, skloneného nad účtami [...] (28).

(62) [...] devant le vieux roi sur son trône (Egée), j'ai vu le même jeune homme en cuirasse massacrant toute une foule, toujours avec la même épée à poignée très ornée que **j'apercevais** dans le premier panneau dans la salle précédente [...] (206).

[...] pred starým kráľom na tróne (Aigeom) znova **zazrel** toho istého mladíka v brnení, ako masakruje celý dav [...] (168).

Východiskové slovesá percepcie v *passé composé* často vyjadrujú aj okamžitosť deja. Môžeme hovoriť o advertnom, ale aj intravertnom simultánnom SSD, keďže ide o dva vedľa seba prebiehajúce deje. Okrem toho má prefix **za-** aj perfektivizačnú funkciu, ktorá napriek tomu, že má gramatickú povahu, význam základného slovesa aj bližšie určuje:

(63) [...] il se rappelle seulement qu'il traversait la rue, qu'il **a vu** une auto se précipiter sur lui (216).

[...] pamätá sa len, že prechádzal cez ulicu, a vtom **zazrel**, ako sa na neho rúti nejaké auto (176).

⁶⁶ začínajúci

Obdobný význam okamžitosti, momentánnosti vyjadruje ekvivalent *zazrieť* a prefix *za-* aj v prípade, keď sa sloveso percepcie nachádzalo v predminulom čase (*plus-que-parfait*). Taktiež v tomto prípade prefix *za-* plní perfektivizačnú funkciu, ktorá so sebou prináša modifikáciu významu. Ide o dej, ktorý naznačuje smerovanie deja: [...] *Rose qui **arrangeait** un bouquet de narcisses* [...]. Opäť je reč o advertnom, simultánnom a komitatívnom SSD.

(64) **J'avais vu** en poussant la barrière un long train passer au-dessus du toit fort plat, et par la fenêtre du living-room à ma gauche, Rose qui arrangeait un bouquet de narcisses sur la table déjà servie (75).

Keď som otváral bránku, **zazrel som** nad plochou strechou prechádzať dlhý vlak, a vľavo cez okno obývačky Rose, upravujúcu kyticu narcisov na už prestretom stole (65).

Prefixálne sloveso *zazrieť* M. Jurovská používala ako prekladateľské riešenie aj v prípadoch, keď sa v originálnom texte nachádzalo *imparfait*. Ide o opis v tzv. *arrière-plan*, kde simultánne prebiehajú dva deje: *luisait la flamme bleue* (*zažiaril*) a *je voyais deux souliers à talons* (*som zazrel pár topánok s opätkami*) odkazujúci na nasledujúci dej vyjadrený perifrastickým spojením: *venir de refermer*. Sloveso percepcie *voir* v *imparfait* vyjadruje dej rozdelený na dve fázy, ukončenú (*videl pár topánok a dámske šaty*) a neukončenú nevypovedanú (*to, čo ešte uvidí*). V kontexte SSD hovoríme o advertnom, inchoatívnom a delimitatívnom SSD.

(65) Par terre, presque sous le lavabo, luisait la flamme bleue du réchaud ; à sa droite, sur un petit tapis, **je voyais** deux souliers à talons, et dans la penderie qu'il venait de refermer, plusieurs robes [...] (34).

Na zemi, takmer pod umývadlom, zažiaril belasý plameň variča; vpravo na koberčeku **som zazrel** pár topánok s vysokými opätkami a v šatníku, ktorý zatváral, dámske šaty [...] (30).

Deskripcia pozadia deja je vyjadrená imperfektom slovesa vizuálnej percepcie *voir* aj v nasledujúcom texte, zaznamenanom v preklade M. Jurovskej frekventovaným

prefigovaným prekladovým ekvivalentom *zazrieť*. Nesie v sebe lexikálny význam neočakávaného začiatku deja, momentu prekvapenia. Ide podobne ako pri predchádzajúcich riešeniach o advertný, inchoatívny a delimitatívny SSD.

- (66) [...] semblable à celui dans lequel **je** vous **voyais** assise (332).
[...] takého, ako bolo kreslo, v ktorom **som** vás **zazrel** sedieť (270).

Ekvivalent *zazrieť* sa často nachádzal aj pri prekladoch slovesných tvarov verba percepcie *apercevoir* (nielen *voir*) z *passé composé*, *plus-que-parfait* a *imparfait*. Podobne ako pri preklade *voir*, tento pomocou predpony *za-* prefigovaný ekvivalent vyjadruje okamžité, náhle všimnutie si niekoho alebo niečoho.

V *passé composé* vyjadruje začiatok a potenciálny koniec deja, zároveň jednorazovosť a dokonavosť. Práve tieto vlastnosti prekladateľka vyjadruje pomocou spomínaného prefixálneho ekvivalentu, kde prefix *za-* plní gramatickú perfektivizačnú funkciu, pričom v sebe nesie aj lexikálny význam advertného, inchoatívneho a delimitatívneho SSD. Ide teda o plnú funkciu prefixu.

- (67) A quelque deux cents mètres, **j'ai aperçu** ce que m'avaient caché la nuit et la brume, le pont épais, haut de deux étages, qui la franchit, sur lequel passait un train [...] (18).
Asi o dvesto metrov ďalej **som zazrel** niečo, čo mi zakryla noc a hmla: mohutný most, vysoký dve poschodia, klenúci sa nad ulicou, po ktorom išiel vlak [...] (16).

V nasledujúcom komunikáte lexikálny význam okamžitosti deja zdôrazňuje výraz *dès que*:

- (68) Au sommet de la grande roue où j'étais assis près de James, dès que **j'ai aperçu**, au milieu de la foule, George Burton en compagnie de sa femme [...] (190).
Len čo som zhora z ruského kolesa, kde som sedel pri Jamesovi, **zazrel** Georgesa Burtona so ženou uprostred davu [...] (156).

V nasledujúcom texte je francúzske sloveso percepcie a jeho prefigovaný slovenský ekvivalent súčasťou viacerých po sebe idúcich dejov. Ide o simultánny a konfirmatívny SSD.

(69) [...] où **je** vous **ai aperçue**, Ann, quelques jours plus tard, où je vous ai surprise, où j'ai saisi chez vous cette terreur et cette honte, cet aspect si secret de vous-même, ce désarroi en général si bien caché (314).

[...] kde som vás, Ann, **zazrel** o pár dní, kde som vás pristihol, postrehol vašu hrôzu a hanbu, vašu skrytú stránku, váš zmätok, zväčša tak dobre utajovaný (256).

V texte M. Butora sa po sebe vyskytujú nielen deje v *passé composé*, ale aj viaceré deje v *plus-que-parfait*. Prefix *za-* je znakom ich začiatku, dokonavosti, časovej ohraničenosti. Má teda plnú funkciu, keďže pripojením k základnému slovesu plní perfektivizačnú gramatickú funkciu, ako aj lexikálnu funkciu, v ktorej sa nuansuje advertný, simultánny, konfirmatívny SSD.

(70) [...] où **j'avais aperçu** au loin les Burton, où je les lui avais désignés [...] (153).

[...] keď som v diaľke **zazrel** Burtonovcov a ukázal mu ich [...] (126).

(71) La veille au soir, j'étais allé à la foire avec James Jenkins dans le deuxième ; du haut de la grande roue, **j'avais aperçu** George Burton avec Harriett dans la foule [...] (257).

Predošlý večer som bol s Jamesom Jenkinsom v lunaparku v druhom obvode; z hora z ruského kola **som zazrel** v dave Georgea Burtona a Harriett [...] (210).

Tradičné chápanie *plus-que-parfait* ako času prebiehajúceho pred iným dejom môžeme pozorovať v nasledujúcom literárnom prejave, kde prefix *za-* plní gramatickú úlohu dokonavosti a lexikálnu funkciu dosiahnutia výsledku vykonávaním deja v čase alebo inak povedané rezultatívnosti. Okrem toho je SSD advertný, inchoatívny a delimitatívny.

(72) [...] en ce temps où je ne connaissais pas encore George Burton que **j'avais** pourtant déjà **aperçu** [...] (367).

[...] v čase, keď som ešte nepoznal Georgea Burtona, hoci **som** ho už tuším **zazrel** sedieť samého za stolom [...] (300).

Na vyjadrenie opisu deja sa používa pri slovese percepcie *apercevoir imparfait*. V prekladateľskom riešení *zazrieť* prefix *za-* vystupuje v oslabenej funkcii, keďže gramatický význam perfektivizácie, ktorého sémantiku sloveso *zazrieť* ako také obsahuje, sa v pragmatickom kontexte predmetnej výpovede nerealizuje. Nachádzajú sa tu však zaujímavé lexikálne významové nuansy, súvisiace s lokalizovaním deja, umiestnením na niečom. Hovoríme tak o supravertnom SSD, ktorý bližšie určuje kontext a príslovkové zámeno *kde-tu*. Ďalej ide o inchoatívny a minimatívny SSD, keďže sa vyjadruje malá miera deja a kratší časový úsek.

(73) [...] couverte d'affiches anciennes recouvertes par d'autres, puis d'autres, puis celles-ci, de plusieurs épaisseurs d'affiches dont **j'apercevais** des fragments à plusieurs niveaux au travers des déchirures des dernières (307).

[...] polepené starými plagátmi, prelepenými novými, ešte novšími, až napokon najnovšími, niekoľkými vrstvami plagátov, ktorých útržky som kde-tu **zazrel** medzi trhlinami tých najvrchnejších (250).

Na záver analýzy verba percepcie *zazrieť* konštatujeme, že vo väčšine slovenských prefigovaných ekvivalentov francúzskych verb percepcie použitých M. Butorom prefix *za-* naplňa gramatickú perfektivizačnú a aj lexikálnu funkciu. V nadväznosti na M. Turočkovú (2012 : 53) konštatujeme, že prefix *za-* je v tomto slovese nositeľom plnej funkcie. Oslabenú funkciu má prefix v niektorých riešeniach, kde sa vo východiskovom texte zvyčajne nepoužíva *passé composé*, prípadne *plus-que-parfait*, ale *imparfait*. Gramatická funkcia perfektivizácie sa teda nerealizuje, aj keď lexikálna funkcia prefixu sa prejavuje v intenciách lokalizovanosti, temporálnosti či modalitnosti deja.

Prefigované sloveso *začuť* vymedzuje definícia „sluchom zachytiť, počuť“ (KSSJ 2020 : 875). Bezpredponové sloveso *čuť*, od ktorého je odvodené má percepčné významy „1. počuť;

2. uvedomovať si, cítiť“ (KSSJ 2020 : 110). Prefix teda k významu základného slovesa prináša sémantické odtienky neočakávanosti, prekvapivosti či uvedenia novej informácie (tzv. miratívnosti). *Začuť*, na rozdiel od vyššie uvedeného prefigovaného ekvivalentu *počuť* vyjadrujúceho najmä významy z pôvodného slovesa *entendre* v *imparfait*, slúži a priori na vyjadrenie sémantických nuáns pôvodného slovesa percepcie v *passé composé*. Významy, ktoré vyjadruje, sú podobné, ako pri analyzovanom slovese *zazrieť*. Ide o jednorazovosť, začiatok deja v rámci lexikálnej funkcie prefixu a o dokonavosť v rámci perfektivizačnej funkcie prefixu. SSD klasifikujeme ako advertný, inchoatívny a delimitatívny. Z nasledujúcich prejavov vyplýva aj ukončenie deja, nie však zo samotného prefixu. Rezultatívnosť sa vyjadruje až vďaka pragmatickým vlastnostiam predmetného slovesa.

(74) [...] et **j'ai entendu** ces huit noms que je n'ai commencé à retenir que plusieurs jours plus tard [...] (21).

[...] **začul som** osem mien, ktoré sa mi podarilo zapamätať si až po niekoľkých dňoch [...] (19).

(75) **J'ai entendu** une porte s'ouvrir ; un ecclésiastique d'âge mûr, en surplus, m'a abordé (90).

Začul som, ako sa otvárajú dvere; podišiel ku mne postarší kňaz v kamži (77).

(76) [...] **j'ai entendu** frapper vigoureusement à ma porte [...] (106).

[...] **začul som** rázne kopať na dvere [...] (89).

V nasledujúcich prejavoch sloveso percepcie *začuť* určuje začiatok deja, pričom ďalší sluchový vnem sa vyjadruje nasledujúcim slovesom *zaškrípať* a v ďalšej výpovedi slovným spojením *entendre le déclic du récepteur raccroché* – *začuť zaklapnúť slúchadlo*. Sémantický význam začiatku je prítomný v samotnom prefixálnom slovese *začuť* (a aj *zaškrípať*, *zaklapnúť*, v príklade (79) aj *odpovedať*), zatiaľ čo význam rezultatívnosti sa realizuje vďaka pragmatickým vlastnostiam až v závislosti od kontextu. S istotou však hovoríme o advertnom,

simultánnom a komitatívnom SSD, vzhľadom na to, že ide o sprevádzanie iného deja.

(77) **J'ai entendu** la grande grille grincer, comme James la refermait derrière moi [...] (65).

Začul som zaškrípať mrežovanú bránu, ktorú za mnou zatváral James [...] (56).

(78) Puis **j'ai entendu** le déclic du récepteur raccroché comme par inadvertance [...] (213).

Vtom **som začul** zaklapnúť slúchadlo, akoby ho Doris bola zvesila z roztržitosti [...] (174).

(79) [...] ce Richard Tenn que **j'ai entendu** répondre à une dame que non, il n'avait pas sa voiture aujourd'hui [...] (271).

[...] Richard Tenn, ktorého **som začul**, ako odpovedá akejsi dáme, že nie, dnes tu nie je autom [...] (221).

Dokonavý, ukončený, okamžitý dej vyjadrený prefixálnym slovesom *začuť* sa v texte M. Butora nachádza aj po spojke *lorsque* – *keď*, kde slúži na zobrazenie náhlej zmeny na pozadí situácie v *imparfait* alebo nasledujúcej po predminulom deji. Prefix *za-* je nositeľom gramatickej perfektivizačnej funkcie a aj lexikálnej funkcie rezultatívnosti. Keďže plní tieto dve funkcie a modifikuje význam základového slovesa, ide o prefix s plnou funkciou. Kontext naznačuje, že ide o advertný, simultánný a komitatívny SSD.

(80) Il était presque sept heures, a-t-elle dit, lorsqu'elle **a entendu** la sonnerie [...] (215).

Bolo už skoro sedem hodín, povedala Harriett, keď **začula** vyzvárať telefón [...] (176).

(81) [...] j'avais commencé à écrire lorsque **j'ai entendu** frapper (248).

[...] práve som začal písať, keď **som začul** klopať na dvere (201).

Aj v nasledujúcej výpovedi po časovom výraze *pour la première fois* nasleduje sloveso percepcie *entendre* v *passé composé*. Prostredníctvom prefigovaného ekvivalentu

M. Jurovská vyjadruje časovo ohraničený začiatok deja. Ide o tzv. okamžité sloveso – semelfaktívum (Nübler 1992; 2017).

(82) [...], si bien que pour la première fois **j'ai entendu** le grincement de son rire qui soulageait si merveilleusement ma haine obscure (381).

[...], takže **som** prvý raz **začul** jeho škripavý smiech, prinášajúci úžasnú úľavu mojej temnej nenávisti (311).

Prefixálny ekvivalent *začuť* sa nenachádza v prekladoch sémantických významov *imparfait*. V osobných slovesných tvaroch však zaznamenávame prítomnosť tohto ekvivalentu pri použití *plus-que-parfait* vo francúzskom origináli, kde sa používa v podmienkovej vete. Prefix *za-* je nositeľom lexikálnej funkcie rezultatívnosti, zložený tvar slovesa v pôvodine odkazuje na zobrazenie uzavretého deja (Leeman-Bouix 1994 : 48). Pragmatická realizácia predpony odkazuje len na vlastnosť pravdepodobnosti deja. Jeho potenciálne SSD sú advertný, simultánný a komitatívny.

(83) Alors j'ai eu l'impression qu'une trappe venait de se fermer, et j'ai sursauté, comme si j'en **avais entendu** le bruit (43).

A tu som mal pocit, že mi za chrbtom práve zaklapla pasca, a strhol som sa, akoby **som** to bol **začul** (37).

Obdobne ako pri slovese *zazrieť*, vo väčšine slovenských prefigovaných ekvivalentov francúzskych verb percepcie používaných M. Butorom, prefix *za-* v slovese *začuť* plní gramatickú, perfektivizačnú aj lexikálnu funkciu. Platí to najmä v prípadoch, kde sa vo východiskovom francúzskom texte nachádza *passé composé*.

Ingresívne sloveso vnímania *zacítiť* KSSJ charakterizuje ako „1. zachytiť čuchom alebo hmatom; 2. začať al. krátky čas cítiť, pociť; 3. vycítiť, vytušiť“ (2020 : 874). Popritom sloveso *cítiť* definuje mnohorakými spôsobmi: „1. vnímať zmyslami (najmä hmatom, čuchom); mať telesné pocity, pociťovať; 2. mať istý cit, pocit, pociťovať; 3. mať sociálne, národné, humánne ap. cítenie; pociťovať solidaritu; mať súcit; 4. tušiť, predvídať“

(2020 : 96). V románe M. Butora je citeľnejší význam čuchového ako hmatového vnímania predmetného slovesa. Prefix *za-* bezpredponové sloveso precizuje, časovo ohraničuje, naznačuje začiatok deja.

Ako budeme vidieť na príkladoch, ekvivalent *zacítiť* jasne určuje začiatok deja, pričom nevymedzuje jeho koniec, ktorý nenaznačujú ani iné prostriedky v texte. Na rozdiel od ekvivalentov *zazrieť* a *začuť*, prefix *za-* nenesie v sebe v daných pragmalingvistických realizáciách význam chvíľkového krátkotrvajúceho deja.

V nasledujúcom texte môžeme pri preklade z francúzskeho jazyka pozorovať zmeny francúzskej štruktúry. Kým vo francúzskom jazyku je význam slovesa percepcie *sentir* postavený na opozícii časov *imparfait* a *passé composé*, ktoré sa rozvíja vedľajšou vzťažnou vetou, M. Jurovská používa prefixálne riešenie *zacítiť* v spojení s priamym predmetom. Čo sa týka aspektuálnosti, ide o inchoatívny, advertný, delimitatívny SSD.

(84) Cet air auquel j'étais désormais condamné pour tout un an, je l'ai interrogé par mes narines et ma langue, et **j'ai** bien **senti** qu'il contenait ces vapeurs sournaises qui depuis sept mois m'asphyxient, qui avaient réussi à me plonger dans le terrible engourdissement dont je viens de me réveiller (11).

Nosom a jazykom som preskúmal tento vzduch, na ktorý som bol odmráz odsúdený po celý rok, a zreteľne **som** v ňom **zacítil** zákerné výpary, čo ma už sedem mesiacov zadúšajú, čo ma uvrhli do strašnej otuženosti, z ktorej sa len teraz preberám (10).

Naopak, v nasledujúcom komunikáte sa vo francúzštine prechodné sloveso spája s priamym predmetom vyjadreným podstatným menom *les cils du crépuscule* a v slovenskom preklade M. Jurovská využíva vedľajšiu vetu *že sa privierajú mihalnice súmraku*, vďaka ktorej sa náročný umelecký text čitateľovi ľahšie číta. Prefix *za-* neplní len funkciu zmeny nedokonavého na dokonavý vid, ale uvádza čitateľa do nového stavu. V tomto komunikáte ide o zvečerievanie sa. Čo sa týka

aspektuálnosti, prefigované sloveso vyjadruje inchoatívny, advertný, delimitatívny SSD.

- (85) [...] **j'ai senti** les cils du crépuscule s'abaisser, puisque maintenant c'est déjà la nuit nuageuse qui s'affale derrière les carreaux [...] (349).
[...] **som zacítil**, že sa privierajú mihalnice súmraku, pretože teraz sa už za okennými tabuľami rozvaľuje chmúrna noc [...] (285).

Efekt prekvapenia vyjadruje prefixálne sloveso percepcie *zacítiť* v nasledujúcom komunikáte. Lexikálna funkcia prefixu sa oproti aspektu začiatku deja a rezultatívnosti rozširuje o ďalší sémantický odtienok neočakávanosti i prekvapivosti (tzv. miratívnosti či mirativity). Samozrejmosťou je perfektivizačná funkcia dokonavosti:

- (86) [...] où **nous avons** pourtant **senti**, au-delà de toute cette louche cuisine, autre chose, le reflet du feu (302).
[...] v ktorom **sme** však **zacítili** aj napriek celému pochybnému mišmašu jednako len dačo iné, odlesk ohňa (246).

Začiatok deja možno ešte dokonalejšie ako sloveso percepcie *zacítiť* či *začuť*, uvádza sloveso *zaznieť*. Krátky slovník slovenského jazyka pri slovese *zaznieť* uvádza význam „zvukovo sa prejaviť“ (2020 : 909). Oproti tomu sloveso *zniesť* definuje nasledujúcimi spôsobmi: „1. vydávať zvuk, zaznievať; 2. počuteľne sa prejavovať, šíriť sa, ozývať sa, zaznievať; 3. (o priestore) byť zaplnený zvukom, ozývať sa; 4. (o reči, slovách) vyvolávať dojem, pôsobiť, vyznievať; 5. mať istú slovnú podobu, istý obsah, zmysel“ (2020 : 930). Hlavným atribútom prefigovaného slovesa je teda zvuk a jeho odozva v danom priestore. Okrem iného, na tomto mieste M. Jurovská využila prekladateľský postup modulácie, keď príčinou (*zaznel*) nahradila dôsledok (*j'ai entendu*).

V texte M. Butora sa spája s časovým výrazom *pour la première fois*, ktoré uvádza na scénu daný dej. Dokonavosť sa realizuje vďaka gramatickej perfektivizačnej funkcii prefixu *za-*. Ďalej sa vo výpovedi nachádzajú nuansy advertného, inchoatívneho a delimitatívneho SSD.

(87) [...] **j'ai entendu** pour la première fois dans ma tête ce début que je connais par coeur maintenant : « The old Cathedral of Bleston is famous for its big stained glass window, called the Window of the Murderer... » [...] (72).

[...] a v hlave **mi** prvý raz **zaznel** onen začiatok, ktorý už poznám naspamäť: „The old Cathedral of Bleston is famous for its big stained glass window, called the Window of the Murderer [...]“ (61).

Osobité dokonavé sloveso percepcie *zažiť*, ktoré akoby na prvý pohľad neodkazuje na jeden z piatich zmyslov a súčasne odkazuje na všetky, KSSJ významovo určuje ako „1. stať sa účastníkom niečoho, prežiť, skúsiť, zakúsiť; 2. byť svedkom niečoho“ (2020 : 909). Neprefigované sloveso *žiť* má v KSSJ širokú škálu významov. Uvádzame tie, ktoré súvisia s vnímaním: „1. byť v nejakom duševnom stave; 2. prežívať“ (2020 : 951). Prefix *za-* svedčí o realizácii a ukončení deja.

V texte M. Butora nachádzame sloveso *zažiť* v percepčnom význame ako ekvivalent slovesa percepcie *voir*. Ide však o osobitý prípad, kde sloveso vo východiskovom texte nie je v *passé composé*, ale je v spôsobe minulého času nazývanom minulý subjunktív (*subjonctif passé*). Do výskumnej vzorky sme tento výskyt zaradili, keďže ide tiež o osobný tvar slovesa. Tento zložený tvar slovesa by, jednoducho povedané, mal vyjadrovať ukončené deje, a teda obsahovať dokonavý vid.

Na rozdiel od predchádzajúcich slovies prefigovaných pomocou prefixu *za-* nevyjadruje význam prvej fázy ani význam začiatku a ukončenia deja. Sloveso percepcie sa používa na vyjadrenie dokonavého, ukončeného, časovo ohraničeného deja. Nejde, na rozdiel od štyroch predchádzajúcich analyzovaných prefixálnych ekvivalentov, o inchoatívne sloveso. Prefix *za-* nie je ani nositeľom lexikálneho významu. Obsahuje v sebe len gramatickú funkciu perfektivizácie. E. Sekaninová (1980) tento typ prefixov označuje ako predpony s nulovým lexikálnym významom. J. Horecký (1957 : 144) hovorí v takomto prípade o čistovidovom prefixe.

- (88) [...] que même en ce très long jour, le plus beau que j'aie vu ici, ensoleillant généreusement ma table chez Matthews and Sons (131).
- (89) [...] v tento dlhokánsky deň, najkrajší, aký som tu kedy zažil, štedro zalievajúci slnkom môj stôl v kancelárii firmy Matthews and Sons (108).

Okrem sémantických nuáns prefixu *za-* súvisiacich s tempom (*tempus* – čas) v jednotlivých slovesách sme analyzovali aj, či je v danom ekvivalente prefix nositeľom len gramatického, alebo aj lexikálneho významu. Predpoklad, že prefix *za-* gramatickú funkciu dokonavosti deja plní vo všetkých pragmatických realizáciách slovesa sa nám, ako možno vidieť v predchádzajúcich analýzach, potvrdil. Okrem špecifického prefixálneho ekvivalentu *zažiť* (*voir*), všetky ekvivalenty s prefixom *za-* v sebe oproti základnému slovesu, od ktorého sú odvodené, niesli aj lexikálny význam. Začiatok a koniec deja (Horecký 1971) vyjadruje prefigovaný ekvivalent *zazrieť* (*voir, apercevoir*). Len začiatok deja v sebe obsahuje sloveso percepcie *začuť* (*entendre*), pričom koniec deja vyplýva z kontextu, nie zo samotného prefixu. Prefigovaný ekvivalent *zacítiť* (*sentir*) naznačuje len začiatok nejakého stavu, prvú realizáciu deja s časovým výrazom, pričom koniec nenaznačuje ani textové okolie. *Zaznieť* (*entendre*), podobne ako iný prefixálny ekvivalent slovesa *entendre* *začuť*, tiež vyjadruje len začiatok deja. Oproti týmto významom definovaným už citovaným J. Horeckým (1971), sme zaznamenali aj sémantické nuansy okamžitého, náhleho deja vrátane momentu prekvapenia, a to v slovesách *zazrieť* (*voir, apercevoir*), *začuť* (*entendre*). Pre *zacítiť* (*sentir*) nie je vyjadrenie momentu prekvapenia samozrejmosťou, aj keď v určitom kontexte ho vyjadruje.

V rámci analýzy konkrétnych prefixálnych ekvivalentov sme sa vyjadrili, či prefix vystupoval v plnej funkcii, perfektivizačnej a zároveň lexikálnej, alebo oslabenej funkcii, pokiaľ sa jedna z týchto zložiek eliminovala (porov. s Turočková 2012 : 53). Čo sa týka triády funkcií polyfunkčných predpôn J. Furdíka, stretli sme sa s výraznou

dominanciou lexikálno-perfektivizačnej funkcie, kde nastávala modifikácia vidu, ale aj lexikálneho významu, čo potvrdzovala rôznorodosť SSD. Miestami sme sa stretli len s lexikálnou funkciou predmetných predpôn, a to v tých prípadoch, kde výsledok prekladu, prefixálny ekvivalent, predstavovala realizácia prekladateľského riešenia nedokonavým slovesom v cieľovom texte. Išlo o slovesá *počuť*, *pocítiť*, *počúvať* a *zazrieť*. Perfektivizačnú vidotvornú funkciu plnil prefix *za-* v slovese *zažiť*. Opierajúc sa o N. Janočkovú (2004 : 67), túto predponu označujeme v takomto použití aj ako desémantizovaný gramatikalizovaný prefix. Okrem tohto osobitého slovesa *zažiť*, všetky slovesné predpony obohacovali základové sloveso o význam začiatočnej fázy deja.

3. Prefixálne prekladateľské riešenia

Problematika prekladu slovies percepcie predponovými ekvivalentmi je v prvom rade zaujímavá preto, že slovotvorný postup prefixácie slúži ako nástroj precizovania významu základového slovesa. Navyše, ide o časté riešenie prekladu bezpredponových francúzskych slovies do slovenského jazyka. Vo výskumnej vzorke vytvorenej z románu M. Butora sa prefixálne slovesá vyskytovali až v 46 % prekladateľských riešení predmetných slovies v slovenčine. Pri preklade osobných tvarov francúzskych slovies v minulých časoch sme ich výskyt identifikovali v 39 % výpovedí. Išlo o pôvodné francúzske verbá *apercevoir* – 27 %, ⁶⁷ *entendre* – 75 %, *sentir* – 10 %, *voir* – 25 % v uvedených pomeroch.

Čo sa týka výskytov konkrétnych predpôn v predmetnej výskumnej vzorke, M. Jurovská sa v procese prekladu slovies percepcie najčastejšie uchýľovala k prefixu *za-*, potom *u-*, a napokon *po-* a ďalším (*do-*: 4 %, *po-*: 18 %, *u-*: 27 %, *v-*: 1 %, *vy-*: 3 %, *z-*: 11 %, *za-*: 36 %).

Predpokladali sme, že pri preklade slovies percepcie, z východiskového jazyka francúzštiny do cieľového jazyka slovenčiny, sa pomocou slovotvorného postupu prefixácie do významovej roviny derivátov oproti slovotvornému základu vnášal prefixom nový prvok – lexikálny význam, ktorý modifikoval pôvodné bezpredponové sloveso. Vo väčšine prípadov vstupoval v prefigovanom slovese do hry takýto nový lexikálny význam alebo skôr kombinácia rôznorodých významových odtienkov oproti bezpredponovému základovému slovesu. Odpoveďou na nuansovanie významu, resp. jeho modifikáciu, boli spôsoby slovesného deja, ktoré je potrebné dôsledne odlišovať od gramaticko-lexikálnej kategórie slovesného vidu. Ich presný prehľad prinášame v časti

⁶⁷ Na vysvetlenie: 27 % osobných tvarov slovesa *apercevoir* v osobných tvaroch minulých časov preložila M. Jurovská prefixálnym slovesom. Zvyšok, 73 % prekladateľských riešení, tvorili neprefixálne ekvivalenty, najmä *badať* v prípade tohto slovesa.

3.1 *Súhrnná tabuľka významov slovies percepcie*. V nej môžeme vidieť, že vo väčšine selektovaných slovies percepcie sa realizovala gramaticko-perfektivizačná, a aj lexikálna funkcia. Dochádzalo k zmene slovesného vidu, ako aj významu v smere bezpredponové nedokonavé základové sloveso – prefigované dokonavé sloveso.

Prostredníctvom podrobnej analýzy a komparácie sme odhalili a definovali povahu týchto početných a interesantných prefixálnych slovies percepcie v slovenčine, ktorá sa pragmalingvisticky realizovala v konkrétnych prekladateľských riešeniach M. Jurovskej. Súhrn príznačných vlastností prefixálnych slovies percepcie, ako vidno aj v súhrnnej tabuľke, sme si všímali na viacerých osiach, a to dokonavosť – nedokonavosť, rezultatívnosť – nerezultatívnosť či telickosť – atelickosť. Z týchto termínov je v kontexte výskumu obzvlášť zaujímavý pojem rezultatívnosť. Pripomenieme, že *rezultatíva* sú slovesá, od ktorých sa dá vytvoriť neprefigované základové sloveso (Nübler 1992; 2017). Podľa E. Sekaninovej (1980 : 97) rezultatívny SSD v slovenčine vyjadrujú predpony *na-*, *za-*, *od-*, *s-/z-*, *u-*. Výskumná sondáž slovies percepcie ukázala, že tento typ SSD okrem dokonavých slovies s predponami *u-* (*uvidieť*, *uzrieť*), *z-* (*zbadáť*), *za-* (*zazrieť*, *začuť*, *zacítiť*, *zaznieť*, *zažiť*) vyjadrujú aj niektoré dokonavé slovesá s predponami *do-* (*dovidieť*, *dočítať*), *po-* (*počuť*, *pocítiť*, *pozrieť*), *v-* (*vdýchnuť*), *vy-* (*vycítiť*, *vyčítať*, *vytušiť*). Resultatívny SSD sa nachádzal vo všetkých siedmich analyzovaných prefixoch. Inými slovami, všetky dokonavé prefigované ekvivalenty francúzskych slovies percepcie považujeme za rezultatívne. Napokon rezultatívnosť je vlastnosť prefixu vo všeobecnosti (Janočková 2004 : 75). Na tomto mieste si ale dovoľíme doplniť, že samotná schopnosť slovesa vytvoriť od neho bezpredponové sloveso nie je dostačujúca na to, aby sme prefixálne sloveso označili ako rezultatívne. Je tiež nevyhnutné všímať si dokonavosť a telickosť slovesa, a až keď obsahuje obidve tieto vlastnosti, môžeme ho definovať ako rezultatívne. Samozrejme, prefixálne sloveso percepcie nie je možné skúmať ako izolovaný objekt,

ale vždy v danej komunikačnej situácii či kontexte. Napr. sloveso *počuť* môže byť v závislosti od konkrétneho použitia dokonavé aj nedokonavé, čo sme mohli pozorovať aj v analýze výskumnej vzorky. SSD rezultatívnosti sa v prefixálnych slovesách vyskytuje „pretože oproti neprefigovaným slovesám nadobúdajú odvodené slovesá význam výsledku“ (Turočková 2012 : 53). Uvažovanie o rezultatívnosti je dôležité aj pre analýzu aspektuálnosti slovies a pre výskum gramaticko-lexikálnej kategórie slovesného vidu. N. Janočková dokonca tento sémantický protiklad stavia nad tradičnú opozíciu dokonavosti – nedokonavosti: „Nazdávame sa však, že jadro kategórie slovesného vidu netvorí opozícia dokonavosť – nedokonavosť, ktorá nevystihuje presnú podstatu javu, ale rezultatívnosť – nerezultatívnosť“ (Janočková 2004 : 68).

Čo sa týka prefixov, len zhrnieme to, čo sme už uviedli v závere praktickej časti. Vo výskumnej vzorke dominovala lexikálno-perfektivizačná funkcia prefixov (porov. s Furdík 2004), resp. predpony vo veľkej väčšine výskytov vystupovali v tzv. plnej funkcii (porov. s Turočková 2012). Procesom prefixácie základového slovesa sa modifikoval vid, ale aj lexikálny význam, čo potvrdzovala rôznorodosť SSD. Miestami sme sa stretli len s lexikálnou funkciou predmetných predpôn. Prefixy slovies percepcie sme definovali v nadväznosti na I. Poldaufa (1954) ako lexikálne, a teda predpony slúžiace na tvorbu slov. Našli sme aj prípady, kde výsledok translácie, prefixálny ekvivalent, predstavovala realizácia prekladateľského riešenia nedokonavým slovesom v cieľovom texte. Tento jav sa týkal slovies *počuť*, *pocítiť*, *počúvať* a *zazrieť*. Len perfektivizačnú vidotvornú funkciu plnil prefix *za-* v slovese *zažiť*. Išlo o čisto vidovú predponu. Napr. za tzv. subsumpčný, riadiaci, prefix považujeme, opierajúc sa predovšetkým o I. Poldaufa (1954), predponu *v-* v slovese percepcie *vdýchnuť*. Intravertný spôsob slovesného deja napovedá tomu, že ide o smerovanie deja do niečoho, dovnútra. Tento významový odtienok je rovnaký aj v iných nepercepčných slovesách s touto predponou, napr. *vletieť*, *vliať* (príklady od

Sekaninovej 1980 : 45). Prefixy rôznym spôsobom ovplyvňujú sémantické vlastnosti základových slovies. Vo vybranej výskumnej vzorke boli prítomné verbálne prefixy blízke predložkám. Možno aj preto sme v nich zaznamenali význam lokalizovanosti deja.

Podstatnú časť typológie vlastností slovies percepcie, ako sme už naznačili vyššie, určovali tzv. spôsoby slovesného deja, známe v svetovej lingvistike najmä pod pojmom *Aktionsart*. Okrem spôsobov slovesného deja, sme klasifikovali predmetné slovesá aj podľa N. Nüblera (1992; 2017), ktorý sa opieral o výskumy prefixálnych slovies F. Daneša (1971) a F. Uhera (1987). Vo výskumnej vzorke slovenských ekvivalentov francúzskych slovies percepcie v minulých časoch sme na základe tejto teoretickej koncepcie identifikovali *ingresíva*, a teda slovesá označujúce začiatok deja a kratší časový úsek (*u-: uvidieť, u-: uzrieť, v-: vdýchnuť, vy-: vyčítať, z-: zbadáť, za-: zazrieť, za-: začuť, za-: zacítiť, za-: zaznieť*), ďalej *semelfaktíva/okamžité slovesá*, ktoré vyjadrovali jednorázový priebeh deja s časovou minimalizáciou (prefix *do-: dočítať, po-: pocítiť, za-: zazrieť, za-: začuť*), *terminatíva/konfektíva*, slovesá, ktoré vyjadrovali priebeh deja od začiatku až do konca (prefix *po-: pozrieť, vy-: vycítiť, vy-: vytyšiť*), *finíta/kompletíva*, a teda slovesá označujúce konečnú fázu deja (*do-: dovidieť, po-: počuť*), *egresíva*, slovesá vyjadrujúce koniec deja (*po-: počúvať*), *perduratíva*, ktoré znázorňovali proces trvajúci určitú dobu (*po-: počuť*), a napokon *iteratíva/frekventatíva*, v ktorých sa spájali významy opakovanosti deja s významom zvyku (*po-: pocítiť*).

S cieľom kompletizácie výsledkov bádania sme sa pýtali, či dochádzalo pri porovnaní prefixov k ich významovej homonymii (jeden prefix vyjadruje odlišné významy) a na druhej strane, či sa vyskytovali v jazykovom priestore autosémantických prefixov predpony so synonymným, alebo antonymným lexikálnym významom. Okrajovo sme sa preto pozreli na otázku významovej synonymie a homonymie v prefixoch. S významovou homonymiou sme sa nestretli. Jeden prefix buď

niesol tie isté alebo podobné sémy, až na to, že sa uplatňovali rozmanitým spôsobom v slovotvornom postupe prefixácie z rôznych základových slovies percepcie. Vzťahy antonymie a synonymie sme pozorovali v slovesách s rovnakým slovesným základom, kde sa význam nuansoval práve pridaním prefixu. Prefixálne slovesá percepcie utvorené od *vidieť*, *dovídiť* a *uvidieť* preto neboli synonymné. *Dovídiť* sme definovali ako finitívum/kompletívum, pričom *uvidieť* ako ingresívum. Išlo, naopak, o antonymá, čo sa týkalo významového odtienku začiatku verzus konca. Prefigované ekvivalenty *dočítať* a *vyčítať*, slovotvorne formované zo základu *čítať*, predstavovali synonymá, čo sa týkalo významu okamžitosti slovesa, keďže obe slovesá obsahovali semelfaktívny SSD. Interesantná bola aj dvojica slovies *počuť*, *začuť*, ktorej verbá boli odvodené od slovesného základu *čuť*. V prípade *počuť* išlo o finitívum/kompletívum, zatiaľ čo *začuť* bolo ingresívom. Taktiež išlo o opačný, antonymný významový odtienok na osi začiatok verzus koniec. Trojica pochádzajúca zo slovesa *zrieť*: *pozrieť*, *uzrieť*, *zazrieť* obsahovala obidva významové vzťahy. *Zazrieť* a *uzrieť* boli synonymami, keďže išlo o ingresívne slovesá. Vo vzťahu k slovesu *pozrieť* však išlo o antonymá. Tieto vzťahy však neboli zrejmé vo všetkých skupinách prefixálnych slovies percepcie. Napr. slovesá zo základu *cítiť*, a to *pocítiť*, *vycítiť*, *zacítiť*, vyjadrovali rozličné významové nuansy. *Pocítiť* bolo semelfaktívom, respektíve okamžitým slovesom, *vycítiť* konfektívom a *zacítiť* ingresívom.

Okrem už analyzovaných opozícií dokonavosti a nedokonavosti slovesného vidu, resp. rezultatívnosti – nerezultatívnosti (v nadväznosti na Janočková 2014), rozmanitých spôsobov slovesného deja a ďalších parciálnych otázok súvisiacich s touto problematikou, sme v rámci sémantických odtienkov slovies percepcie pozorovali jav tzv. mirativity či miratívnosti. Ide o prítomnosť významovej sémy momentu prekvapenia, neočakávanosti, ktorý bol zrejmý napr. v slovesách ako *uvidieť*, *zazrieť*. Vyplýval aj zo sémantiky tzv. „chvíľkových slovies“, ktoré sme označovali aj ako semelfaktíva

(napr. Nübler 2017). Domnievali sme sa, že súvisel aj s predmetnými prefixmi. Opierajúc sa o A. Y. Aikhenvald(-ovú) (2012 : 435), ktorá do „škály miratívnych významov zahŕňa nečakané zistenie, prekvapenie a nepripravenosť hovoriaceho (a tiež poslucháčov alebo hlavnej postavy príbehu)“⁶⁸, pričom za prostriedky takéhoto vyjadrovania označuje slovesný afix, zložený predikát alebo zámeno, za miratívne považujeme v niektorých pragmalingvistických realizáciách románu M. Butora prefixy *u-*, *z-*, *za-* a slovesá percepcie *uvidieť*, *zbadáť*, *zazrieť*, *začuť*, *zacítiť*. Ide však o komplexnú problematiku súvisiacu aj s jazykovou typológiou, ktorú v tejto práci nie je možné podrobiť hlbšej analýze. Myslíme si však, že prítomnosť mirativity v slovesách percepcie si zaslúži osobitú výskumnú pozornosť v ďalších štúdiách.

⁶⁸ „The range of mirative meanings across the world's languages subsumes sudden discovery, surprise, and unprepared mind of the speaker (and also the audience or the main character of a story)“ (*preklad LR*).

3.1 Súhrnná tabuľka významov slovies percepcie

Prefix	Verbum percepcie - SK	Pôvodné sloveso percepcie - FR	Dokonanosť	Teľickosť	Rezultatívnosť	SSD	Typ slovesa
do-	dovídiť	apercevoir	+	+	+	versovertný finitný komitatívny	finitívum / kompletívum
	dovídiť	voir	+	+	+	versovertný simultánny komitatívny	finitívum / kompletívum
	dočítať	voir	+	+	+	versovertný semelfaktívny delimitatívny	semelfaktívum / okamžité sloveso
po-	počúť	entendre	+	+	+	versovertný limitatívny kompletívny	finitívum / kompletívum
	počúť	entendre	-	-	-	advertný simultánny komitatívny	perduratívum
	pocítiť	sentir	+	+	+	advertný semelfaktívny konfirmatívny	semelfaktívum / okamžité sloveso
	pocítiť	sentir	-	-	-	advertný evolutívny repetitívny	iteratívum / frekventatívum
	pozrieť	voir	+	+	+	versovertný definívny akuratívny	terminatívum / konfektívum
	počúvať	entendre	-	-	-	advertný perduratívny akuratívny	egresívum
	uvidieť	voir	+	+	+	advertný inchoatívny / simultánny delimitatívny / komitatívny / repetitívny	ingresívum
u-	uvidieť	apercevoir	+	+	+	advertný inchoatívny delimitatívny	ingresívum

	<i>uzrieť</i>	<i>voir</i>	+	+	+	advertný inchoatívny delimitatívny	ingresívum
v-	<i>vdýchnuť</i>	<i>sentir</i>	+	+	+	intravertný inchoatívny delimitatívny	ingresívum
vy-	<i>vycítiť</i>	<i>sentir</i>	+	+	+	extravertný simultánny delimitatívny	terminatívum / konfektívum
	<i>vyčítať</i>	<i>sentir</i>	+	+	+	extravertný semelfaktívny konfirmatívny	ingresívum
	<i>vytušiť</i>	<i>sentir</i>	+	+	+	extravertný semelfaktívny konfirmatívny	ingresívum
z-	<i>zbadat'</i>	<i>apercevoir</i>	+	+	+	polyversovertný inchoatívny delimitatívny	ingresívum
	<i>zbadat'</i>	<i>sentir</i>	+	+	+	advertný inchoatívny delimitatívny	ingresívum
za-	<i>zazrieť</i>	<i>voir</i>	+	+	+	advertný / intravertný inchoatívny / simultánny delimitatívny / komitatívny	ingresívum al. semelfaktívum / okamžité sloveso
	<i>zazrieť</i>	<i>apercevoir</i>	+	+	+	advertný inchoatívny / simultánny delimitatívny / konfirmatívny	ingresívum al. semelfaktívum / okamžité sloveso
	<i>zazrieť</i>	<i>apercevoir</i>	-	-	-	supravertný inchoatívny minimatívny	ingresívum
	<i>začuť</i>	<i>entendre</i>	+	+	+	advertný inchoatívny delimitatívny	ingresívum
	<i>zacítiť</i>	<i>sentir</i>	+	+	+	advertný inchoatívny delimitatívny	ingresívum
	<i>zaznieť</i>	<i>entendre</i>	+	+	+	advertný inchoatívny delimitatívny	ingresívum
	<i>zažiť</i>	<i>voir</i>	+	+	+	bez lexikálnej funkcie	bez lexikálnej funkcie

Záver

Predmetom monografie boli prefixálne ekvivalenty slovíes percepcie v slovenčine. Vznikli ako výsledok procesu prekladu vybraných reprezentatívnych francúzskych slovíes percepcie *apercevoir*, *entendre*, *sentir* a *voir* z románu *L'Emploi du temps / Bludisko času* od M. Butora, ktorý do slovenčiny preložila M. Jurovská. Bohatosť prekladateľských riešení (porov. 3.1. *Súhrnná tabuľka významov slovíes percepcie*) svedčí o širokom repertoári jazykových prostriedkov alebo inými slovami vysokej úrovni slovnej zásoby renomovanej slovenskej prekladateľky.

Výskumnú problematiku sme zúžili na osobné tvary francúzskych východiskových slovíes v minulom čase (*imparfait* – imperfektum, *passé composé* – zložený minulý čas, *plus-que-parfait* – pluskvamperfektum), ktorých použitie bolo časté vzhľadom na denníkovú formu románu. V paralelnom korpuse dominovali tvary *passé composé*. Vyplýva to z jeho sémantickej povahy. Je to zjednodušene povedané hlavne opozícia *passé composé* – *imparfait*, ktorá diverzifikuje sloveso na osi dokonavosť – nedokonavosť. Používanie imperfekta M. Butorom súvisí aj so sémantickými vlastnosťami slovíes percepcie ako takými a ich neurčitosťou. Omnoho dôležitejšie je však pri prefixálnych slovesách vnímať jemné sémantické odtienky, a teda spôsoby slovesného deja (SSD, *Aktionsart*), ktoré nemožno zamieňať s gramaticko-lexikálnou kategóriou slovesného vidu. V predmetnom výskume boli práve významové nuansy vyjadrené SSD nosnejšie pre charakteristiku vlastností slovíes percepcie ako samotný vid daného slovesa, a to napriek tomu, že ide o úzko prepojené pojmy. Pri nedokonavých slovesách sa nerealizovala gramatická funkcia perfektivizácie, aj keď sa realizovala lexikálna funkcia. SSD však pomáhali uchopiť lexikálny význam v konkrétnych pragmatických realizáciách daných slovíes. Čo sa týkalo lokalizovanosti deja, prevažoval advertný SSD vyjadrujúci smerovanie deja k niečomu, ktorý obsahovalo až

52 % slovíes. Druhým najčastejším (20 %) bol versovertný SSD, ktorý naznačoval smerovanie deja k dosiahnutiu cieľa. Z hľadiska temporálnosti deja mal výraznú prevahu inchoatívny SSD (43 %), ktorý označuje začiatok deja. Ďalej v prefixálnych slovesách percepcie dominoval simultánny SSD (21 %), vyjadrujúci súčasné prebiehanie deja a semelfaktívny SSD (14 %), ktorý naznačoval jednorazovosť deja. Z pohľadu modalitnosti deja sme sa stretávali s rôznorodými významovými odtienkami. Vcelku možno konštatovať prevahu delimitatívneho SSD (45 %), ktorý udáva vykonanie deja v priebehu krátkeho času s vyjadrenou intenzitou, ďalej komitatívny SSD (17 %), ktorý vyjadruje sprevádzanie iného deja a konfirmatívny SSD (14 %), ktorý so sebou prináša sému dovedenia deja do silného stupňa intenzity. Ostatné sémantické nuansy, ktoré SSD určujú, môžeme vidieť v už spomínanej tabuľke. Vychádzajúc z typológie slovíes nemeckého slavistu N. Nüblera (2017) sme najčastejšie vo výskumnej vzorke našli ingresíva (slovesá označujúce začiatok deja a zároveň kratší časový úsek), a to až v 54 % slovíes percepcie. Ďalej boli výraznejšími typmi finitíva/kompletíva (slovesá vyjadrujúce konečnú fázu deja) – 12 % a semelfaktíva/okamžité slovesá (slovesá naznačujúce jednorázový priebeh deja s časovou minimalizáciou) – 12 %.

Vo vybranej výskumnej vzorke prefixálnych slovesných ekvivalentov vytvorených v procese prekladu francúzskych slovíes percepcie do slovenského jazyka boli vnútorne prepojené koncepty telickosti a rezultatívnosti. Dokonca sa prelínali aj s pojmami dokonavosti a nedokonavosti. Väčšina slovíes z výskumnej vzorky sa pohybovala na osi dokonavých, telických a rezultatívnych slovíes. Ostatné verbá boli nedokonavé, atelické a nerezultatívne. Avšak, tieto vlastnosti slovíes sa nijakým spôsobom neprelínali. Resultatívny spôsob slovesného deja sme uvádzali pri každom slovese v súhrnnej tabuľke selektívneho výskumu vtedy, keď sa pri temporálnosti deja nevyskytovali iné dominantnejšie sémantické odtienky ako napr. inchoatívnosť alebo semelfaktívnosť. Na záver explikácie pojmu rezultatívnosť v predmetnom výskume selektívnej

povahy len zhrnieme, že sa táto vlastnosť nevyskytovala vždy, keď išlo o prefixálne sloveso ale iba vo väčšine prefigovaných verb percepce. Samotný prefix rezultatívnosť naznačuje, ale pokiaľ sa nerealizuje perfektivizačná gramatická funkcia prefixu, význam slovesa je nerezultatívny a sloveso je zároveň nedokonavé a atelické. Inak povedané, sému rezultatívnosti si vieme overiť tak, že predmetné analyzované sloveso určíme na osi dokonavé – nedokonavé a vyhodnotíme tzv. testom spájateľnosti s adverbiami.

Pozornosť sme, okrem konkrétnych spôsobov slovesného deja, ktoré určovali povahu slovies percepce, sústredili aj na jednotlivé prefixy, čiastočne na ich fungovanie v synonymických i antonymických vzťahoch. S významovou homonymiou sme sa nestretli. Každý prefix teda niesol tie isté alebo podobné sémy, ktoré sa realizovali v konkrétnom pôvodne neprefigovanom slovese percepce. Vzťahy antonymie a synonymie bolo možné pozorovať v slovesách s rovnakým slovesným základom. Napríklad slovesá *uvidieť* a *dovidiť* sú antonymami, čo sa týka sémantického odtienku vyjadrenia začiatku a konca deja.

Detailnú analýzu siedmich prefixov *do-*, *po-*, *u-*, *v-*, *vy-*, *z-*, *za-* a ich použitia v jednotlivých prefixálnych slovesách *dovidiť*, *dočítať*, *počuť*, *pocítiť*, *pozrieť*, *počúvať*, *uvidieť*, *uzrieť*, *vdýchnuť*, *vycítiť*, *vyčítať*, *vytušiť*, *zbadať*, *zazrieť*, *začuť*, *zacítiť*, *zaznieť*, *zažiť* s ohľadom na funkcie prefixu, ako aj realizované spôsoby slovesného deja, sme priniesli v druhej kapitole, ktorá predstavuje praktickú časť práce. Tretia kapitola prezentuje výsledky výskumu. K otázke významu len pripomenieme, že pri veľkej väčšine slovies sa nuansoval pomocou prefixácie. V procese intraverbálnej slovotvorby preto nešlo zďaleka len o zmenu slovesného vidu z nedokonavého na dokonavý a perfektivizačnú funkciu. Toto tvrdenie potvrdzuje aj K. Klimová, ktorá uvádza, že „napr. predpona *u-* sa v slovese *vidieť* – *uvidieť* už za čisto perfektivizačnú nepovažuje, ide o iniciačné perfektívum (2007a : 33). V predmetnom výskume predpona vystupovala najčastejšie v plnej funkcii,

perfektivizačnej a zároveň lexikálnej a len málokedy v oslabenej funkcii, a to v prípade, keď sa jedna z týchto zložiek vylúčila (porov. s Turočková 2012 : 53). Prefix v oslabenej funkcii sa vyskytoval pri slovesách *počuť* a *zbaďať*, a preto boli blízke slovesám splývajúcim so základovým slovesom. Prefixy boli často produktívne pri prekladoch z niektorých konkrétnych slovies: *po-* (*entendre*), *vy-* (*sentir*). Prevala lexikálno-perfektivizačnej funkcie s modifikáciou vidu, ale aj lexikálneho významu, zdokumentovala rôznorodosť SSD. Výlučne s lexikálnou funkciou predmetných predpôn sme prišli do styku v tých prípadoch, kde výsledok translácie, prefixálny ekvivalent, predstavovala realizácia prekladateľského riešenia nedokonavým slovesom v cieľovom texte (slovesá *počuť*, *pocítiť*, *počúvať* a *zazrieť*). Len perfektivizačnú vidotvornú funkciu plnil prefix *za-* v slovese *zažiť*. Predpoklad, že prefixy prefigovaných slovies percepcie v slovenčine, ktoré vznikli intraverbálnou slovotvorbou z bezpredponového slovesa, nie sú len nositeľmi gramatickej funkcie, ale plnia aj lexikálnu funkciu súvisiacu s nuansovaním či modifikáciou významu príslušných bezpredponových slovies v slovenčine sa vo veľkej väčšine prefixálnych slovies vo výskumnej vzorke potvrdil. Jednotlivé prefixy vnášali do pôvodného významu základového bezpredponového slovesa semy začiatku, konca, jednorazovosti, opakovanosti, trvania deja. Definovali ho z hľadiska lokalizovanosti, temporálnosti a modalitnosti deja.

Naším zámerom bolo osvetliť povahu jednotlivých slovies percepcie. Veríme, že sa nám to aspoň čiastočne v rámci rozsahu tejto publikácie podarilo. Derivačný slovotvorný postup pomocou prefixácie otvára aj iné zaujímavé oblasti. Okrem translatologického procesu, napr. v terminologickej oblasti ide o substantívne deverbatíva, ktoré vďaka pridaniu prefixu vedia zreteľne a exaktne vyjadriť význam objektov z najrôznejších oblastí ľudského poznania. Prefixy, nielen slovesné, nachádzajú svoje uplatnenie aj pri tvorbe nových slov súvisiacich so spoločenskou situáciou krízy v mediálnom diskurze.

Résumé

L'objet de notre réflexion porte sur les verbes de perception préfixés employés dans la traduction du français vers le slovaque dans le discours littéraire à partir d'un corpus parallèle constitué d'énoncés tirés du roman *L'emploi du temps* (1956) de M. Butor et de sa traduction *Bludisko času* (1972) réalisée par M. Jurovská, qui compte parmi les meilleures traductrices slovaques. Notre analyse se situe dans le cadre théorique de la linguistique comparée des langues romanes (le français) et des langues slaves (le slovaque) basée sur l'échantillon de recherche littéraire butorien. Ce sont donc les réalisations pragmatiques du sens des verbes de perception que nous avons soumis à l'analyse. Mais nous avons également pris en compte dans notre étude les questions liées à la traduction, dans la mesure où nous avons eu affaire au transcodage d'un système linguistique à un autre réalisé ici au moyen de la préfixation, ce qui nous a aussi amenée à nous intéresser à la formation des mots.

Pour affiner la recherche, nous avons restreint ce corpus aux verbes de perception représentatifs : *apercevoir*, *entendre*, *voir* et *sentir*. Nous avons exclu de notre échantillon les modes impersonnels français (*infinitifs*, *participes*) car ils ne sont pas porteurs des valeurs aspectuelles perfective et imperfective et nous sommes concentrée sur les formes conjuguées au passé – *imparfait*, *passé composé* et *plus-que-parfait* – nombreuses dans le genre romanesque, en particulier lorsqu'il adopte la forme d'un journal intime. Les formes conjuguées au passé offrent en outre l'avantage de bien mettre en évidence l'opposition aspectuelle entre le perfectif, exprimé en général par les formes composées (*passé composé*, *plus-que-parfait*), et l'imperfectif exprimé par les formes simples (*imparfait*). La démarche méthodologique consiste en l'analyse des équivalents traductionnels préfixaux (39 % des occurrences) slovaques correspondant aux formes originales françaises non

préfixales. Cette différence s'explique par l'opposition typologique entre les deux langues, le français comme langue analytique et le slovaque comme langue flexionnelle. La question de l'emploi des préfixes dans les traductions en langues slaves nous paraît particulièrement intéressante étant donné leur potentiel linguistique et expressif qui est, à notre avis, largement sous-exploité par les traducteurs.

La problématique de la préfixation est bien évidemment liée à la catégorie lexico-grammaticale de l'aspect verbal. Pour le français, ou plus généralement pour les langues romanes, on parle plus souvent de binôme *accompli/inaccompli* que de binôme *perfectif/imperfectif* dépendant du *signifié* du verbe. Les travaux linguistiques de provenance française distinguent par conséquent *l'aspect sémantique (perfectif – imperfectif)* et *l'aspect lexical (instantané, duratif, inchoatif, itératif, accompli, imperfectif)* (Fairen – Simon 2018 : 539 – 543).

Il est cependant nécessaire de ne pas confondre l'aspect verbal, soit sémantique, soit lexical, et la *modalité d'action* autrement dit *l'aspect intrasémantique*. Il s'agit en fait de nuances sémantiques subtiles liées au verbe et intrinsèquement à la catégorie de l'aspect verbal qui sont également connues sous le terme allemand *Aktionsart*. J. Ružička (1968 In Janočková 2004 : 66) le définit en tant que notion se situant sur l'axe détermination – indétermination (*určenost' – neurčenost'*).

L'objectif de notre étude était de définir les caractéristiques des verbes préfixaux en slovaque réalisés dans le processus de la traduction du roman de Butor. Pour cela, nous sommes parti de l'hypothèse selon laquelle les préfixes des verbes de perception préfixaux ne remplissent pas seulement une fonction grammaticale liée à la perception mais qu'ils ont également un rôle lexical lié aux nuances sémantiques qu'ils apportent au verbe. Cette seconde fonction modifie par conséquent le sens du verbe de base non-préfixal.

La troisième partie du livre présente l'analyse détaillée des sept préfixes *do-*, *po-*, *u-*, *v-*, *vy-*, *z-*, *za-* et des verbes dérivés correspondant *dovidieť*, *dočítať*, *počuť*, *pocítiť*, *pozrieť*, *počúvať*, *uvidieť*, *uzrieť*, *vdýchnuť*, *vycítiť*, *vyčítať*, *vytušiť*, *zbadáť*, *zazrieť*, *začuť*, *zacítiť*, *zaznieť*, *zažiť*. Cette analyse prend surtout en considération l'*Aktionsart* (Klimová 2011; Sekaninová 1980) et les fonctions des préfixes (Furdík 2004 ; Peciar 1966; Turočková 2012). Le tableau récapitulatif 3.1. *Súhrnná tabuľka významov slovies percepcie* (Tableau récapitulatif des sens des verbes de perception) présente les résultats de la recherche. La localisation, la temporalité et la modalité de l'action sont les principaux traits de l'aspect intrasémantique. L'aspect inchoatif démontrant le début de l'action apparaît très fréquemment dans notre corpus, suivi par l'aspect simultané et semelfactif exprimant l'action non récurrente. Nous avons également eu affaire à d'autres nuances sémantiques par exemple à la répétition, l'intensité ou expression de la fin de l'action.

En ce qui concerne la fonction des préfixes, nous avons remarqué que la formation d'un nouveau verbe par préfixation entraînant un changement de sens du verbe de base non préfixal ne consistait pas, dans la majorité des cas, en un simple passage du verbe imperfectif au verbe perfectif. Le préfixe apparaissait déjà, dans la plupart des cas, dans la fonction dite pleine (*plná funkcia*) (Turočková 2012) : le préfixe n'a donc pas une fonction uniquement perfectivisante (*perfektivizačná funkcia*) consistant à modifier l'aspect du verbe, il remplit aussi une fonction lexicale. Lorsque l'une de ces fonctions est absente, on parle de la fonction affaiblie (*oslabená funkcia*) du préfixe (Turočková 2012). Le préfixe remplissait également une fonction exclusivement lexicale dans le cas des verbes de perception imperfectifs de notre corpus, comme *počuť*, *pocítiť*, *počúvať* et *zazrieť*. Au contraire, dans le cas du verbe *zažiť*, le préfixe *za* avait uniquement une

fonction perfectivisante car il n'entraînait pas l'apparition de nouveaux sèmes.

En guise de conclusion, nous espérons que ce petit ouvrage aura apporté suffisamment d'éclaircissement sur la fonction des verbes de perception dans le processus de traduction. La problématique des dérivés verbaux ouvre bien sûr un terrain plus vaste des possibilités pour la recherche qu'il serait nécessaire d'approfondir dans de nouvelles études. Il s'agit, par exemple, du domaine terminologique des substantifs formés à partir des verbes ou de la question de la mirativité qui pour le moment n'est pas suffisamment analysée dans les recherches en langue slovaque.

Zoznam použitej literatúry

- ADLER, S. – DOTAN, I. (2022). De l'importance de la perception dans l'apprentissage d'une langue étrangère : lorsque les L1 et L2 sont non apparentées génétiquement. In: *Perceptions*, dir. F. Schmitt, A. Hamza. Paris : L'Harmattan, 2022, s. 17 – 35. ISBN 978-2-14-029058-9.
- AIKHENVALD, A. Y. (2012). The essence of mirativity. In: *Linguistic Typology*, s. 435 – 485, Berlin/Boston : Walter de Gruyter. DOI: [10.1515/lity-2012-0017](https://doi.org/10.1515/lity-2012-0017).
- ANSCOMBRE, J.-C. (1992). Imparfait et passé composé : des forts en thème/propos. In : *L'Information Grammaticale*, č. 55, s. 43 – 53.
- BEGIONI, L. (2012). Aktionsart et aspect verbal en français et en italien. In: *L'aspect dans les langues naturelles : approche comparative*. Eds. L. Begioni – C. Bracquenier. Rennes : Presses universitaires de Rennes, s. 11 – 37. ISBN 978-2-7535-2022-6.
- BISKUP, P. (2011). *Adverbials and the Phase Model*. Amsterdam/Philadelphia : John Benjamins Publishing Company. ISBN 978-90-272-5560-0.
- BISKUP, P. (2015). On (Non-)Compositionality of Prefixed Verbs. In: *Slavic Languages in the Perspective of Formal Grammar: Proceedings of FDSL 10. 5. 2014 Brno*. Eds. M. Ziková & P. Caha, s. 59 – 78.
- BISKUP, P. (2017). Teličnost (telicita). In: *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. Eds. P. Karlík, M. Nekula, J. Pleskalová, [Cit. 2022-09-09]. Dostupné na internete: <https://www.czechency.org/slovník/TELIČNOST>.
- BOGACKI, K. (2015). Prédicats et perception. In: *L'Information grammaticale*, roč. 37, č. 146, s. 6 – 12.
- BONDARKO, A. V. (1971). *Vid i vrejma russkogo glagola: značenie i upotreblenie: posobie dla studentov*. Moskva : Prosvešenie.
- BOTTINEAU, D. (2016). Le languaging (langagement) et l'incorporation de la culture par la langue. In: *Cudzie*

- jazyky a kultúry v teórii a praxi/Foreign languages and cultures in theory and practice*. Eds. E. Höhn, P. Poliak; rec. G. Kačiuškienė, A. Butašová, Ľ. Mešková. Prvé vydanie. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, Filozofická fakulta, s. 197 – 221. ISBN 978-80-557-1188-1.
- DANEŠ, F. (1971). Pokus o strukturní analýzu slovesných významů. In: *SaS* 32, roč. 32, č. 3, s. 193 – 207.
- DÉMUTH, A. (2013). *Teória percepcie*. Trnava : Filozofická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave. ISBN 978-80-8082-579-9.
- DOKULIL, M. (1986). *Mluvnice češtiny 1. Fonetika. Fonologie. Morfologie a Morfemika. Tvoření slov*. Praha : Academia.
- DOWTY, D. R. (1979). *Word Meaning and Montague Grammar. The Semantics of Verbs and Times in Generative Semantics and in Montague's PTQ*. Dordrecht : Kluwer Academic Publishers Group/Springer-Verlag.
- DUBOIS, J. – LAGANE, R. (2001). *Grammaire*. Paris : Larousse. ISBN 2-03-533124-2.
- FAIRON, C. – SIMON, A.-C. (2018). *Le petit bon usage de la langue française. Grammaire*. Louvain-la-Neuve : De Boeck Supérieur. ISBN 978-2807316966.
- FUCHS, C. – LÉONARD, A.-M. (1979). *Vers une théorie des aspects. Les systèmes du français et de l'anglais*. Paris : Mouton.
- FURDÍK, J. (1967). O slovotvorných príponách s gramatickou funkciou. In: *Slovenská reč*, roč. 32, č. 6, s. 342 – 345.
- FURDÍK, J. (2004). *Slovenská slovotvorba (teória, opis, cvičenia)*. Ed. M. Ološtiak. Prešov : Náuka. ISBN 80-89038-28-X.
- GOSSELIN, L. – MATHET, Y. – ENJALBERT, P. – BECHER, G. (2013): *Aspects de l'itération. L'expression de la répétition en français: analyse linguistique et formalisation*. Berne : Peter Lang. ISBN 978-3034314152.
- GUILLAUME, G. (1970). *Temps et verbe*. Paris : Éditions Champion.

- GUIRAUD, P. (1965). *Le français populaire*. Vendôme : Presses universitaires de France.
- HENDRICH, J. – RADINA, O. – TLÁSKAL, J. (2001). *Francouzská mluvnice*. Plzeň : Nakladatelství Fraus. ISBN 80-7238-064-8.
- HONOVÁ, Z. (2008). L'aspect verbal français en tant que problème de terminologie. In: *XLinguae*, č. 2, s. 5 – 8. ISSN 1337-8384.
- HOPPER, P. J. (1979). Some Observations on the Typology of Focus and Aspect in Narrative Language. In: *Studies in Language*, vol. 3, č. 1, s. 37 – 64, DOI: [10.1075/sl.3.1.03hop](https://doi.org/10.1075/sl.3.1.03hop).
- HORECKÝ, J. (1957). O tvorení slovies predponami. In: *Slovenská reč*, roč. 22, č. 3, s. 141 – 145.
- HORECKÝ, J. (1971). *Slovenská lexikológia 1. Tvorenie slov*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo.
- HORECKÝ, J. – MISTRÍK, J. (eds.) (2020). *Krátky slovník slovenského jazyka*. Martin : Matica slovenská. ISBN 978-80-8128-261-4.
- HUŤKOVÁ, A. (2006). Komunikačné možnosti translácie. In: *Opera slavica XVI*, č. 2, s. 13 – 24. ISSN 1211-7676.
- CHMIEL-BOŽEK, H. (2022). Comment sensibiliser les étudiants en philologie romane à une perception différente en langues polonaise et française grâce à des exercices de traduction? In: *Perceptions*, dir. F. Schmitt, A. Hamza. Paris : L'Harmattan, 2022, s. 159 – 171. ISBN 978-2-14-029058-9.
- CHOVANCOVÁ, K. (2014). Terminológia jazykovedy a osvojovanie si cudzieho jazyka. In: *Od textu k prekladu* 9. Ed. A. Ďuricová ; rec. E. Baranová, Z. Dobřík. Praha : Jednota tlumočníků a překladatelů, s. 62 – 71. ISBN 978-80-7374-119-8.
- CHOVANCOVÁ, K. – REICHWALDEROVÁ, E. (2014). Využitie interkomprehenzie v odbornej príprave prekladateľa – tlmočníka. In: *Preklad a tlmočenie 11 : má translatológia dnes ešte čo ponúknuť? 2. Reciprocity a tenzie*

- v translatologickom výskume*. Ed. V. Biloveský. Banská Bystrica : Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela – Belianum, s. 88 – 94. ISBN 978-80-557-0796-9.
- CHOVANCOVÁ, K. – KŘEČKOVÁ, V. (2017). Quel métalangage pour la linguistique comparée? In: *Universalité et grammaire : paradoxe insoluble ou solution matricielle?* Dir. C. Martinot, D. Ghoul. Paris : Cellule de recherche en linguistique, s. 193 – 204. ISBN 2-9526027-8-6.
- CHOVANCOVÁ, K. (2021). Les verbes de perception slovaques et français dans une optique contrastive. In: *Sens (inter)dits. 2. Verbes et architectures syntaxico-discursives*. Paris : L'Harmattan, s. 85 – 105. ISBN 978-2-343-22730-6.
- CHOVANCOVÁ, K. (2022). *Préface*. In: *Perceptions*, dir. F. Schmitt, A. Hamza. Paris : L'Harmattan, 2022, s. 9 – 10. ISBN 978-2-14-029058-9.
- CHRUŚCIEL, P. (2021). Les verbes de perception et la construction du sens du nom propre Pologne. In: *Sens (inter)dits. 3. Analyse du discours, pragmatique*. Paris : L'Harmattan, s. 63 – 78. ISBN 978-2-343-22731-3.
- ISAČENKO, A. V. (1960). Slovesný vid, slovesná akce a obecný charakter slovesného děje. In: *SaS 21*, roč. 21, č. 1, s. 9 – 16.
- JANOČKOVÁ, N. (2004). Slovotvorné a sémantické súvislosti slovesného vidu v slovenčine (k štatútu slovesného vidu v slovenčine). In: *Slovenská reč*, roč. 69, č. 2, s. 65 – 84. ISSN 0037-6981.
- JANOČKOVÁ, N. (2011). Možno aj predponové a odvodené slovesá považovať za deverbatíva? In: *Jazykovaporadna.Sme.sk*, 9. 11. 2011. [Cit. 2022-10-03]. Dostupné na internete: <https://jazykovaporadna.sme.sk/q/8083/#ixzz7gcjCsKJr>.
- JANOČKOVÁ, N. (2014). *Sloveso a zmysly – slovotvorba a vidotvorba*. Bratislava : VEDA, Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied. ISBN 978-80-224-1383-1.

- KACZMAREK-WIŚNIEWSKA, A. (2022). De la « lésion nerveuse première » à la « nuit dans le cerveau » : champs sémantico-lexical de la maladie nerveuse dans *La fortune des Rougon* et *Le docteur Pascal* d'Émile Zola et leurs traductions polonaises. In: *Perceptions*, dir. F. Schmitt, A. Hamza. Paris : L'Harmattan, 2022, s. 173 – 193. ISBN 978-2-14-029058-9.
- KATRENIČOVÁ, A. (2017). Union between the body and soul. Medieval theology concerning the five senses. In: *Dialogo Journal*, č. 4/1, s. 19 – 26. ISSN 2457-9297.
- KLIMOVÁ, K. (2006). Alcune osservazioni sulla categoria dell'aspetto in italiano e in slovacco. In: *Romanistické studie/Studia romanistica : práce Filozofické fakulty Ostravské univerzity*. Ostrava : Ostravská univerzita, Filozofická fakulta, č. 6, s. 59 – 66. ISSN 1803-6406.
- KLIMOVÁ, K. (2007a). Ku kategórii vidu v talianskej a slovenskej jazykovede. In: *Philologica LXIII. : zborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského. Studia romanistica*. Rec. Ľ. Matejko, Ľ. Mešková, J. Truhlářová. Prvé vydanie. Bratislava : Univerzita Komenského. ISBN 978-80-223-2384-0.
- KLIMOVÁ, K. (2007b). *Kategória aspektuálnosti v slovenčine a taliančine (kompozičná interpretácia vidových fenoménov)*. [Dizertačná práca]. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, Filozofická fakulta.
- KLIMOVÁ, K. (2009). L'aspetto verbale e l'Aktionsart : le mutue influenze e i loro effetti reciproci nell'ambito dell'aspettualità verbale. In: *Dni románskych štúdií/Jordanas de Estudios Románicos : medzinárodný seminár o súčasnom jazyku, literatúre a preklade*. Bratislava 26. 9. 2008 : ACTAS, Tomo II: Lingüística, Sección de Hispanística. *Studia Romanica Bratislavensia*. Eds. B. Ulašin, S. Vertanová ; rec. L. Trup, M. Lenghardt. Prvé vydanie. Bratislava : AnaPress, s. 75 – 86. ISBN 978-80-89137-53-4.

- KLIMOVÁ, K. (2011). L'aspettualit  verbale tra l'universale e lo specifico. In: *Lingue e letterature romanze : stato attuale e prospettive*. Eds. M. Arcangeli et al. Prv  vydanie. Roma : Aracne Editrice, s. 187 – 198. ISBN 978-88-548-3457-6.
- KLIMOV , K. (2012). *Questioni di aspetto verbale : un confronto tra italiano e slovacco*. Prv  vydanie. Roma : Aracne Editrice. ISBN 978-88-548-5344-7.
- KLIMOV , K. (2015). *L'italiano e lo slovacco : capitoli di una comparazione linguistica*. Rec. M. Arcangeli, N. Rusn kov . Prv  vydanie. Bansk  Bystrica : Vydavatel'stvo Univerzity Mateja Bela – Belianum. ISBN 978-80-557-0950-5.
- KOPE N , F. (1962). *Z klady  esk  skladby*. Druh  vydanie. Praha : St tn  pedagogické nakladatelstv .
- K RE KOV , V. (2008). L'expression linguistique de l'aspect en slovaque et en français. In: *Philologia XVIII*. Zomp. red. E. Tk  ikov . Bratislava : Univerzita Komenského, s. 93 – 103. ISBN 978-80-223-2429-8.
- KUZYK, N. (2021). De l'aspect phénoménologique et littéraire de la perception des couleurs : dans le labyrinthe d'Alain Robbe-Grillet ( tude de cas). In: *Sens (inter)dicts. 3. Analyse du discours, pragmatique*. Paris : L'Harmattan, s. 91 – 104. ISBN 978-2-343-22731-3.
- LABELLE, M. (1987). L'utilisation des temps du passé dans les narrations françaises: Le Passé Composé, L'Imparfait et le Présent Historique. In: *Revue romane*,  . 22/1. Dostupné na: https://tidsskrift.dk/revue_romane/article/download/29606/26823?inline=1
- LABELLE, M. (1996). Remarques sur les verbes de perception et la sous-catégorisation. In: *Recherches linguistiques de Vincennes*,  . 25, s. 83 – 106. ISSN 1958-9239.
- LACASSAIN-LAGOIN, C. (2007). *La complémentation des verbes de perception en anglais contemporain. Formes et sens des comptes rendus de perception directe*

et indirecte [Dizertačná práca]. Pau : Université de Pau et des Pays de l'Adour.

- LACASSAIN-LAGOIN, C. (2021). See et voir: la construction à sujet locatif – de la perception à la connaissance? In: *Sens (inter)dicts. 2. Verbes et architectures syntaxico-discursives*. Paris : L'Harmattan, s. 47 – 66. ISBN 978-2-343-22730-6.
- LACASSAIN-LAGOIN, C. – MARSAC, F. (2021). Analyse du discours, pragmatique. In: *Sens (inter)dicts. 3. Analyse du discours, pragmatique*. Paris : L'Harmattan, s. 19 – 28. ISBN 978-2-343-22731-3.
- LEEMAN-BOUIX, D. (1994). *Grammaire du verbe français : des formes au sens. Modes, aspects, temps, auxiliaires*. Paris : Éditions Nathan. ISBN 2-09-190-699-1.
- LEMAY, D. (2008). L'ordre des mots en slovaque expliqué aux apprenants francophones. In: *XLinguae*, č. 2, s. 9 – 14. ISSN 1337-8384.
- MARSAC, F. (2006). *Les constructions infinitives régies par un verbe de perception* [Dizertačná práca]. Strasbourg : Université Marc Bloch-Strasbourg 2.
- MARSAC, F. (2012). La fragmentation actancielle: vers une analyse „interfacielle“ des infinitives de perception directe. In : *Studia Romanica Posnaniensia*, roč. 39, č. 4, s. 85 – 97. ISSN 2084-4158.
- MARSINOVÁ, M. (1976). Predponové denominatívne slovesá v slovníku A. Matušku. In: *Slovenská reč*, roč. 41, č. 3, s. 137 – 143.
- MASLOV, J. S. (1959). Zur Entstehungsgeschichte des slawischen Verbalaspektes. In: *Zeitschrift für Slawistik*, č. 4, s. 560 – 568.
- MERLEAU-PONTY, M. (1945). *Phénoménologie de la perception*. Paris : Éditions Gallimard.
- MEŠKOVÁ, L. (1999). Deux langues différentes – deux structures différentes. In: *Cahiers de l'Institut de Linguistique de Louvain*, roč. 25, č. 1-2, s. 133 – 142. ISSN 0771-6524.

- MIHÁL, J. (1958). O slovesnej predpone po- v slovenčine, In: *Jazykovedné štúdie III*, s. 194-195 a s. 200 – 202.
- MISSIRE, R. (2013). Perception sémantique et perception sémiotique - propositions pour un modèle perceptif du signe linguistique. In: *Acta Semiótica et Lingvistica*, roč. 24, č. 2, DOI: [10.22478/ufpb.2446-7006.2019v24n2.50083](https://doi.org/10.22478/ufpb.2446-7006.2019v24n2.50083).
- MISTRÍK, J. a kol. (1993). *Encyklopédia jazykovedy*. Bratislava : Obzor. ISBN 80-215-0250-9.
- Moderátor v rozhlase povedal vetu: „O siedmej počujete nové melódie.“ Nemal povedať budete počuť? In: *Jazykovaporadna.Sme.sk*. 20. 4. 2018. . [Cit. 2022-11-18]. Dostupné na internete: <https://jazykovaporadna.sme.sk/q/9095/>
- NIŽNÍKOVÁ, J. – SOKOLOVÁ, M. a kol. (1998). *Valenčný slovník slovenských slovies*. Prešov : Filozofická fakulta v Prešove, PU. ISBN 80-88885-53-1.
- NÜBLER, N. (1992). *Untersuchungen zu Aktionsart und Aspekt im Russischen und Tschechischen (am Beispiel der mit na- präfigierten Verben)*. Druhá časť. Regensburg : S. Roderer. ISBN 978-3890-7359-93.
- NÜBLER, N. (2017). Způsob slovesného děje In: *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny*. Eds. P. Karlík, M. Nekula, J. Pleskalová. [Cit. 2022-09-09]. Dostupné na internete: https://www.czechency.org/slovník/ZPŮSOB_SLOVESNÉHO_DĚJE.
- OPALKOVÁ, J. (2018). Jazyková modulácia ako translačný postup z rusko-slovenskej perspektívy (Na príklade bežného diskurzu) 1. In: *Jazykový a kulturní prostor v proměnách 21. století: sborník příspěvků z konference Profilingua*, s. 90 – 101. Plzeň : Západočeská univerzita v Plzni. ISBN 978-80-261-0834-4.
- ORAVEC, J. (1980). *Morfológia spisovnej slovenčiny*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo.
- PECIAR, Š. a kol. (1959). *Slovník slovenského jazyka. I. diel. A – K*. Bratislava : Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied.

- PECIAR, Š. (1963a). Obmedzovací význam predpony po- v slovenčine. In: *Slovenská reč*, roč. 28, č. 2, s. 65 – 77.
- PECIAR, Š. (1963b). Slovesá s predponou po- od dokonavých slovies. In: *Slovenská reč*, roč. 28, č. 4, s. 201 – 213.
- PECIAR, Š. a kol. (1965). *Slovník slovenského jazyka. V. diel. V – Ž*. Bratislava : Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied.
- PECIAR, Š. (1966). Funkcie slovesnej predpony u- v slovenčine. In: *Slovenská reč*, roč. 31, č. 5, s. 261 – 270.
- PECIAR, Š. (1978). K pojmu norma, úzus, priemerný úzus. In: *Slovo a slovesnosť*, roč. 39, s. 295 – 299.
- PETRAȘ, C. (2017). Archaïsme, lexicalisation et variation sur le terrain acadien : autour des verbes en re-/ré-/r- et associés. In: *Revue de Sémantique et Pragmatique*, č. 41-42, s. 59 – 78, DOI : <https://doi.org/10.4000/rsp.451>.
- PIRON, S. (2001). Les verbes de perception en français : une analyse des entrées de dictionnaires. In: *Actes Journées de Linguistique. XVe Journées de Linguistiques*. Laval : Université Laval, s. 126 – 135.
- PISÁRČIKOVÁ, M. (1991). Synonymia slovies s predponou u-. In: *Kultúra slova*, roč. 25, č. 3, s. 71 – 76.
- POLDAUF, I. (1954). Spojování s předponami při tvoření dokonavých sloves v češtině. In: *Slovo a slovesnost*, roč. 15, č. 2, s. 49 – 65.
- POLDAUF, I. (1956). Ještě k prostým vidovým predponám v češtině. In: *Slovo a slovesnost*, roč. 17, s. 169 – 172.
- PRADELOU, V. (2022). Pluralité d'expressions perceptives et construction idiolectale du sens: les collocations adjectivales dans les éditoriaux de la revue *Regard*. In: *Perceptions*, dir. F. Schmitt, A. Hamza. Paris : L'Harmattan, 2022, s. 75 – 90. ISBN 978-2-14-029058-9.
- RÁČKOVÁ, L. (2022a). Comparaison des structures valencielles comprenant des verbes de perception français et slovaques dans l'original et la traduction d'un texte de Michel Butor. In: *Perceptions*, dir. F. Schmitt, A. Hamza.

- Paris : L'Harmattan, 2022, s. 59 – 74. ISBN 978-2-14-029058-9.
- RÁČKOVÁ, L. (2022b). Prefigované ekvivalenty francúzskych verb percepcie v slovenčine. In: *NOVÁ FILOLOGICKÁ REVUE*, roč. 14, s. 85 – 96. ISSN 1338-0584.
- RABATEL, A. (2003). Les verbes de perception en contexte d'effacement énonciatif: du point de vue représenté aux discours représentés. In: *Travaux de linguistique*, roč. 46, s. 49 – 88. ISSN 0082-6049.
- REID, W. (1976). The quantitative validation of a grammatical hypothesis: the Passé Simple and the Imparfait. In: *Proceedings of the Seventh Annual Meeting of the North East Linguistic Society*. Cambridge : Massachusetts. Eds. J. A. Kegl et al., s. 315 – 333. Cambridge : North East Linguistic Society.
- REINHEIMER, S. – TASMOWSKI, L. (1997). *Pratique des langues romanes*. Paris : L'Harmattan. ISBN 2-7384-5617-0.
- RIEGEL, M. – PELLAT, J.-C. – RIOUL, R. (2001). *Grammaire méthodique du français*. Paris : Presses universitaires de France. ISBN 978-2130522096.
- RUŽIČKA, J. a kol. (1966). *Morfológia slovenského jazyka*. Bratislava : Slovenská akadémia vied.
- RUŽIČKA, J. (1968). Tézys o slovenčine. Bratislava : Tatran.
- SEKANINOVÁ, E. (1978). Konfrontácia slovies typu poletím, ponesiem v češtine, slovenčine a ruštine. In: *Slovo a slovesnosť*, vol. 39, č. 3-4, s. 314 – 316.
- SEKANINOVÁ, E. (1980). *Sémantická analýza predponového slovesa v ruštine a slovenčine*. Bratislava : VEDA.
- SCHMITT, F. – HAMZA, A. (dir.) (2022). *Perceptions*. Paris : L'Harmattan. ISBN: 978-2-14-029058-9.
- SLATINSKÁ, A. – PECNÍKOVÁ, J. (2017). *JAZYK – KULTÚRA – IDENTITA. Vybrané aspekty interkultúrnej identity*. Banská Bystrica : Filozofická fakulta, Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. ISBN 978-80-557-1284-0.

- SOCK, R. – VAXELAIRE, B. (2021). Préface. In: *Sens (inter)dits. 2. Verbes et architectures syntaxico-discursives*. Paris : L'Harmattan, s. 9 – 17. ISBN 978-2-343-22730-6.
- SOKOLOVÁ, M. (1999). Teoretické zásady morfeematického spracovania slovenčiny. In: *Morfematický slovník slovenčiny*, s. 9-53. Prešov : Náuka. ISBN 9788096820214.
- SOKOLOVÁ, M. (2009a). Verbálny aspekt v slovenčine – bilancia doterajšieho výskumu. In: *Aspektuálnosť a modálnosť v slovenčine*. Ed. M. Ivanová. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, s. 6 – 21. ISBN 978-80-555-0052-2. [Cit. 2022-25-11]. Dostupné na: <http://www.pulib.sk/elpub2/FF/Ivanova1/index.html>
- SOKOLOVÁ, M. (2009b). Sémantika slovesa a aspektové formy. In: *Aspektuálnosť a modálnosť v slovenčine*. Ed. M. Ivanová. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, s. 22 – 37. ISBN 978-80-555-0052-2.
- SOKOLOVÁ, M. – ŽIGO, P. (2014). *Verbálne kategórie aspekt a tempus v slovenčine*. Bratislava : VEDA, vydavateľstvo SAV/Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra. ISBN 978-80-224-1374-9.
- ŠMILAUER, V. (1940). Slovesný vid a spôsob slovesného deje. In: *Hovory o českém jazyce*, Praha, s. 77.
- ŠPAŇÁR, J. – HRABOVSKÝ, J. (1994). *Latinsko-slovenský, slovensko-latinský slovník*. 5. vyd. Bratislava : SPN. ISBN 80-80-02051-2.
- ŠTÚR, M. – KOPECKÝ, P. (2018). Pôvod a funkcia slovesného vidu v češtine, slovenčine a románskych jazykoch. In: *XLinguae*, č. 2/11, s. 483 – 498. ISSN 1337-8384. DOI: <https://doi.org/10.18355/XL.2018.11.02.39>.
- TRÁVNÍČEK, F. (1923). Studie o českém vidu slovesném. In: *Praha*, § 122, s. 190.
- TRÁVNÍČEK, F. (1951). Mluvnice spisovné češtiny 1. In: *Praha*, § 274, s. 408.

- TUROČEKOVÁ, M. (2012). *Zmena intenčnej hodnoty prefixáciou*. Martin : Matica slovenská. ISBN 978-80-8128-038-2.
- UHER, F. (1987). *Slovesné předpony*. Brno : Univerzita J. E. Purkyně.
- VERKYUL, H. J. (1972). *On the Compositional Nature of Aspects*. Dordrecht : D. Reidel Publishing Company. ISBN 90-277-0227-6.
- VESELÁ, D. (2011). Preklad francúzskych kognitívnych a modifikačných slovies odbornej lexiky do slovenčiny s ohľadom na ich činnostný alebo statický význam. In: *Preklad a tlmočenie 9 : kontrastívne štúdium textov a prekladateľská prax*. Zost. V. Biloveský, Ľ. Pliešovská ; rec. M. Kováčová, A. Huťková. Prvé vydanie. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, s. 267 – 273. ISBN 978-80-557-0153-0.
- VET, C. (1980). *Temps, aspects et adverbess de temps en français contemporain*. Genève : Droz.
- VIBERG, Å. (1983). The verbs of perception: a typological study. In: *Linguistics*, 21/1, s. 123 – 162. DOI: <https://doi.org/10.1515/ling.1983.21.1.123>.
- VIBERG, Å. (1993). Crosslinguistic perspectives on lexical organization and lexical progression. In: Hyldenstam, K. – Viberg, Å (eds.): *Progression & regression in language. Sociocultural, neuropsychological, & linguistic perspectives*. Cambridge/New York/Melbourne : Cambridge University Press, s. 340 – 385. ISBN 0-521-43874-8.
- VOJTEK, D. (2020). *Preklad gramatickej terminológie (na materiáli francúzštiny a slovenčiny)*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove. ISBN 978-80-555-2623-2.
- WEINRICH, H. (1964/2001). *Tempus - Besprochene und erzählte Welt*. Munich : C. H. Beck. ISBN 978-3406-4787-65.
- WEINRICH, H. (1973). *Le temps*. Paris : Seuil.

- WILLEMS, D. – DEFRANCQ, B. (2000). L'attribut de l'objet et les verbes de perception. In: *Langue Française*, č. 127, s. 6 – 20. ISSN 1957-7982.
- WILMET, M. (2010). *Grammaire critique du français*. Bruxelles : Duculot. ISBN 978-2801-1161-04.

Pramene

BUTOR, M. (1956/1995). *L'emploi du temps*. Paris : Les Éditions de Minuit. ISBN 978-2-7073-1521-2.

BUTOR, M. (1972). *Bludisko času*. Prekl. M. JUROVSKÁ. Bratislava : Smena, 1972.

Menný a vecný register

- Aktionsart, 26, 27, 32, 85, 90
Anscombre, J.-C., 34
Becher, G., 33
Begioni, L., 25
Bogacki, K., 14
Butor, M., 5, 8, 11
Chovancová, K., 23
dokonavosť, 24, 71, 83, 90
dokonavý vid, 37
Dubois, J., 37
egresívum, 85
Enjalbert, P., 33
Fairon, C., 32
finitívum/kompletívum, 30, 91
finítum/kompletívum, 85
Fuchs, C., 33
Furdík, J., 10, 20, 84
Gosselin, L., 33
gramatická funkcia, 8, 39, 40, 41, 64, 73, 80, 92
gramatický význam, 12
Guillaume, G., 36
Hendrich, J., 23
Horecký, J., 29
imparfait, 7, 11, 32, 34, 90
ingresívum, 30, 85, 91
iteratívum/frekventatívum, 30, 85
Janočková, N., 15, 18, 22, 23, 54, 84
Jurovská, M., 6, 8, 11, 12, 94
Klimová, K., 28, 31, 92
Labelle, M., 16
Lacassain-Lagoin, C., 16
Lagane, R., 37
Leeman-Bouix, D., 32, 36
Léonard, A.-M., 33
lexikálna funkcia, 8, 39, 40, 42, 58, 60, 64, 73, 76, 90, 93
lexikálna sémantika, 5, 15
lexikálny význam, 8, 9, 10, 27, 39, 43, 54, 71, 79, 82, 84, 90
Mathet, Y., 33
mirativita, 78, 86, 87
modulácia, 60, 78
Nižníková, J., 14
Nübler, N., 18, 30, 31, 44, 83, 85
passé composé, 7, 11, 32, 33, 37, 53, 68, 90
Peciar, Š., 25, 39, 40, 44
Pellat, J.-C., 33, 34
percepcia, 5, 9, 11, 13, 14, 16, 17
perduratívum, 30, 85
perfektivizačná funkcia, 8, 39, 42, 43, 51, 62, 64, 71, 74, 78
plus-que-parfait, 12, 37, 90
prefix, 8, 9, 11, 12, 17, 19, 20, 22, 27, 39, 54, 68, 81, 82, 84
prefixácia, 9, 12, 13, 18, 20, 82
preklad, 5, 6, 9, 10, 25, 26, 77, 82
prekladateľské riešenie, 6, 7, 10, 13, 17, 20, 42, 48, 52, 54, 66, 82, 84
Radina, O., 23
rezultatívnosť, 41, 45, 53, 54, 58, 66, 83
Riegel, M., 33, 34
Rioul, R., 33, 34
Sekaninová, E., 19, 27, 28
semelfaktívum, 30, 85, 91
Simon, A.-C., 32

sloveso percepcie, 5, 6, 7, 8, 11,
12, 15, 16, 18, 20, 25, 26, 27,
28, 30, 37, 39, 40, 80, 82, 83,
84, 87, 90, 92, 93
Sokolová, M., 10, 14, 16, 19, 25
spôsob slovesného deja, 9, 11,
12, 19, 26, 27, 28, 32, 39, 63,
68, 82, 85
telicita, 31, 32, 45, 83, 91

terminatívum/konfektívum, 30,
85
Tláskal, J., 23
Turočková, M., 19, 23, 27, 40,
43, 54, 84
Viberg, Å., 11, 16
vid, 8, 10, 12, 19, 22, 23, 24, 27,
31, 33, 39, 53, 68, 77, 79, 83,
84, 86, 92
Žigo, P., 10, 16, 19

Prefixálne slovesá perцепcie ako výsledok prekladu
vedecká monografia

Autorka: Mgr. Lucia Ráčková, PhD.
Recenzentky: doc. Mgr. et Mgr. Katarína Klimová, PhD.
doc. PhDr. Ľudmila Mešková, PhD.

Vydavateľ: Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja
Bela v Banskej Bystrici.

Vydanie: prvé
Náklad: 100
Formát: A5
Rozsah: 114 s.
Tlačiareň: EQUILIBRIA, s. r. o.
ISBN: 978-80-557-2031-9
EAN: 9788055720319

ISBN 978-80-557-2031-9

